

REGIONALT
UTVECKLINGSPROGRAM >2030
FÖR ÖSTERGÖTLAND

REGIONALT UTVECKLINGSPROGRAM >2030 FÖR ÖSTERGÖTLAND

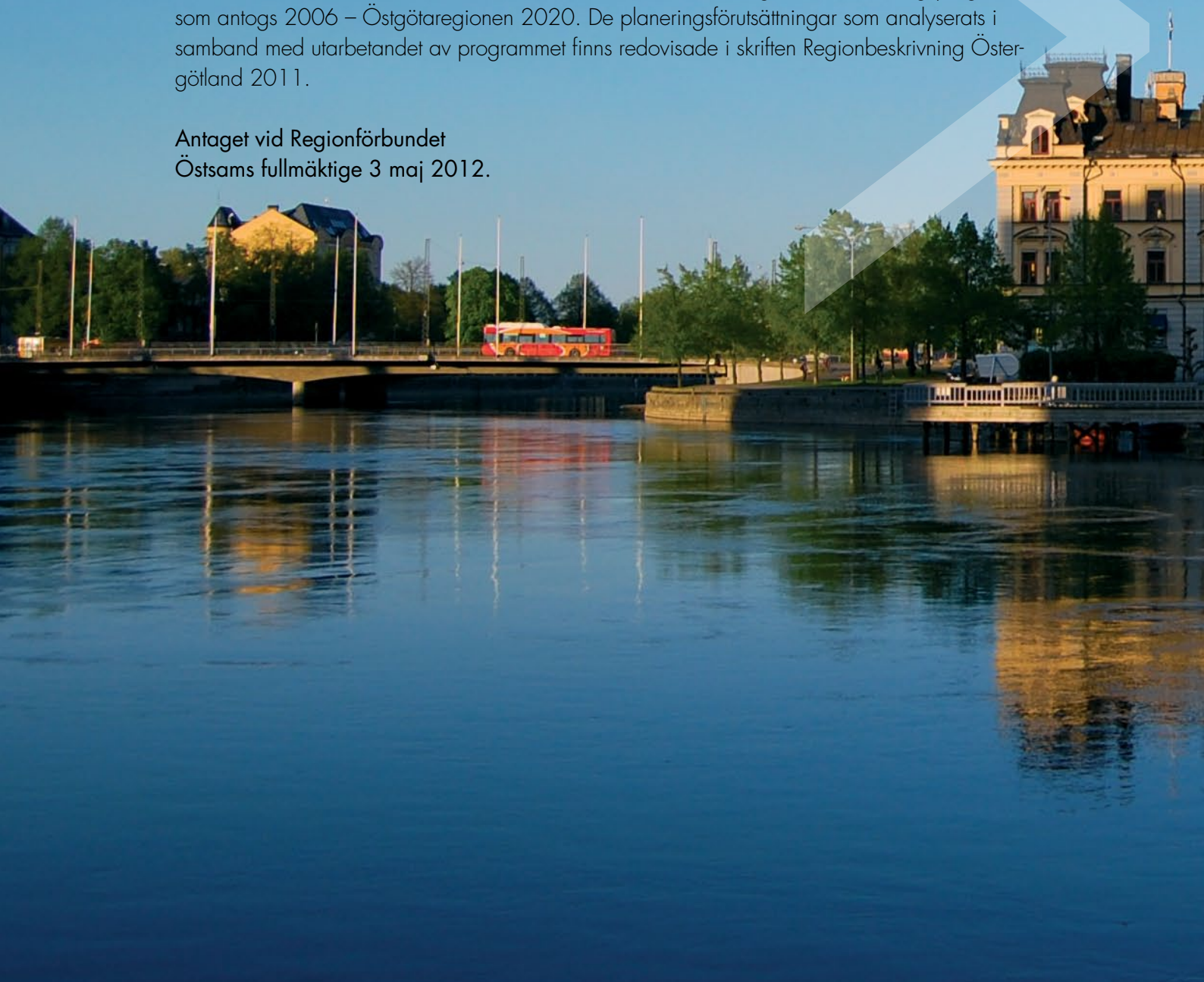
En gemensam agenda för Östergötlands framtid

I din hand håller du det Regionala Utvecklingsprogrammet för Östergötland– RUP > 2030. Programmet är en samlad strategi för regionens utvecklingsarbete och baseras på en analys av Östergötlands särskilda förutsättningar. RUP > 2030 ska vara vägledande för kommuner, landsting, statliga myndigheter, näringsliv och det civila samhället. Vi hoppas att detta program ska bidra till att stärka och samordna det regionala utvecklingsarbetet hos många aktörer, såväl privata som offentliga – att RUP > 2030 ska vara regionens samlade utvecklingsagenda.

Programmet har utarbetats av Regionförbundet Östsam i samråd med kommunerna och landstinget och i en process där företrädare för näringslivet, olika offentliga organisationer och den civila sektorn deltagit. Programmet kan därför ses som många aktörers samlade viljeinriktning.

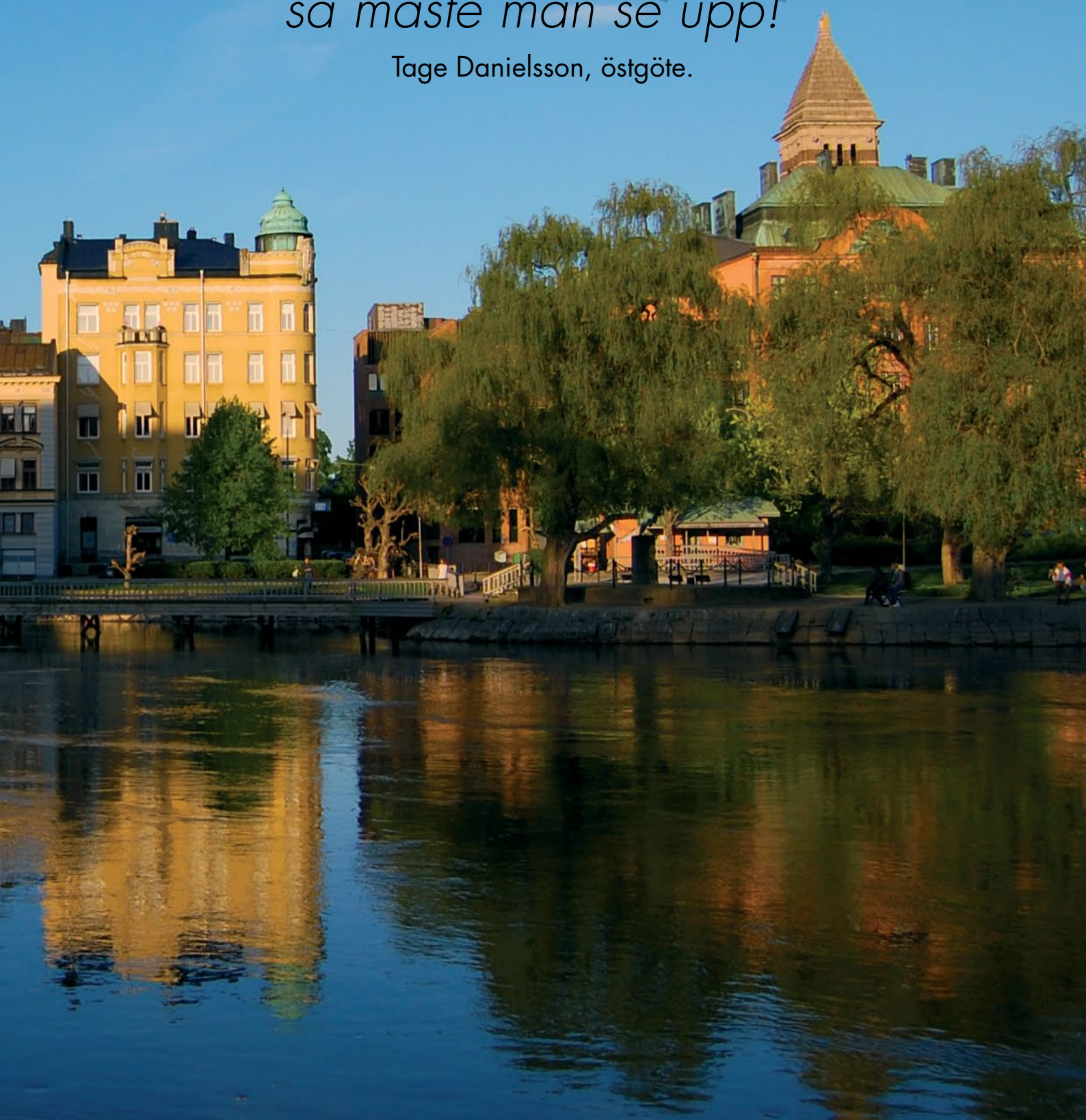
RUP > 2030 blickar fram mot år 2030 och är en vidareutveckling av det utvecklingsprogram som antogs 2006 – Östgötaregionen 2020. De planeringsförutsättningar som analyserats i samband med utarbetandet av programmet finns redovisade i skriften Regionbeskrivning Östergötland 2011.

Antaget vid Regionförbundet
Östsams fullmäktige 3 maj 2012.

*"Om man vägrar se bakåt
och inte vågar se framåt,
så måste man se upp!"*

Tage Danielsson, östgöte.

KAPITEL	S
Varför ett regionalt utvecklingsprogram?	5
1. Östergötland - en värdeskapande region	6-7
2. Förutsättningar	8-9
3. Utmaningar	10-11
4. Strategier	12-29
5. Rekommendationer	30-40
6. Grundresonemang	42-53
Arbetsprocess, uppföljning m.m.	54-55

VARFÖR ETT REGIONALT UTVECKLINGSPROGRAM?

Gemensam agenda för Östgötaregionen

Samhällets utveckling formas av en ständig ström av beslut som fattas av kvinnor och män som aktörer i organisationer, såväl offentliga som privata, och som enskilda. Alla dessa beslut fattas utifrån olika eftersträvarade mål och under olika rådande förutsättningar.

Avsikten med ett regionalt utvecklingsprogram, RUP, är att ange strategier för en eftersträvd samhällsutveckling utifrån de förutsättningar som råder i regionen. RUP ska ligga till grund för beslut som fattas av offentliga aktörer i regionen, och genom detta även påverka enskilda individers och privata verksamheters beslut i riktning mot det samhälle som eftersträvas. Men, påverkan sker även i motsatt riktning: Beslut inom näringslivet, föreningar och enskilda personer påverkar förutsättningarna för, och behov av, offentligt agerande.

RUP ska ge en samlad strategi för regionens utveckling. För att formulera utvecklingsstrategier måste det finnas mål, vi måste veta vilket slags samhälle vi önskar. Avgörande för formulering av strategier är även att förstå rådande förutsättningar, vilket kräver kunskap om hur samhället och naturen fungerar, samt fakta om utgångsläget. På denna grund görs en analys av regionens specifika förutsättningar och möjligheter, vilket sedan ligger till grund för de strategier som utgör kärnan i RUP. För att ytterligare understödja handling i enlighet med strategierna, lämnas konkreta rekommendationer riktade till flera olika parter.

Under de gångna fem åren, från år 2006 då förra RUP fastställdes, har det skett förändringar i regionen. Det regionala perspektivet har blivit en allt viktigare utgångspunkt för många aktörer i regionen. Insikten av arbetsmarknadernas geografiska utbredning som utgångspunkt för regionalt utvecklingsarbete har ökat betydligt, vilket bl.a. innebär att samverkan och samarbete inom frågor av regional karaktär har stärkts. Det finns flera goda exempel på samarbete mellan kommuner och även på ett tydligare regionalt perspektiv bland enskilda företag.

Uppdraget

Regeringen har genom förordning SFS 2007:713 om regionalt tillväxtarbete, ålagt regionala samverkansorgan uppgiften att: "...utarbeta regionala utvecklingsprogram, samt samordna genomförandet av programmet." I förordningen står vidare bl.a. följande:

- ...utgöra en samlad strategi för ett eller flera läns tillväxtarbete.
- ...ligger till grund för regionala strukturfondsprogram, territoriella program, regio-

nala tillväxtprogram samt andra relevanta regionala program och insatser.

- ...utarbetas i samråd med kommuner och landsting. Samråd bör också ske med näringsliv och organisationer.
- ...ska ligga till grund för samverkan mellan kommuner, landsting, statliga myndigheter, näringsliv och organisationer.

Regionförbundet Östsams grundläggande mandat och uppdrag utgår huvudsakligen från dess medlemmar, Östergötlands kommuner och landstinget, samt uppgifter som regeringen ålägger samverkansorgan. På basis av medlemsuppdraget och skrivelsen i förordning 2007:713 bör RUP betraktas som regionens samlade politiska styrdokument.

Institutionell struktur

RUP ingår i en struktur av styr- och policydokument. EU antog under år 2010 "Europa 2020", som är EU:s övergripande strategi för de närmast kommande åren. Baserat på EU 2020 ska varje medlemsland formulera reformprogram. Den 2 maj 2011 presenterade regeringen "Sveriges nationella reformprogram 2011".

Den centrala policyfrasen för EU 2020 "En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla", inrymmer de tre prioriteringarna nedan, vilka även matchar de tre dimensionerna på hållbar utveckling, ekonomisk, social och ekologisk:

- Smart tillväxt – utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- Hållbar tillväxt – främja en resurseffektivare, grönnare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- Tillväxt för alla – stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

EU 2020 innehåller fem ambitiösa mål och sju flaggskeppsinitiativ. Målen är:

- 75 % av befolkningen i åldrarna 20–64 ska ha ett arbete.
- 3 % av EU:s BNP ska investeras i FoU.
- Energi- och klimatmålen "20/20/20" ska nås (inbegripet en utsläppsminskning på 30 % på vissa villkor). (20 % minskade växthusgasutsläppen jämfört med 1990 års nivåer eller med 30 %, på vissa villkor, öka andelen förnybara energikällor i vår slutliga energiförbrukning till 20 % och höja energieffektiviteten med 20 %.)
- Den andel ungdomar som slutar skolan i förtid ska vara under 10 %, och minst 40 % av den yngre generationen ska ha avslutat högre utbildning.

- Antalet personer som hotas av fattigdom ska minska med 20 miljoner.

I "Sveriges nationella reformprogram 2011" anges följande mål (i förkortad version):

- Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 % för kvinnor och män i åldrarna 20–64 till år 2020.
- Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtids-sjukskrivna till väl under 14 % 2020.
- Att andelen 18–24-åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020 och att andelen 30–34-åringar som har minst en två-årig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40–45 % 2020.
- Att offentliga och privata investeringar i forskning och utveckling ska uppgå till ungefär 4 procent av BNP 2020.
- Sverige har åtagit sig att minska utsläppen av växthusgaser med 17 % 2020 jämfört med 2005. Sveriges nationella klimatmål är att våra utsläpp bör vara 40 % lägre 2020 än utsläppen 1990, för verksamheter som inte omfattas av systemet med utsläppsätter inom EU. Sverige har också åtagit sig att andelen förnybar energi ska öka till 49 % 2020.

Regionalt handlingsutrymme

Det offentliga handlingsutrymme för styrning av den regionala utvecklingen definieras av det mandat som finns bland offentliga aktörer i regionen. Regionala organ kan enbart fatta beslut i de frågor där de har egen rådgivning. Detta mandat är i första hand definierat av den nationella nivån men även av den lokala nivån samt av andra regionala organ.

Det finns många frågor där den regionala nivån inte äger besluten, t.ex. det operativa arbetet hos statliga organ i regionen. Dock är de statliga organen ålagda att anpassa sig till och följa strategier och handlingsprogram som anges i RUP. Här har länsstyrelsen en uppgift att samordna övriga statliga organ i regionen.

De frågor som fokuseras i RUP är sådana där den regionala nivån har mandat och där offentligt agerande kan påverka utvecklingsförloppet.

Den betydelse som RUP har för den regionala utvecklingen avgörs i praktiken främst av den betydelse som kommunerna och Landstinget på frivillig basis tillskriver ett regionalt utvecklingsprogram, samt i vilken utsträckning det understöds av statliga organ, det privata näringslivet och andra aktörer.

1. ÖSTERGÖTLAND EN VÄRDESKAPANDE REGION

Principerna för hållbar utveckling ligger till grund för regionens tre mål, som utgår från var och en av de tre hållbarhetsdimensionerna: ekonomisk, miljömässig och social utveckling. En långsiktig ambition är att Östergötland ska uppfattas som en attraktiv, värdeskapande region – en region som skapar goda levnadsbetingelser och hållbar tillväxt genom kreativitet, nytänkande, sunt resursutnyttjande samt en öppen och inbjudande attityd.

MÅL 1:

Goda livsvillkor för regionens invånare

Regionens invånare ska ha goda förutsättningar att i alla livsskeden och i alla livsroller tillvarata sina förmågor och forma sina liv, samt delta i samhällets omvandling. Detta gäller utbildning, arbete, fritid, social samvaro, boendemiljöer, levnadsvanor, kulturaktiviteter, m.m., för alla människor, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder.

MÅL 2:

Ett starkt näringsliv och hög sysselsättning

Regionen ska ha ett flexibelt och robust näringsliv, som tillvaratar möjligheter och står starkt vid förändringar. Regionen ska ha hög och lika sysselsättningsgrad för kvinnor och för män och låg arbetslöshet. Privata företag och offentlig verksamhet ska kunna rekrytera den arbetskraft de behöver och se regionen som attraktiv för utveckling och investering.

MÅL 3:

Hållbart nyttjande av naturens resurser

Regionens bebyggelse, transportsystem och tekniska system ska utvecklas så att miljöpåverkan minimeras. Användningen av förorenande ämnen ska vara låg och kontrollerad. Ingrepp på åkermark och annan skyddsvärd mark begränsas. Konsumtion och produktion i regionen ska utvecklas så att belastningen på miljön, och hälsoriskerna för människor minskar, såväl inom som utanför regionen.

2. FÖRUTSÄTTNINGAR

Strategierna för det regionala utvecklingsarbetet måste grundas på regionens specifika förutsättningar. Det handlar om att identifiera hinder som försvårar möjligheterna att nå det framtida önskvärda tillståndet, eller om att tillvarata den potential som finns och som kan förstärka utvecklingen i önskvärd riktning. Utifrån den kunskap som finns kan vi inom olika områden identifiera styrkor och svagheter, som ger grundläggande förutsättningar för det regionala utvecklingsarbetet. I detta avsnitt sammanfattas förutsättningar inom några valda områden. Mer djupgående information finns bl.a. i den regionbeskrivning som tagits fram i samband med det regionala utvecklingsprogrammet.

Ekonomiskt geografiska förutsättningar

Östergötland utgör Sveriges fjärde största befolkningssamhälle. Regionen är välarrangerad, med hög befolkningstäthet i regionens centrala delar som har ett tydligt tvåkärnt centrum i Linköping-Norrköping. Östergötland har också en tät struktur av städer och tätorter med olika karaktär och korta inbördes restider, vilket bl.a. ger invånarna stora möjligheter att välja boendemiljö och arbetsplats oberoende av varandra. Även vissa delar av angränsande län har en stark funktionell koppling till Östergötland. Detta gäller inte minst delar av Sörmland och delar av Jönköpings län. Den täta strukturen ger möjligheter att utveckla sammanhållna marknader för arbete, studier, boende och service samt möjliggör jämställda livsval. Norrköping och Linköping kan erbjuda mycket av det som förknippas med storstäder – bred arbetsmarknad, bra kulturutbud, goda utbildningsmöjligheter, utan att samtidigt ha storstadens nackdelar som trängsel, långa restider, svåra miljöproblem.

Östergötlands närhet till Stockholmsregionen ger förutsättningar för en samverkan och ett gemensamt arbete för utveckling av en storregional struktur i östra Mellansverige. Det innebär att Östergötlands förutsättningar för en långsiktigt positiv befolkningsutveckling stärks. Genom Östergötland går ett stråk av kommuner med en positiv befolkningsutveckling. Detta stråk sträcker sig från Mälardalen, genom Östergötlands och Jönköpings län och vidare in i Västra Götaland. Genom samverkan inom detta stråk kan ett starkt tillväxtområde mellan storstadsregionerna utvecklas.

Östergötland har även ett gynnsamt kommunikationsläge genom att E4 och Södra stambanan går diagonalt genom regionen, Norrköpings hamn, två regionala flygplatser och rimliga restider till Skavsta, Arlanda och Kastrups flygplatser förstärker ytterligare bilden av Östergötlands goda kommunikationsläge.

Befolkning

Folkhälsan i Östergötland avviker inte i någon större utsträckning från utvecklingen i riket. Att ge folkhälsoperspektivet stort genomslag i det regionala utvecklingsarbetets alla dimensioner bidrar till att uppnå målen. Regionen erbjuder överlag goda uppväxtvillkor men barnens väl och rättigheter måste alltid värnas.

Antalet invånare i regionen växer, men inte i samma takt som riket. Befolkningsutvecklingen skiljer sig starkt mellan olika delar av regionen. Befolkningens åldersstruktur skiljer sig betydligt mellan olika delar av regionen, men överensstämmer sammantaget i stort sett med rikets. Detta innebär att Östergötland står inför samma demografiska problem som Sverige som helhet med en hög och stigande genomsnittsålder. I de mindre landsbygdskommunerna är detta särskilt markant, vilket kan leda till en allvarlig arbetskraftsbrist inom en närliggande framtid.

Befolkningsminskningen i de mindre kommunernas tätorter gör att underlaget för offentlig och kommersiell service minskar – en utveckling som på sikt hotar inte bara orterna, utan även den omgivande landsbygden. När servicen sviktar minskar attraktiviteten som bostadsort med ytterligare minskad befolkning som följd.

Regionens relativa litenhet i jämförelse med de tre storstadsregionerna innebär en begränsad attraktivitet för verksamheter som kräver tätare miljöer och större befolkningsunderlag än vad Östergötland kan erbjuda. Många unga talanger inom kultur, forskning och näringsliv flyttar till storstäderna som kan erbjuda bättre miljöer för dessa personer att utvecklas i.

Utbildning och kompetensförsörjning

Utbildningsnivån i Östergötland är något lägre än riksgenomsnittet och väsentligt lägre än regioner, som är framgångsrika inom kunskapsintensiva verksamheter. Liksom i hela landet är utbildningsresultaten i grundskola och gymnasieskola svaga och ligger ungefär på riksgenomsnittet. Likaså är utbildnings- och yrkesval mycket könsbundna.

Det har gjorts insatser i Östergötland för att stärka utbudet och näringslivsrelevansen samt det regionala samspelet vad gäller gymnasiala yrkesutbildningar för vuxna. Ett arbete har påbörjats för att säkerställa arbetsmarknadens behovsbilder inom ramen för en regional kompetensplattform. Regionen arbetar med att öka utbudet av kvalificerade yrkesutbildningar på yrkeshögskolenivå.

Gymnasieelever har möjlighet att välja utbildning i hela regionen genom ett samarbetsavtal mellan kommunerna. Den kommunala gymnasieutbildningen står i närtid inför en betydande överkapacitet till följd av kraftigt minskande ålderskullar och ökat antal friskolor.

Linköpings universitet är starkt utbildningsmässigt och inom vissa forskningsområden. Det fungerar, tillsammans med många storföretag, som importör av kunskap till regionen och genererar värdefulla internationella kontakter. Universitetet bidrar till en arbetsmarknadsmässig potential av unga, välutbildade människor som kan tillföra arbetskraften i Östergötland. Genom att universitetet har campus både i Linköping och i Norrköping är tillgängligheten till högre utbildning mycket god i regionen.

En av de största utmaningarna för många företag är att hitta rätt kompetens, matchningsproblematiken är ett stort och ökande problem. En stor risk för akut arbetskraftsbrist råder, trots en relativt hög arbetslöshet.

Näringsliv och arbetsmarknad

Östergötland har en stor branschbredd, som dessutom är komplementär mellan Linköpings och Norrköpings arbetsmarknader. I regionen finns också en stark industriell tradition med högt yrkeskunnande.

Under senare år har det etablerats starka och växande teknikparker. I hela regionen finns FoU-intensiva och innovativa företag. Miljöteknik och den gröna sektorn är ett regionalt styrkeområde med goda möjligheter till vidare utveckling och profilering. Fler företag i fler sektorer behöver dock öka sitt innovationsarbete.

Universitetssjukhuset bedriver högspecialiserad sjukvård och betydande kvalificerad medicinsk forskning. I regionen finns omfattande medicinskt teknisk FoU med koppling till såväl Linköpings universitet som det privata näringslivet.

Det finns goda möjligheter att öka förädlingsgraden inom delar av näringslivet, bl.a. inom industrin, och därmed öka inkomster och antalet arbetstillfällen.

Tillväxten och lönsamheten i Östgötska aktiebolag utvecklas inte i samma takt som riksgenomsnittet bland svenska aktiebolag.

Under lång tid har regionen haft brist på entreprenörer och riskvilligt kapital, vilket lett till ett lågt nyföretagande.

Små företag i Östergötland kännetecknas ofta av en låg utbildningsnivå såväl i ledningsfunktioner som hos medarbetare. Få mindre företag säljer sina produkter på en större marknad än närmarknaden.

Nyckelfunktioner såsom huvudkontor och andra beslutande enheter finns inte i regionen i den utsträckning som kan önskas, vilket på sikt kan bidra till ökad utflyttning av vissa företag och verksamheter.

I Östergötland finns en stor kunskapsbas och god tillgång till högutbildad arbetskraft via Linköpings universitet. Samverkan mellan små- och medelstora företag och universitetet är idag låg och kan utvecklas.

Östergötland har förhållandevis många anställda inom näringar där sysselsättningen på nationell nivå minskat under de två senaste decennierna. Sysselsättningsmässigt växande näringar som besöksnäringen är svagt utvecklade. Likaså är ökningen av den samlade lönesumman i typiska tillväxtbranscher sämre i Östergötland än i landet som helhet.

Östergötland har en lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än riksgenomsnittet. Dessutom är ungdomsarbetslösheten anmärkningsvärt hög i regionen.

Infrastruktur och kommunikationer

Östgöta-regionen lider allvarligt av tilltagande kapacitetsbrist på Södra stambanan samt kvalitets- och kapacitetsbrister på delar av vägnätet men har en väl förgrenad grundstruktur av vägar, järnvägar, flyg, och hamn. Bredbandsstrukturen är svagt utvecklad i delar av regionen.

Kapacitetsbristen på Södra stambanan är ett uppenbart hot mot fortsatt utveckling av pendeltågstrafiken och även mot bibehållen trafikeringsnivå. Vägnätet inom regionen uppvisar brister främst när det gäller tvärförbindelser i öst-västlig riktning, så som anslutningar till E4. Väg- och järnvägsförbindelserna till Norrköpings hamn har klara brister, liksom väg E22.

För näringslivet viktiga investeringar i infrastruktur riskerar att genomföras sent eller inte alls. Att säkerställa långsiktig infrastrukturkapacitet som motsvarar dagens och morgondagens behov och krav är ytterst angeläget för regionen.

Östergötlands form och ortstruktur underlättar kommunikationslösningarna. Kollektivtrafiken är förhållandevis väl utbyggd.

FOTO: BO OLLS

Pendeltågstrafiken är en viktig tillgång för regionen, men kapacitetsbristen på Södra stambanan ger brister i tillförlitlighet och omöjliggör utökad trafikering.

Jordbruk och landsbygd

Östergötland är en stark jordbruksbygd. Betydelsen av jord- och skogsbruk kommer fortsatt vara en viktig del av regionen. De gröna näringarna kan även förväntas öka i betydelse mot bakgrund av den globala utvecklingen och är betydelsefulla för landsbygdsutvecklingen.

Vidare så har landskapet stora kvaliteter i form av natur och landsbygd. Naturmiljöer så som skärgården, Omberg, skogs- och sjölandskapen samt slättbygden är tillgångar för rekreation, naturupplevelse och besöksnäring.

Kultur och evenemang

Regionen har en väl utbyggd struktur med institutioner, kunniga kulturarbetare, förenliga kulturhus och intressanta historiska miljöer. Institutionerna står långsiktigt för kompetens och kontinuitet.

Prioriteringen av scenkonsten har gjort att det i regionen finns några institutioner av god kvalitet och med gott anseende på nationell och internationell nivå. Dessa bidrar till att sprida bilden av Östergötland som en rik kulturregion och lockar besökare. Samtidigt har detta medfört att de regionala satsningarna på kulturarv, konst och film är mindre jämfört med andra regioner.

Det finns ett stort intresse att utveckla kulturlivet utanför institutionerna. Regionen har flera mycket täta och utvecklingsbara kreativa miljöer, med kommuner som är villiga att backa upp satsningar som görs där.

Ett inarbetat regionalt arrangörstödd bidrar till att många kulturarrangemang kan genomföras också utanför de största städerna. Barn och unga nås dock i olika grad av utbudet, beroende på hur man lokalt arbetar med kulturarrangemangen. En idé om en utvecklad kulturgaranti för barn och unga håller på att tas fram.

Östergötland har goda förutsättningar att

utveckla kulturturism med hög kvalitet. Kultur, kulturarv och natur kan bli tydligare profilfrågor i den externa marknadsföringen av Östergötland.

Regionen stoltserar även med ett antal mycket välkända evenemang och anläggningar, så som Vätternrundan, Kolmårdens djupark, Göta Kanal, Cloetta Center, Louis de Geer, m.fl.

Sambanden mellan kulturellt och kreativt skapande och dess betydelse för samhällsekonomi är väl kartlagda och beskrivna. Flera lokala utvecklingsmiljöer, s.k. mötesplatser, har etablerats. Den kunskap och de erfarenheter som erhållits bör användas mer i utvecklingsarbete, både inom kulturområdet och inom andra områden.

Handlingsförmåga

Under senare år har insikten ökat bland såväl offentliga företrädare som företagsledare om att regionen som helhet måste vara utgångspunkten för en positiv befolkningsutveckling även på enskilda orter. Det finns en ökad kunskap kring betydelsen av stora arbetsmarknader och samordningsvinster, samt om hur kvinnor/män påverkas och har olika möjlighet att tillgodogöra sig fördelarna. Detta förbättrar förutsättningarna för ett framgångsrikt utvecklingsarbete.

Genom ett betydande antal viktiga samarbeten mellan olika parter i regionen har förmågan att samverka och tilliten mellan olika parter stärkts.

Marknadsföringen av regionen håller på att få en mer samlad struktur och fler parter är inbegripna i detta arbete.

Delar av näringslivet i samverkan med offentliga aktörer har gjort gemensamma insatser, t.ex. för att minska ungdomsarbetslösheten. Detta är steg i en närmare samverkan mellan offentliga och privata aktörer.

Som en följd av det stärkta regionala perspektivet i utvecklingsarbetet har kunskapen om, och tydligheten i, rollfördelningen mellan regionen och staten förbättrats.

Dessa förbättringar till trots, så behöver regionen ytterligare förbättra sin samlade handlingsförmåga och därmed kraften att utveckla regionen mot de uppsatta målen.

3. UTMANINGAR

Östgöta-regionen står inför flera utmaningar. Vissa utmaningar innebär möjligheter medan andra är av begränsande karaktär. Att hantera verkliga eller föreställda mål- och intressekonflikter är en utmaning i sig. För att regionen ska utvecklas i den riktning som målen anger, är det av stor betydelse att aktörer i regionen, såväl privata som offentliga, ansluter till en gemensam situationsbeskrivning och agerar utifrån en gemensam agenda. Nedan angivna utmaningar är formulerade så att de dels ska fånga utmaningar vi står inför och samtidigt peka på de spänningar som ofta finns mellan olika mål.

Vara en öppen och attraktiv region och tillvarata alla kvinnors och mäns förmågor oberoende av position och bakgrund

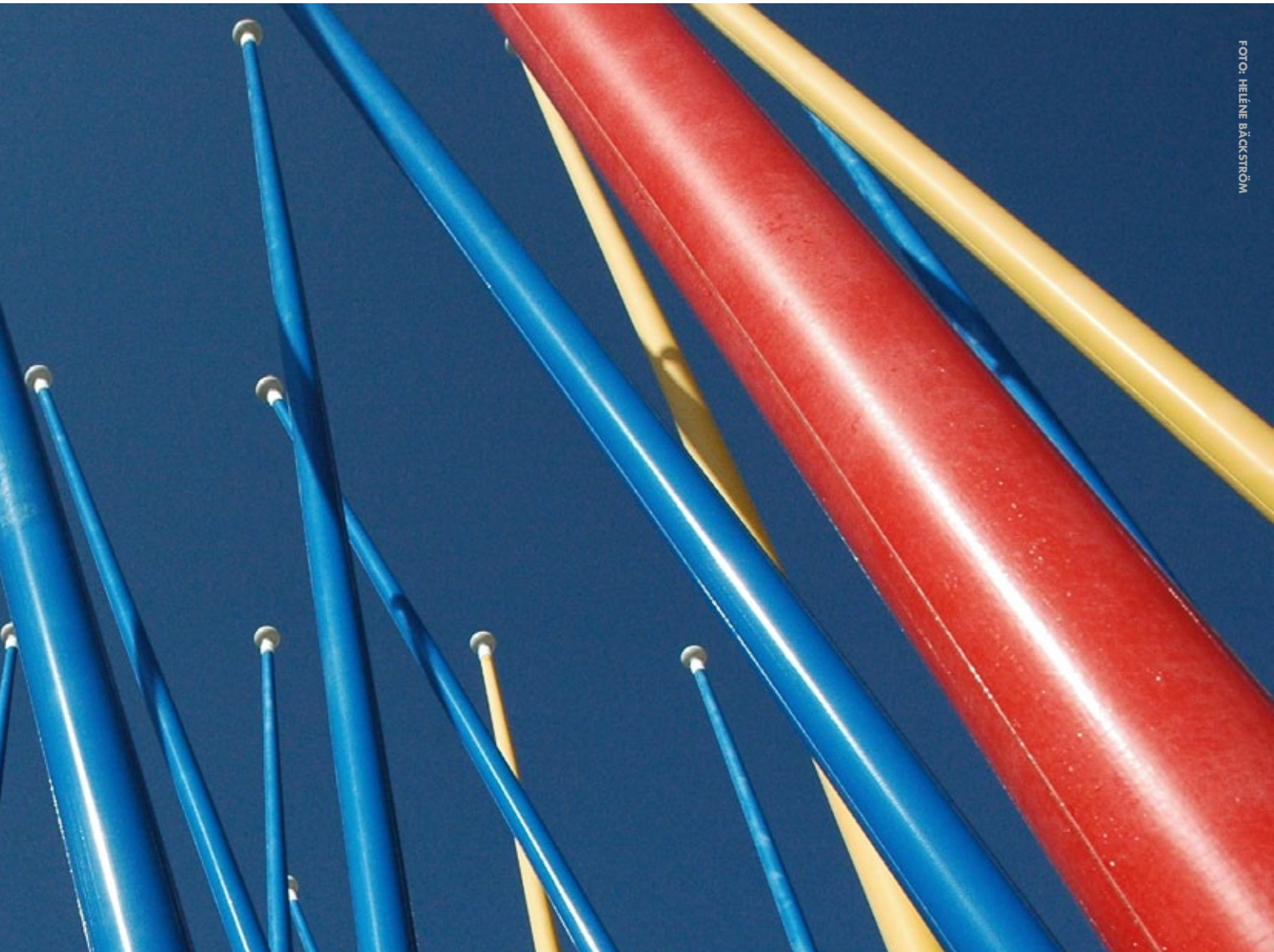
Förmågan att locka och behålla talanger, företagslokalisering, intressanta besöksmål och ett livfullt kulturliv måste främjas i regionen, liksom möjligheterna till personlig utveckling och delaktighet för människor med svagare position i samhället.

Säkerställa god utbildning för de unga och god omsorg för de äldre trots en försvårande åldersstruktur

Att säkerställa god omsorg och utbildning för barn och unga, samt äldreomsorg av god kvalitet, när en allt mindre andel av befolkningen är i arbetsför ålder och ofta upplever svårigheter att få ihop livspusslet.

Främja ekonomisk utveckling och samtidigt minska miljöpåverkan

Genom ekonomisk utveckling kan sysselsättningen öka, arbetslösheten minska och den offentliga ekonomin stärkas. Denna utveckling måste samtidigt stärka en samhällsstruktur där belastningen på miljön minskar såväl inom som utanför regionen.

Utnyttja regionens befolkningstäta kärna och tillvarata möjligheterna i ytterområdena

Att integrera Linköping och Norrköping till en allt mer sammanhållen marknad genom förbättrade resmöjligheter och ökad inomregional samverkan är ett sätt att utnyttja regionens tillväxtpotentialer. Samtidigt måste möjligheterna till utveckling utanför regionkärnan tillvaratas för att hela regionen ska upprätthålla en hållbar ekonomi.

Stärka vår position och vara en attraktiv samverkanspartner

Mobilisera offentliga och privata aktörer i regionen för att bättre utnyttja den inre potentialen samt tillvarata och försvara regionens intressen i storregionala sammanhang, på nationell nivå och i EU-sammanhang. Och, samtidigt stärka regionens position genom att vara en attraktiv samverkanspartner, samt inta en ledarposition inom starka kunskapsområden, branscher och i utvecklingsarbetet.

Utveckla kollektivtrafiken efter dagens behov och morgondagens förutsättningar

Pendeltågstrafiken är stommen i det regionala kollektivtrafiksystemet men kan inte förbättras med tätare turer och fler stationer innan kapacitet på stambanan frigörs genom utökad spårkapacitet. Att utveckla en linjestruktur och funktionella omstigningspunkter mellan expressbussar, landsortsbussar, stadsbussar, spårvagn och pendeltåg, som stödjer framtida utökad pendeltågstrafik är en stor delutmaning.

4. STRATEGIER

Strategierna är kärnan i det regionala utvecklingsprogrammet. De anger handlingsinriktning utifrån uppsatta mål, kunskap om hur samhället fungerar och en analys av regionens förutsättningar. Strategierna avser att möta de möjligheter och hinder som formulerats i utmaningarna och vara en gemensam agenda för alla aktörer i östgötaregionen.

Strategi 1 handlar främst om hur vi ska ta oss an utmaningarna, medan strategierna 2-8 handlar om vad vi bör göra. Strategi 2, 3 och 4 har genom sin starka geografiska utgångspunkt en tydlig regional koppling och är specifika för Östergötland. Strategierna 5, 6 och 7 är mindre specifika, de följer analogin i målen och stärker upp det som inte fångas in i de geografiskt baserade strategierna. Strategi 8 har fokus på bilden av Östergötland.

STRATEGI

1 ▶

FÖRSTÄRKA DEN SAMLADE HANDLINGSFÖRMÅGAN I ÖSTERGÖTLAND

Kärnan i strategin är att förstärka den samlade handlingsförmågan bland aktörer i regionen för att bättre tillvarata regionens utvecklingsförutsättningar. Genom att regionala aktörer och företrädare i större utsträckning agerar samordnat utifrån en gemensam agenda uppnås större effekt regionalt, nationellt och internationellt.

En strategi att samlas kring

En plats, en stad, en region har vissa faktiska tillgångar, resurser och möjligheter att utvecklas. Hur dessa förutsättningar kan utnyttjas är i hög grad beroende av den samlade handlingsförmågan bland regionens aktörer. I Östergötland finns en historia av såväl samverkan som av brist på samverkan. Erfarenheter från andra regioner visar tydligt att samverkan mellan offentliga och privata aktörer, likväl som inom gruppen av privata aktörer och bland olika offentliga aktörer, ger en betydande kraft i utvecklingsarbetet. Att stärka samordnad handling utifrån en gemensam agenda är av strategisk betydelse för den regionala utvecklingen.

Ledarskap och rollfördelning

En grundläggande förutsättning för en samlad regional handlingsförmåga är att det finns ett tydligt ledarskap med stöd hos alla parter, såväl privata som offentliga. En god samverkan mellan det politiska ledarskapet, starka företrädare för det privata näringslivet och den ideella sektorn, ger trovärdighet och förhandlingsstyrka på den nationella arenan.

En viktig uppgift för det politiska ledarskapet och andra regionala aktörer är att i olika sammanhang tillvarata regionens intressen i konkurrensen med andra svenska regioner och med regioner i andra länder. Konkurrensen kan handla om att regionen får god tilldelning av t.ex. statliga satsningar på infrastruktur eller högre utbildning och forskning samt kultur.

Den regionala nivån av Sveriges samhällsorganisation kännetecknas av otydlighet beträffande olika aktörers mandat. En tydligare rollfördelning mellan stat och region, där regionerna ges större handlingsutrymme att genomföra även den nationella politiken utifrån de specifika regionala förutsättningarna.

En relationsbyggande region

Genom att vara en öppen och aktiv samverkanspart gentemot aktörer i andra regioner som Östergötland har starka funktionella samband med,

FOTO: OSKAR LURÉN

samt att aktivt samverka med och påverka regering och nationella organ, kan regionen driva och försvara sina intressen. På samma sätt är det naturligt för offentliga aktörer på regional och lokal nivå att odla samarbetsrelationer med regioner i andra länder inom EU. Det kan bl.a. handla om att de offentliga verksamheterna i ännu större utsträckning går in i samarbetsrelationer för att få del av internationella erfarenheter.

Fokus på styrkeområden

Till strategin hör även att Östgötaregionen ska bidra till nationell utveckling genom att vara nationellt och även internationellt ledande inom vissa branscher, såväl privat som offentlig verksamhet. Att det inom regionen finns forskning och utveckling av världsklass är strategiskt betydelsefullt för regionen.

STRATEGI 2 ▶

UTVECKLA ÖSTERGÖTLANDS ROLL I ETT STORREGIONALT SAMMANHANG

Strategin fokuserar på att nyttja, bidra till och inta en aktiv roll i de storregionala sambanden, samt i nationella och internationella sammanhang, där Östergötland ingår. Av speciell betydelse är rollen i Östra Mellansverige och utefter det starka kommunikationsstråk som löper från Stockholmsregionen genom Östergötland och vidare mot sydväst.

Vi är en del av en större helhet

Östergötlands relativa närhet till Stockholm och Mälardalen ger regionen goda möjligheter att samarbeta och samagera med landets främsta tillväxtområde och därmed bli en del i ett storregionalt sammanhang. Det finns ett ömsesidigt intresse av en sådan utveckling, där såväl helheten som de ingående delarna kan få fördelar av en ökad storregional integration. För Östergötlands del är det viktigt att samverka utifrån en egen styrka. Med en inomregional integration enligt strategin "Stärka Östergötland som en flerkärnig stadsregion" ökar förutsättningarna att få fördelar av en storregional samverkan.

Starkare tillsammans

Ett annat intressant område för regional integration och samverkan är det band av städer

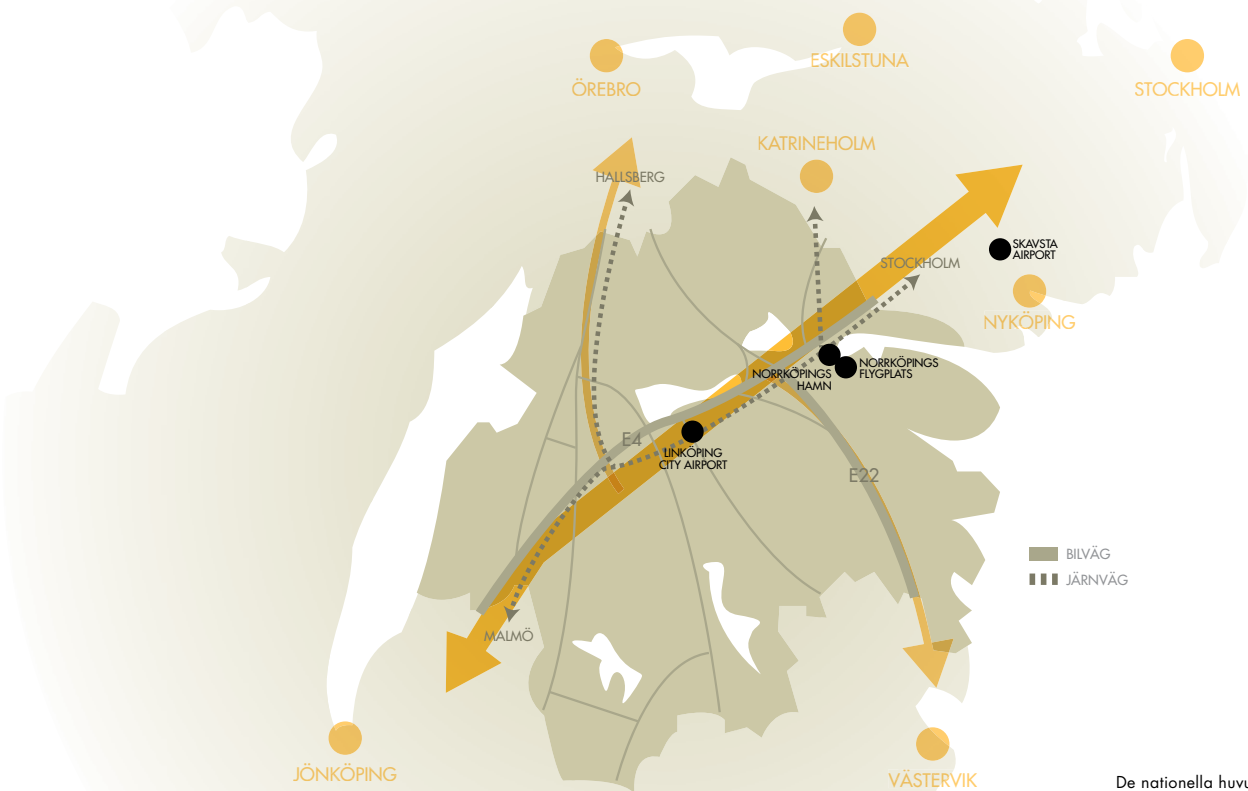
som sträcker sig från Nyköping via Norrköping – Linköping till Jönköping. Var för sig har dessa städer inte den storlek som sannolikt krävs för en fortsatt stark utveckling – de utgör för små marknader. Genom att integrera flera mindre marknader kan de tillsammans bilda en större, och därigenom stärka konkurrensförmågan. Kommunikationsmässigt är de länkade till varandra genom E4 och med nuvarande och framtida tågförbindelser. Förutsättningarna för en regional integration inom denna "axel" är goda och en viktig del av strategin är att stimulera den.

Utnyttja det gynnsamma läget

Strategin syftar vidare till att stärka regionens konkurrenskraft för lokalisering av nationella och internationella verksamheter. Östergötlands kommunikationsläge är gynnsamt i flera avseenden.

De nationella och internationella huvudstråken för väg- och tågtrafik går diagonalt genom regionen. Ett fortsatt aktivt arbete från regionens sida för att få till stånd en infrastruktur med utökad kapacitet för tågtrafik med tillförlitliga och snabbare tågförbindelser – särskilt till Stockholm, men också söder ut mot Malmö-Köpenhamn och väster ut mot Göteborg – är en viktig del av strategin. Förbättrad järnvägsinfrastruktur är angeläget för såväl person- som godstrafik och motiveras även av behovet av omställning till mer klimatsmart transportarbete. Ytterligare viktiga kommunikationsstråk är Bergslagsdiagonalen med så väl väg som järnväg, samt förbindelser söder ut utefter Östersjöskusten.

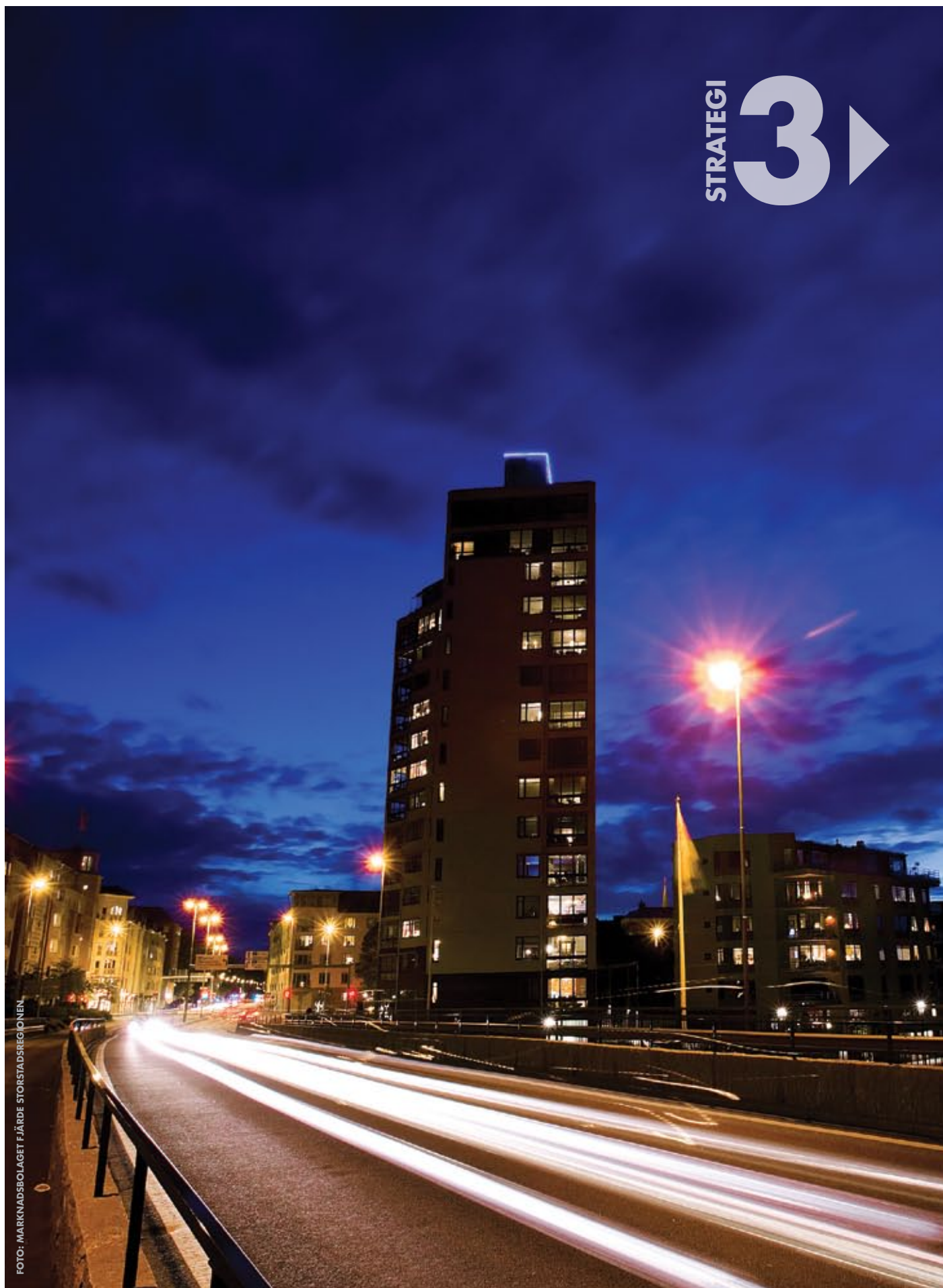
Norrköpings hamn servar stora delar av Östra Mellansverige och kan vidareutvecklas med förbättringar i anslutande infrastruktur. Regionens flygplatser kan med ökad samverkan ta ytterligare passagerare som idag flyger från Arlanda.

De nationella huvudstråken för väg och järnväg samt kopplingar till viktiga samverkansområden utanför regionen.

STRATEGI 3 ▶

FOTO: MARKNADSBOLAGET FJÄRDE STORSTADSREGIONEN

STÄRKA ÖSTERGÖTLAND SOM EN FLERKÄRNIG STADSREGION

Grundtanken i strategin är att utnyttja den relativt stora befolkning inom regionen som kan utgöra underlag för olika marknader, t.ex. arbetsmarknad, tjänstemarknad, boendemarknad, utbildningsmarknad samt verksamheter inom kultur och fritid. Genom att underlätta för både kvinnor och män i olika livsfaser och med olika behov att röra sig till, från och inom regionens centrala delar, stärks förutsättningarna för ett dynamiskt, flexibelt, hållbart och växande näringsliv.

Större funktionell region

Det finns tydliga samband mellan funktionella regioners storlek och deras utvecklingskraft. Stora funktionella regioner har en större marknad, vilket gynnar tillväxten i en uppåtgående spiral. Östergötlands befolkning växer, men långsamt, liksom i Sverige som helhet. Möjligheten att skapa en större och slagkraftigare funktionell region ligger i en fortsatt integration mellan Östergötlands olika delar. En naturlig strategi är därför att främja en sådan utveckling utifrån regionens förutsättningar.

Förutsättningarna finns

Regionen har goda förutsättningar att utvecklas till en tät, flerkärnig stadsregion. Med de två städerna Linköping och Norrköping och en betydande folkmängd i västra länsdelen som centrum, utgör Östergötland en region som sett till koncentration av människor och arbetstillfällen är den fjärde största i landet efter de tre storstadsområdena. Även vissa orter utanför Östergötland har en stark funktionell koppling till regionen. Detta gäller framför allt delar av Sörmland och Jönköpings län.

Regionens koncentrerade ortsstrukturer medger daglig pendling utan allt för stor uppoffring av tid, vilket gör att många kan välja och byta bostadsort och arbetsort oberoende av varandra, något som i sin tur ger stora valmöjligheter för regionens invånare och vidgar rekryteringsbasen för näringsliv och offentlig verksamhet. En pågående integration inom det funktionella området främjar tydligt av den ständigt ökande pendlingen.

Kommunikationerna

En funktionell infrastruktur och en väl fungerande kollektivtrafik är de enskilt viktigaste faktorerna för att binda samman regionens delar till en väl fungerande enhet. Östgötapendeln är stommen i regionens kollektivtrafik som kompletterad med snabba bussförbindelser ger goda möjligheter till en fortsatt ökning av pendlingen utan en motsvarande ökning av biltrafiken.

Lokalisering av sjukvård

Ytterligare en faktor som påverkar utvecklingen av enskilda orter och regionen som helhet, är

sjukvårdens utveckling, organisering och lokalisering. Här har Landstingets val av lokaliseringsorter en strategisk betydelse.

Boende

Östergötland uppvisar stora interna flyttströmmar, vilka är uttryck för en dynamisk boendemarknad. Samtidigt finns det trögheter på boendemarknaden. För att främja god tillgång till bostäder som motsvarar människors behov i olika livsskeden är det en fördel om äldre personer boendes i enfamiljshus bereds möjligheter att flytta till alternativa boenden, vilket frigör ett ökat utbud av enfamiljshus. Vidare är det angeläget att tillse ett gott utbud av hyreslägenheter för de som önskar ett mindre låst boende.

De positiva effekterna

Östergötland som en tät flerkärnig stadsregion innebär att:

- Näringslivet får tillgång till större marknader vilket gynnar ökad specialisering och diversifiering, ger större kundunderlag samt större och mer rationella enheter, och därmed högre konkurrenskraft.
- Arbetsmarknaden blir mer diversifierad – ut-

budet och efterfrågan på arbetskraft blir större och mer varierat. Detta innebär att individer med en viss yrkeskompetens får fler arbetsgivare att välja bland och arbetsmarknaden för högspecialiserad arbetskraft växer. Det innebär även att arbetsgivare får en större och mer varierad arbetskraftsbas att rekrytera från. Därmed förväntas matchningen förbättras och arbetsproduktiviteten öka.

- Kärnorna med sina inbördes olikheter och de många orterna med varierande karaktär, kan erbjuda alternativ för boende. Detta ger en större valfrihet för individerna att kombinera boende och arbete.
- Utbudet av lätt tillgängliga "noder" för kommunikationer utvecklas. Kollektivtrafiken kan organiseras mer rationellt och utnyttjas av kvinnor och män med olika förutsättningar och behov.
- Möjligheterna till varierade kulturella aktiviteter och konstnärliga uttryck ökar.
- Offentligt finansierade tjänster som utbildning, sjukvård etc., kan produceras mer rationellt genom att det faktiska befolkningsunderlaget per enhet blir större.
- Variation och utbud inom detaljhandeln ökar.

STRATEGI 4 ▶

ARBETA FÖR UTVECKLING AV ÖSTERGÖTLANDS ALLA DELAR

Det finns geografiskt stora och glest befolkade delar av Östergötland som bara i begränsad omfattning kan dra nytta av möjligheterna i regionens centrala delar. För att dessa områden ska kunna utvecklas krävs insatser som mer specifikt bygger på de styrkor och möjligheter som dessa områden erbjuder.

Minskande befolkning

Regionens ytterområden i norr och söder och kustlandet med skärgården har sedan lång tid en minskande befolkning. Särskilt de mindre tätorterna i dessa områden har stagnerat. Med minskande befolkningstal följer försämrad service, vilket minskar attraktiviteten. Till detta kommer att befolkningen i regionens ytterområden, generellt sett, har en ålderssammansättning med fler äldre och färre yngre och en skevare fördelning mellan kvinnor och män i olika åldrar än vad som gäller för regionen i stort, vilket kan innebära problem på sikt.

Tätorternas roll

Tätorterna – och då särskilt landsbygdskommunernas centralorter – är av mycket stor betydelse som serviceorter i vid mening. Här kan det finnas underlag för en fungerande kommersiell service och hit är kommunens egna verksamheter i stor utsträckning lokaliserade. En del i strategin för att främja en sammanhållen region är att stärka de livskraftiga tätorterna så att de fortsatt kan vara tydliga serviceorter i regionens landsbygdsområden. I detta sammanhang kan hälso- och sjukvårdens organisering och lokalisering spela en betydande roll. Likaså är den lokala kulturen en faktor som stärker ortens betydelse genom att skapa en känsla för platsen, vilket har betydelse när människor väljer den plats där man ska leva och bo.

Kommunikationer knyter samman

Kommunikationslösningar är nyckelfrågan när det gäller att uppnå en sammanhållning mellan centrum, i form av Linköping och Norrköping, och de yttre delarna av regionen. Att utveckla kollektivtrafiken till en nivå som gör det möjligt för kvinnor och män med de olika behov som olika livsfaser ger att – om än med tidsmässiga uppoffringar – dagligen arbetspendla mellan regionens ytterområden och regioncentrum är en del i en strategi för en sammanhållen region. Det är också viktigt att underlätta inpendlingen till de mindre landsbygdskommunerna för att ge bättre förutsättningar att långsiktigt klara arbetskraftsförsörjningen. En delstrategi här är att samordna all samhällsfinansierad trafik för att få ut mesta möjliga trafikarbete som kan ingå i ett kollektivtrafiksystem.

Det är också viktigt att förbättra standarden

FOTO: THOMAS PETTERSON - SÖDERÖPENS TURISTVÄR - VISIT ÖSTERGÖTLAND

på det inomregionala vägnätet som binder samman regioncentrum och omlandet. Att säkerställa fungerande mobiltelefoni i hela regionen är grundläggande. Ett väl utbyggt bredbandsnät är viktigt för att skapa goda förutsättningar för boende och företag i glest befolkade områden, samt att utveckla e-tjänster, såväl privata som offentliga.

Nya perspektiv på service

Handeln har under lång tid utvecklats mot allt större enheter som kräver ett större befolkningsunderlag för att kunna vara ekonomiskt bärkraftiga. Denna omstrukturering får dock negativa effekter för landsbygden och de mindre tätorterna. På många håll är dagligvaruhandeln hotad och i tätorter som tidigare haft olika specialbutiker är utbudet numera utarmat. Samtidigt vet vi att basal kommersiell service ökar en Orts attraktivitet som bostadsort och för att locka inflyttare. Detta gäller speciellt orter som ligger bortom rimligt pendlingsavstånd från regioncentrum. Hur servicefrågorna kan lösas generellt är en strategiskt viktig fråga, där den sociala ekonomin kan spela en viktig roll – ideella och kooperativa föreningar kan vara en möjlighet för att utveckla nya lösningar.

Rikare näringsliv

För många – kanske för flertalet – boende i regionens landsbygdsområden kommer pendling till arbete i någon större tätort att vara det huvudsakliga alternativet. För de flesta hushåll är det dock viktigt att någon part kan finna sin utkomst lokalt, utan att pendla för att det ska vara intressant att bo kvar i området. Ett boende som innebär att alla familjemedlemmar måste resa till arbete och studier är för de flesta inte ett långsiktigt hållbart alternativ. Det är därför angeläget att näringslivet i regionens ytterområden fortsätter utvecklas så att det kan skapas arbetstillfällen för dem som bor där. En delstrategi för en fortsatt utveckling av Östergötlands landsbygd och geografiskt perifera områden är att stödja utveckling av det lokala näringslivet och säkerställa att kvinnor och män involveras likvärdigt i att formulera idéer och behov och att föreslå lösningar. Bland de viktigaste förutsättningarna för utveckling av landsbygden är de areella näringarna. Utifrån ett långsiktigt globalt perspektiv bör sannolikt betydelsen av och möjligheterna för de areella näringarna förstärkas.

STRATEGI

5 ▶

FRÄMJA ÖSTGÖTARNAS MÖJLIGHETER TILL LIVSKVALITET OCH PERSONLIG UTVECKLING

Ett gott liv för regionens invånare är kärnan i ambitionerna med regional utveckling. Folkhälsosituationen ger en god bild av helheten. Utöver de övriga strategierna finns det anledning att betona vissa strategiskt viktiga insatser som riktas direkt till individen. ALLA ska ha goda möjligheter till utbildning med hög kvalitet, boendemiljöer efter individens önskemål, innehållsrik och personligt utvecklande fritid, samt inte minst ett meningsfullt arbete.

Balans i livet

Människors liv innehåller olika delar, ett arbetsliv, en offentlig del och en privat. Fördelningen mellan och innehållet i, de olika delarna skiljer sig åt på ett betydande sätt mellan kvinnor och män. Arbetslivet kan ge utvecklande och stimulerande uppgifter, ekonomisk trygghet och yrkesidentitet. I den offentliga delen kan föreningsliv, besök på olika evenemang och kontakter med barnens skolor m.m. ge en meningsfull fritid och delaktighet i samhället. Den privata delen av livet är bl.a. en grund för samvaro, tillit och närhet med de närmaste. Vi bör ha balans mellan de olika delarna men de kan i viss mån kompensera varandra.

Levande demokrati

Att kunna påverka utvecklingen i det samhälle man lever i bidrar till en hög livskvalitet. För att ge denna möjlighet till påverkan måste det finnas arenor för det offentliga samtalet. Att utveckla sådana mötesplatser är en viktig del i arbetet för en levande demokrati. Här har också ett starkt och levande föreningsliv en angelägen funktion att fylla. Dessutom kan den sociala ekonomin spela en betydande roll för deltagande, egenmakt och arbetstillfällen. Den kan visa vägen tillbaka till arbetsmarknaden för grupper som idag har det svårt att komma in i arbetslivet och därmed utgöra rekryteringskälla inför det väntade arbetskraftsunderskottet.

Folkhälsan är central

Allt som nämnts i denna strategi, och även det som lyfts fram i de andra strategierna rör i förlängningen folkhälsan. Utvecklingsarbete i regionen ska värderas utifrån de effekter det har på folkhälsan.

Barn och unga

Barn och unga är i större utsträckning än vuxna beroende av sina närmaste och sin omgivning. Barn som saknar ett nära stöd eller på annat sätt lever under utsatta förhållanden har svårare att finna tillit och känna tillhörighet i samhället. FN:s konvention om barnets rättigheter är en utgångspunkt för den regionala utvecklingen.

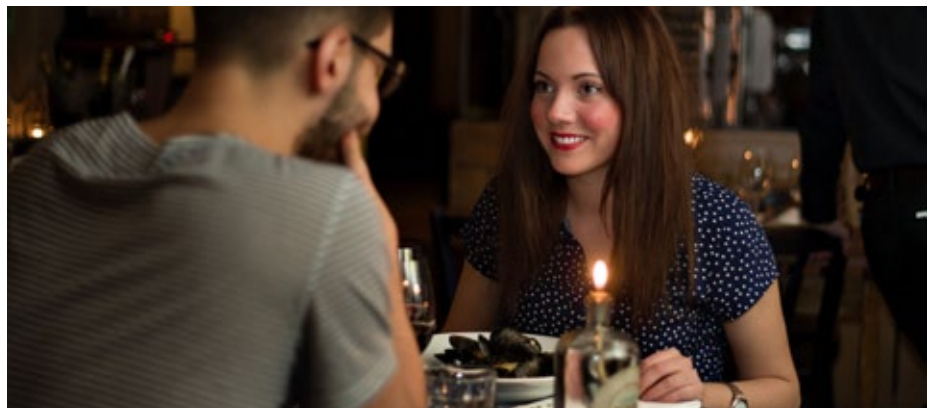

FOTO: OSKAR LÖRÉN

Stort utbud av utbildningar

Studier har en avgörande betydelse för hur den enskilde ska kunna tillvarata sina personliga förutsättningar i förvärvslivet och utveckla sina intressen. En viktig del i en strategi för att främja invånarnas möjligheter till personlig utveckling är därför att arbeta för ett rikt utbud av utbildningsmöjligheter av god kvalitet medvetet riktade till både kvinnor och män. Det är av strategisk betydelse att förbättra resultaten i grundskola och gymnasium. Förutom barn och ungdomars möjligheter till utbildning så är vuxenutbildning och livslångt lärande av stor betydelse.

Boende för alla behov

Boendet är en central del i alla människors liv. Östergötland kan erbjuda en mångfald av boendemiljöer, som med de tidsavstånd som gäller i regionen, kan kombineras med ett stort antal arbetstillfällen. Förbättrade boendemöjligheter för unga och bättre anpassat boende för äldre är strategiskt viktigt.

Rum för kulturen

Att ta del av kulturlivet, som publik eller genom eget utövande, är för många en väsentlig del i den personliga utvecklingen. Begreppet "kultur" måste här ges en vidare innebörd som går längre än till det utbud av musik, teater och utställningsverksamhet, som traditionellt har ett omfattande offentligt stöd. Nyskapande, experimentell verksamhet och ungdomskulturens olika

former bör ges ett utrymme, inte minst när det gäller att förbättra möjligheterna till eget skapande på likvärdiga villkor för flickor och pojkar.

Differentierad arbetsmarknad

Ett meningsfullt och utvecklande arbete är betydelsefullt för den enskildes livskvalitet. En differentierad arbetsmarknad med ett utbud av arbetstillfällen inom ett brett spektrum av branscher och yrkesområden, ökar möjligheterna att finna ett arbete som uppfyller de individuella möjligheterna. Arbetsmarknaden kännetecknas av könssegregering både horisontellt och vertikalt, strukturella skillnader i lönenivå m.m. Stora grupper står idag utanför arbetsmarknaden. Det är en ytterst angelägen framtidsfråga för regionen att hitta fungerande åtgärder för att minska arbetslösheten, som för en del även innebär en social isolering från samhällslivet i stort, och skapa en arbetsmarknad där så många som möjligt kan delta. Här kan bl.a. den sociala ekonomin med sina speciella möjligheter göra viktiga insatser.

Digital delaktighet

Den digitala informationshanteringen har skapat stora möjligheter men det finns grupper i samhället som delvis står utanför denna förändring. Regionens bibliotek kan bidra till att underlätta användningen av digitala tjänster och kan även utnyttjas som informationscentra samt stödpunkter för distansstudier.

STRATEGI 6▶

STIMULERA ETT DYNAMISKT FÖRETAGS- OCH INNOVATIONS- KLIMAT I ÖSTERGÖTLAND

Samhällets viktigaste insatser för att främja näringslivets utveckling består i satsningar på arbetskraftsförsörjning och infrastruktur. Därtill är det centralt att kommuner och andra berörda offentliga aktörer erbjuder grundläggande service av god kvalitet. Utöver dessa basuppgifter kan och bör det offentliga erbjuda vissa direkta näringslivsfrämjande insatser.

Främja företagandet

Ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv som producerar och levererar varor och tjänster är grundläggande för regionens utveckling.

Vidare så driver näringslivet på den ekonomiska och tekniska utvecklingen och skapar en skattebas för offentligt finansierad verksamhet.

Den grundläggande offentliga uppgiften i detta sammanhang är att skapa goda förutsättningar för näringslivets utveckling, så som utbildning för att säkra kompetensförsörjningen och att garantera ett fungerande system för kommunikationer och transporter. De offentliga insatser som görs för att stimulera nyföretagande, utveckla befintliga företag samt främja företagslokaliseringar i regionen ska vara sådana att det offentliga har en naturlig roll och bidrar där marknaden inte förmår att skapa bra lösningar.

Ett dynamiskt näringsliv med växande företag och nyföretagande är långsiktigt avgörande för regionens utveckling. Till dynamiken hör även att företag läggs ned. En hög omsättning på företag samvarierar oftast med en stark tillväxt.

Säkerställ kompetensförsörjningen

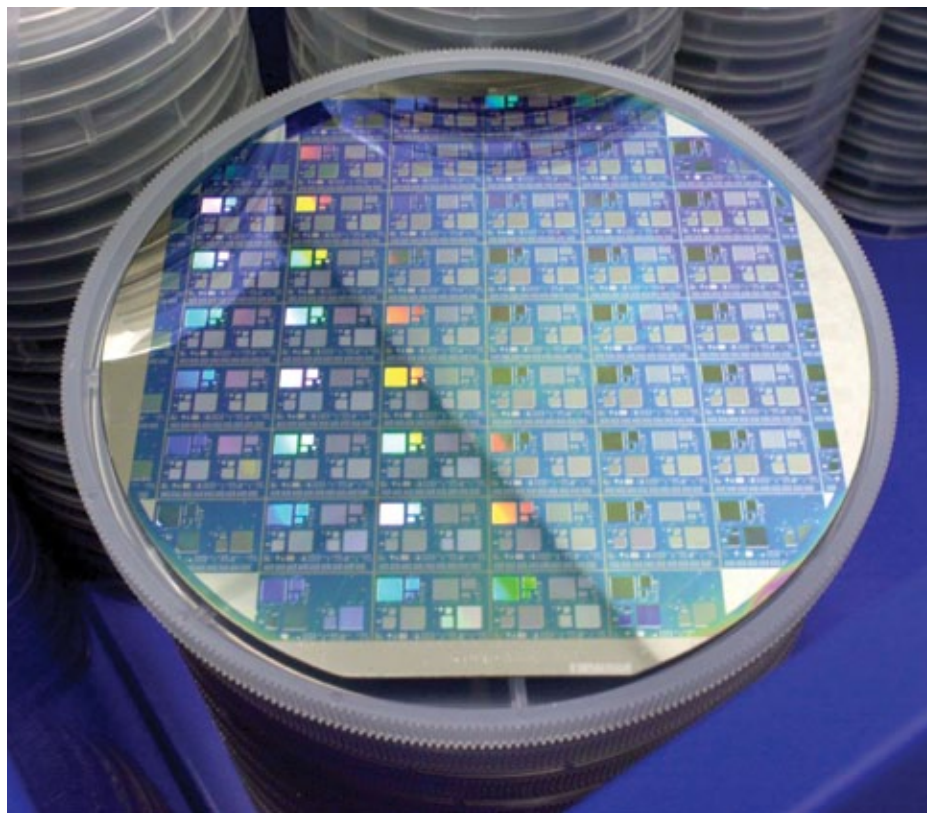
Kompetensförsörjning är en grundförutsättning för näringslivsutveckling. För att uppnå en långsiktig god tillgång på arbetskraft med rätt kompetens är det ytterst angeläget att etablera ett starkare samarbete mellan näringsliv och utbildningsaktörer. Långsiktig kompetensförsörjning är ett område där samverkan mellan det offentliga och näringslivet är allra mest angeläget.

Aktivera outnyttjad potential

Det finns en stor andel befintliga företag med potential att expandera som av olika skäl inte gör det. Genom analysverktyg går det att med tillfredställande säkerhet identifiera många av dessa företag. Program för att främja expansion hos företag i denna grupp kan vara en uppgift för offentliga aktörer. Vidare är det möjligt att identifiera potentiell bärkraftig samverkan mellan företag i samma värdekedja och att stimulera till denna form av samverkan.

Profilområden

I regionen genomförs ett flertal insatser för att främja tillkomsten och utvecklingen av högteknologiska företag och innovativa produkter eller tjänster. Verksamheterna bedrivs i inkubatorer och andra miljöer specifikt skapade för att stärka denna typ av företagsutveckling. Att fortsätta arbeta för att sådana utvecklingsmiljöer skapas är en uppgift för samhället.

LASSE HEIDENBERG, HEADJÖSA BILDER

Miljöteknik är ett område som bedöms att ha en stor tillväxtpotential genom en kraftigt ökad global efterfrågan på hållbara tekniska systemlösningar för energi- och resurseffektivitet. Östergötland har en stark miljöteknikbransch som kan utvecklas ytterligare och där regionen kan inta en ledande position i samverkan med Linköpings Universitet.

De gröna, areella näringarna inklusive livsmedelsförädling bedöms ha goda förutsättningar att utvecklas ytterligare och få ökad betydelse för regionen. Även företag inom hälso- och sjukvård med sin starka koppling till Hälsouniversitetet bedöms ha goda möjligheter att expandera. Regionens besöksnäring förväntas uppvisa tillväxt

under kommande år, liksom de kreativa och kulturella näringarna.

Socialt företagande och arbetskooperativ kan vara en del av ett innovativt näringsliv som bidrar till att öka arbetskraftsutbudet. Det är även angeläget med företag som har förmåga till volymanställningar och som erbjuder arbeten som kan definieras som isteg på arbetsmarknaden.

Ytterligare ett område för att stimulera näringslivsutveckling är grundläggande och traditionellt offentligt stöd av god kvalitet till nyföretagande.

Nätverk för näringslivsutveckling

Insatserna för näringslivsutveckling kan göras effektivare med en bättre samverkan och samordning mellan olika näringslivsfrämjande aktörer. Att långsiktigt verka för att en samlad regional organisation med stark lokal förankring bildas är en viktig delstrategi, då näringslivet inte styrs av administrativa gränser.

STRATEGI 7 ▶

STÄLLA OM ÖSTERGÖTLAND TILL EN ROBUST OCH RESURSSNÅL REGION

Kärnan i strategin är att ställa om regionens utveckling i en riktning som är ekologiskt hållbar ur ett lokalt och globalt perspektiv. Detta ger även möjligheter att förbättra livskvalitet och välbefinnande. Speciell vikt läggs vid att öka regionens robusthet mot högre energipriser och minska användningen av naturresurser.

Den nu rådande ekonomiska strukturen leder till ett överutnyttjande av råvaror och överbelastning på ekosystemen. Ständig ekonomisk tillväxt ger inte påvisbara förbättringar på välbefinnande utöver en nivå som västvärlden sedan länge passerat. Det finns starka skäl att ställa om Östergötland till en robust och resurssnål region, vilket även kan ge stora sociala vinster och ökat välbefinnande för det stora flertalet.

Östergötland efter oljetoppen

Mycket talar för att priset på petroleumprodukter som bensin och diesel kommer att stiga betydligt under kommande decennier. Oljetoppen kommer att få direkta konsekvenser för Östergötlands utvecklingsförutsättningar. En regional kraftsamling för att ställa om energisystemet från icke-förnyelsebara till förnyelsebara energikällor måste därför ske. Utökad produktion av förnybar energi gör regionen mer robust mot förändringar i omvärlden. Om Östergötland tidigt och med kraft vidtar åtgärder för oljetoppens konsekvenser skapar det konkurrensfördelar gentemot andra regioner.

Minskad resursanvändning

Robusthet skapas även genom att minska den totala efterfrågan på energi och andra naturresurser. En resurssnål region är lättare att försörja med förnyelsebar energi än en resursslukande region. Energieffektiviseringsåtgärder i fastigheter och inom industrin är ett effektivt sätt att minska energianvändningen, samtidigt som det ger ekonomiska vinster.

Avfallshantering är ur ett resursperspektiv mycket viktig. Det finns en konflikt mellan att öka mängden avfall som källsorteras och att använda avfall som bränsle i fjärr- och kraftvärmeverk. Kunskapen om de samhällsekonomiska effekterna för avfallsförbränning kontra materialåtervinning behöver förbättras. Ur ett långsiktigt perspektiv bör andelen avfall som går till förbränning minska till förmån för en utvidgad materialåtervinning.

Både mängden person- och godstransporter har länge ökat. För att öka robustheten behövs åtgärder för att minimera transportbehovet, vilket lyfts fram i andra strategier.

FOTO: CLEANTECH ÖSTERGÖTLAND

Förstärk pågående processer

Att öka regionens robusthet understryker betydelsen av redan pågående regionala och kommunala processer inom energi och klimat. Den regionala ambitionen för hållbar utveckling beskrivs genom de regionala miljömålen som på uppdrag av regeringen fastställts av Länsstyrelsen. I målen ingår målsättningar för minskad klimatpåverkan och resursanvändning. I Östergötlands regionala energi- och klimatstrategi "Ett vinnande klimat" pekas hållbara transporter, vindkraft, vattenkraft och solenergi samt bioenergi ut som särskilt angelägna områden. Dessa är viktiga pusselbitar för att skapa en mer robust region. I samtliga av Östergötlands kommuner finns dessutom ett aktivt energi- och klimatstrategiskt arbete, vilket bör understödjas och ges utökad handlingskraft.

Länsstyrelsen samordnar även kommunernas arbete för klimatanpassning. Betydelsen av denna process bör lyftas fram i samband med både kommunal, mellankommunal och regional fysisk planering.

Utöver dessa pågår en rad processer bland olika aktörer med syfte att ställa om regionens

energianvändning. Koordineringen mellan olika strategier och insatser kan utvecklas. Samordningen kan förbättras och en gemensam målbild för såväl offentliga som näringslivets aktörer behövs. Med en tydlig strategi som utskiljer sig från mängden kan regionen framstå som en föregångare i strävan för en hållbar utveckling.

Kunskapsspridning om nya synsätt

Ett tidsperspektiv på regioninvånarnas vardagspussel är viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv. Mer tid över för umgänge, stödande av frivilligengagemang och ökad valfrihet i arbetslivet bidrar till att minska regioninvånarnas miljöpåverkan och leder till ökad livstillfredsställelse. Lägre konsumtionstakt kan bidra till att minska den privata skuldsättningen. Sambandet mellan tidsanvändning, livskvalitet och miljöpåverkan är väldokumenterat men ännu inte känt i ett bredare sammanhang.

En uppgift för det regionala utvecklingsarbetet är att öka kunskapen om sambanden mellan energi, ekonomi och miljö. En återkommande omvärldsanalys liksom ett mätsystem för hållbar utveckling är exempel på kunskapsförbättrande insatser som behövs för att bättre förstå sambanden.

STRATEGI

8 ▶

TILLVARATA OCH UTVECKLA ÖSTERGÖTLANDS ATTRAKTIVITET

Denna strategi är sammansatt av flera faktorer som påverkar invånares och besökares upplevelse av regionen, och därmed bidrar till den samlade attraktiviteten. Centrala ledord i strategin är kultur, idrott, evenemang, besöksnäring, stadsrummet, naturmiljöer, kreativitet och aktiv varumärkesutveckling.

Attraktivitet som tillväxtfaktor

En Orts eller regions attraktivitet påverkar in- och utflyttning, invånarnas självbild, företags etablering och besöksnäringens möjligheter. Attraktivitet är ett mycket sammansatt och situationsberoende fenomen som går att relatera till flertalet faktorer som påverkar en regions utveckling.

Kulturen spelar en huvudroll

Konstnärlig verksamhet, nöjesliv, kreativitet och identitet är drivkrafter för samhällets omvandling och utveckling. Kultur - i denna vida bemärkelse - är en viktig del i en Orts karaktär och särprägel och bidrar till invånarnas självkänsla och samhörighet och därmed förmåga att forma framtiden.

Kultur av olika slag fyller en plats med liv, vimmel, stämningar och händelser. I detta avseende spelar såväl amatörverksamhet som professionell kultur och stora evenemang en betydande roll. I konkurrensen mellan städer och mellan regioner är kulturen viktig. Att aktivt fortsatt satsa på kulturen är därför en viktig del i att utveckla regionens attraktivitet.

Idrotten märks

Idrottssevenemang av hög kvalitet ger uppmärksamhet åt en plats. I regionen finns flera lag som tävlar i högsta divisionen i sina respektive sporter. Till detta kommer enskilda idrottare som utmärker sig genom framstående insatser på nationell och internationell nivå och stora tävlingar i individuella sporter.

Miljöer som berikar och profilerar

Östergötland har stora tillgångar i form av mycket varierande natur- och bebyggelsemiljöer. Genom att vårda, utveckla och tillgängliggöra stadsrum och naturmiljöer, ökar regionens förmåga att attrahera besökare.

De byggda miljöerna är ett viktigt område med stark påverkan på attraktiviteten. Det intryck som regionen ger, påverkas i hög grad av vilka miljöer som erbjuds för att bo och verka i. Boendemiljöer, stadsmiljöer, landsbygdsmiljöer och mötesplatser som präglas av skönhet och liv, och som är estetiskt tilltalande är viktiga för attraktiviteten. Konkreta och förhållandevis enkla åtgärder kan handla om att lyfta fram kultur-

FOTO: THINKSTOCK

historiskt intressanta miljöer eller att rensa bort inslag i miljön som stör den visuella bilden av staden eller tätorten, samt att planera ny bebyggelse med stort hänsynstagande till estetiska kvaliteter. Det är av vikt att bevara och presentera både kvinnors och mäns historia som en del av vår samtid. Det ansikte utåt som städer och orter uppvisar genom byggnaders och anläggningars exponering vid genomfarter kan på många håll förbättras och därmed kan intrycket göras mer positivt. Nya "landmärken" kan bidra till att orter markeras tydligare i mentala kartor.

Östergötlands ytterst varierande, vackra och lättillgängliga naturmiljöer är en tillgång. Många söker sig till naturen för avkoppling, återhämtning och upplevelser. Att långsiktigt värna regionens naturmiljöer är därför en angelägen delstrategi.

Besöksnäringens betydelse

Besökare i regionen som får positiva upplevelser bidrar till att sprida bilden av en attraktiv regi-

on, vilket stärker möjligheterna att utveckla andra områden. Att verka för en växande besöksnäring är strategiskt angeläget för den samlade regionala utvecklingen.

Konkurrensen om nationell och internationell uppmärksamhet är stark. Ett sätt att synas och få uppmärksamhet - i syfte att göra regionen mer känd - är att etablera fler återkommande arrangemang med lyskraft som lockar många besökare, utöver de som redan finns. Det kan handla om kultur, idrott, teknikmässor och annat som kan anknytas till regionens identitet.

Regionens varumärke

Regionens faktiska attraktivitet framträder som ett uttryck av människors samlade upplevelse av varumärket Östergötland. Strategisk varumärkesutveckling skapar förutsättningar för konsekvent och långsiktig positionering av regionen.

FOTO: MARKNADSBOLAGET FJÄRDE STORSTADSREGIONEN

5. REKOMMENDATIONER

Under de senaste åren har insikten om de funktionella regionernas betydelse för utveckling ökat betydligt bland olika aktörer. Samverkan utifrån ett regionalt perspektiv har utvecklats på ett positivt sätt mellan olika kommuner, mellan olika konstellationer av statliga, regionala och lokala organ, och mellan privata och offentliga aktörer. Detta har förtydligat behovet av ytterligare konkreta operativa insatser utifrån ett regionalt perspektiv.

I processen med revidering av RUP och mot bakgrund av tidigare samtal med olika parter, har det uttryckts en viss förväntan och signalerats en beredskap att vidareutveckla det regionalt samordnade och initierade utvecklingsarbetet. Mot denna bakgrund har Regionförbundet valt att lägga fram rekommendationer riktade till olika parter: kommunerna, Landstinget, staten, näringslivet och dess organisationer, föreningslivet och ideella sektorn, samt inte minst till Regionförbundet självt.

Rekommendationerna avser att bidra till konkreta steg i det regionala utvecklingsarbetet. Många av rekommendationerna har karaktären av att förstärka ett arbete som till viss del redan pågår och därmed befästa en påbörjad process. Vissa rekommendationer innebär att ta nya steg i nya riktningar, och kräver ytterligare förstärkning av den samlade regionala handlingsförmågan. Den uppsättning av rekommendationer som presenteras är inte fullödlig för en samhällsutveckling i enlighet med uppsatta mål. Det kommer givetvis att finnas behov av ytterligare många insatser av skiftande slag.

Samtliga rekommendationer som presenteras är riktade mot en eller flera parter. Med tanke på en sannolik framtida regionkommunbildning kommer rekommendationer riktade till Landstinget och Regionförbundet att övergå till den organisation som ersätter dessa två organ.

STRATEGI 1

FÖRSTÄRKA DEN SAMLADE HANDLINGSFÖRMÅGAN I ÖSTERGÖTLAND

Samlad handlingsförmåga

Regionens utveckling är ett resultat av dels de faktiska förutsättningar, dels av vad regionen gör av dem och dels av alla yttre faktorer som regionens aktörer inte råar över. Ansträngningar att utveckla regionen ger störst effekt om regionala aktörer verkar utifrån en gemensam bild och en samordnad agenda. Detta kan gälla på alla nivåer: lokal, regional, nationell och EU.

Rekommendation #1:1

Regional samverkan

Att alla aktörer i regionen söker samverkan när det kan förväntas gynna hela eller delar av regionen. Samverkan bör ske utifrån frågans art och inkludera de aktörer som har en aktiv roll i den fråga det gäller.

Vidare rekommenderas att samverkan stegvis formaliseras, struktureras och säkras upp, genom ömsesidiga överenskommelser. I vissa fall kan det även vara lämpligt att samverkan på sikt leder till sammanslagning av verksamheter. Det ska dock betonas att det är frågans art som ska vara vägledande för form och omfattning på samverkan.

En aktiv spelare på alla nivåer

Regionen påverkas av beslut som fattas i organ som organisatoriskt och fysiskt ligger utanför Östergötland.

Rekommendation #1:2

Driva regionens intressen

Att regionala aktörer driver regionens intressen utifrån en gemensam agenda och på ett kompetent sätt, samt söker position i alla relevanta sammanhang, nationella såväl som internationella.

Rekommendation #1:3

Kommunicera regionens mål och strategier

Att alla regionala aktörer kommunicerar regionens gemensamma mål, strategier och insatser, i den omfattning och i de sammanhang det är lämpligt, såväl inom de egna organisationerna, som till aktörer inom regionen och till aktörer utanför Östgöta-regionen.

Regionen och staten

Vilken nivå en viss fråga eller ett politikområde ska hanteras på måste i första hand styras av var kunskapen och kompetensen finns, samtidigt som genomförandet av en nationell politik måste kunna garanteras. En rad frågor hanteras bättre på regional än på statlig nivå som en följd av att det är i regionen som kunskapen om de regionala förutsättningarna finns. Det handlar om att kunna anpassa

beslut och åtgärder till varje enskild regions egna förutsättningar. Det hindrar inte att den nationella politiken kan få genomslag och att arbetet i regionerna kan göras utifrån nationella mål.

Arbetsättet kan vara att staten styr med ramvillkor som garanterar de nationella politiska målen, medan implementeringen av politiken genomförs av regionen utifrån ett "utvecklingsavtal" mellan staten och den enskilda regionen. Med en sådan rollfördelning kan de statliga, nationella intentionerna få fullt genomslag, samtidigt som förverkligandet kan stödjas av kunskapen i regionen om de egna förutsättningarna.

Som exempel på en förändrad relation mellan stat och region kan nämnas den samverkansmodell som håller på att etableras inom kultursektorn, där rollfördelningen mellan staten och regionen förtydligas och tidigare statligt ansvar delegeras till regional nivå.

Rekommendation #1:4

Avtal med staten

Regionala aktörer rekommenderas arbeta för en rollfördelning i samhällsorganisationen innebärande att: En arbetsmodell med "utvecklingsavtal" mellan region och stat utvecklas som ett sätt att vinna en bättre effektivitet och en bättre demokratisk legitimitet.

STRATEGI 2

UTVECKLA ÖSTERGÖTLANDS ROLL I ETT STORREGIONALT SAMMANHANG

Östergötland i ett storregionalt sammanhang

Östergötland ska inta en aktiv roll i de storregionala sambanden, samt i nationella och internationella sammanhang, där Östergötland ingår. Av speciell betydelse är rollen i östra Mellansverige och utefter det starka kommunikationsstråk som löper från Stockholmsregionen genom Östergötland och vidare mot sydväst. Östergötland ska också genom samverkan och öppenhet aktivt ta del av och påverka policy och beslut på nationell nivå.

Rekommendation # 2:1

Utveckla de storregionala sambanden Kommunerna, Landstinget och Regionförbundet rekommenderas att:

Utveckla samverkan med omkringliggande regioner, särskilt Stockholmsregionen, i syfte att tillvarata de fördelar som finns med att inom vissa områden planera och arbeta utifrån ett större geografiskt sammanhang. Kommunikationerna längs stråk av stor betydelse för kontakterna mellan Östergötland och grannregionerna utvecklas. Relationen Östergötland – Stockholm bör ges högst prioritet följt av relationerna Östergötland – Jönköping/Göteborg och Östergötland – Malmö. Även relationerna till närbelägna orter med stark koppling till

Östergötland bör ges prioritet.

Utveckla och intensifiera kontakterna med nationella politiska organ och myndigheter för att utveckla dialogen i för regionen angelägna frågor, särskilt kring investeringar i transportinfrastruktur

STRATEGI 3

UTVECKLA ÖSTERGÖTLAND TILL EN FLERKÄRNIG STADS-REGION

Till rekommendationerna har fogats en karta med ett försök till ortsgruppering. Den är tänkt att fungera som underlag för diskussioner om framtida utveckling av regionens ortstruktur och därtill hörande frågor. Därmed har ortsgrupperingen bäring på flera av de rekommendationer som presenteras. Grupperingen omfattar 34 orter eller ortspar och är gjord på orter med mer än 500 invånare med undantag för de 5 största orterna. Kartan är placerad i slutet av rekommendationerna. Kriterierna för gruppering anges i anslutning till kartan.

Regional och mellankommunal översiktlig planering

Östgötarna rör sig i sin vardag över stora ytor och allt oftare över kommungränser. Ofta handlar det om arbets- och studiependling men också om inköp, fritids- och kulturaktiviteter m.m. Denna ökade rörlighet ger nya krav på planeringen. Tillgänglighetsfrågor ska analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv och måste hanteras med hänsyn till in- och utpendlare, att servicefunktioner utnyttjas av andra än kommuninvånarna och att vissa kommunala verksamheter kan planeras och genomföras för flera kommuners invånare. Exempel på ökande regional integrationen är: tekniska system, handel, utbildning och infrastruktur. En konsekvens av denna ökande integration blir att kommunal planering inte bör stanna vid kommungränsen. I stället bör planeringen i många fall utgå från hur de funktionella sambanden ser ut och låta dessa ligga till grund för planeringsarbetets geografiska avgränsning.

Vidare är det mycket angeläget att utveckla regionen på ett sätt som inte långsiktigt förstör förutsättningarna för ett hållbart samhälle med tanke på att vissa produktionsresurser som t.ex. jordbruksmark kan förväntas bli betydligt värdefullare i framtiden.

Rekommendation # 3:1

Regional strukturplan

Regionförbundet och kommunerna rekommenderas att utarbeta en regional strukturplan där regionala intressen av rumslig karaktär översiktligt anvisas. Planen avser att utgöra ett gemensamt underlag för den kommunala fysiska planeringen och samordnad kommunal översiktsplanering och ska alltså inte ha karaktär av en översiktplan enligt Plan- och bygg-

lagen. Några exempel på frågor som med fördel kan lyftas upp gemensamt på en lämplig detaljnivå, men som ytterst är ett kommunalt beslut, är: vägar, järnvägar, bredband, vatten och avlopp, fjärrvärmenät, vattenreglering, skydd av jordbruksmark, bebyggelseutveckling, industrimark, grönområden, skyddsvärda naturområden, strandskydd och vindkraftsplanering. Linköpings och Norrköpings gemensamma ÖP, det begynnande samarbetet i den västra länsdelen, samt övrig kommunal samverkan inom fysisk planering har beröring med en regional strukturplan.

Rekommendation # 3:2 Samordnad kommunal översiktsplanering

Kommunerna rekommenderas att göra översiktliga planer som sträcker sig över flera kommuner – gemensamma översiktsplaner enl. Plan- och bygglagens krav (som fastställs av respektive kommun) eller mer informella samarbeten i planeringsfrågor beroende på förutsättningarna. Ett exempel på samordnad kommunal planering är det arbete som initierats för skärgården och som även inkluderar kommuner utanför länet.

Rekommendation # 3:3 Begränsa exploatering av jordbruksmark

Kommunerna rekommenderas att i den fysiska planeringen tydligt begränsa exploateringen av jordbruksmark då lokal och regional produktion av livsmedel förväntas bli allt viktigare p.g.a. stigande oljepriser.

Den regionala strukturen

En sammanhållen region och en energieffektiv och resurssnål utveckling främjas av en koncentrerad utbyggnad av bostäder, arbetsplatser och skolor till platser som är tillgängliga med kollektivtrafik och förstärker därigenom förutsättningar för en funktionell kollektivtrafik. För att tillhandahålla teknisk kommunal service i form av vatten, avlopp, bredband och el, samt boendeservice så som skola, skolskjuts, hemtjänst, sjukvård m.m., är det olämpligt med allt för utspridd bebyggelse.

Linköping och Norrköping utgör tillsammans regionens kärna och Motala är huvudorten i den västra länsdelen. Kärnans utveckling är av stor betydelse för hela regionens utveckling. En stark kärna ger en starkare region och ger förutsättningar för en positiv utveckling även för regionens geografiskt mer perifera delar. Verksamheter med många besökare bör lokaliseras till platser med god tillgänglighet.

I flera av rekommendationerna nämns ”kommunikationsstråk” eller ”huvudstråk för kollektivtrafik”. Med detta menas i princip stomlinjenätet för regionala bussar samt pendeltågsstråket.

Rekommendation # 3:4 Bebyggelseutveckling utefter kommunikationsstråken

Kommunerna rekommenderas att i samband med ny bebyggelse som ger en lokalt ökad befolkningstäthet eller anläggningar av regional betydelse, planera för lokalisering i regioncentrum eller vid de regionala huvudstråken för kollektivtrafik. För att möjliggöra boende även på landsbygd bör kommunerna eftersträva att hitta goda lösningar för kommunikation och infrastruktur också till omlandet.

Rekommendation # 3:5 Prioritera utbyggnad av orter med goda förutsättningar

Kommunerna rekommenderas att i sin planering, analysera de enskilda orternas roll i den samlade regionala Ortsstrukturen och bedöma orternas utvecklingsförutsättningar. Vid planering för bostadsbyggande och offentlig service bör de orter som har bäst förutsättningar att få en långsiktigt positiv utveckling prioriteras. Prioriteringsgrund kan vara att orten har en folkmängd som utgör tillräckligt underlag för en rimlig nivå på kommersiell och offentlig service, att orten har, eller kan få, god tillgänglighet med kollektivtrafik.

Rekommendation # 3:6 Främja koncentrerad bebyggelse

Kommunerna rekommenderas att främja koncentrerad nybyggnation. Planeringen bör inriktas mot att nybyggnation sker i anslutning till befintlig bebyggelse i såväl stad och tätort som på tätortsnära landsbygd och ren landsbygd, för att därigenom skapa bättre förutsättningar för en effektiv kollektivtrafik och för kommersiell och offentlig service i hela länet. Kommunerna rekommenderas även att tydligt informera berörda om graden av offentlig service som kan erbjudas på olika orter.

Regionförstoring och pendling - kollektivtrafik

En avgörande förutsättning för en fungerande regionförstoring är att pendlingstiderna kan hållas inom gränser som kan accepteras av stora grupper. Vid lokaliseringen av bostäder, arbetsplatser och resecentra bör stor hänsyn tas till hur bebyggelsestrukturen utformas, utifrån att allt fler både kvinnor och män kommer att pendla till arbetet.

Det ökade resandet som blir en följd av regionförstoringen måste, av miljöhänsyn och utrymmesskäl, kanaliseras till kollektivtrafiken. För att detta ska bli möjligt måste kollektivtrafiken ha hög tillgänglighet, erbjuda korta restider och hög turtäthet, samt uppfattas som pålitlig och säker för att attrahera en ökad andel av resenärerna.

Planeringen av kollektivtrafiken måste utgå från ett stråktänkande som innebär att den mellankommunala trafiken bör vara överordnad och strukturerande. Här är pendeltåget nav i systemet. Den inomkommunala trafiken – lokala

stomlinjer, tätortstrafik och samordnad kollektivtrafik bör ansluta till den mellankommunala trafiken vid strategiska omstigningspunkter.

Rekommendation # 3:7 Planera för bilfria arbetsresor

Kommunerna rekommenderas att: I sin planering väga in behovet av att ge goda förutsättningar för arbetspendling genom att lokalisera bostäder med god tillgänglighet till kollektivtrafiken/stationsnära lägen. I sin planering lokalisera arbetsplatser till stationsnära lägen när det är möjligt och verksamhetens art tillåter en sådan lokalisering. Anläggna säkra gång- och cykelvägar inom tätorterna till resecentrum och kollektivtrafikens omstigningspunkter.

Rekommendation # 3:8 Förbättrad framkomlighet för kollektivtrafiken

Linköping och Norrköpings kommuner rekommenderas att planera för en förbättrad framkomlighet för kollektivtrafiken inom städerna. Restiden genom respektive stad fram till resecentrum, och restiden mellan städernas resecentrum och pendlarnas målpunkter, har stor regional betydelse.

Rekommendation # 3:9 Starka kollektivtrafikstråk

Landstinget, Kommunerna och Regionförbundet rekommenderas att planera kollektivtrafiken i regionen och i städerna utifrån ett stråktänkande som kännetecknas av:

- utvecklade stomlinjer som binder samman regionens ortssystem, respektive stadsdelar,
- stomlinjerna trafikeras med snabb och frekvent kollektivtrafik,
- framkomligheten ska garanteras, vilket förutsätter åtgärder i infrastrukturen.

Rekommendation # 3:10 Effektiva omstigningspunkter

Kommunerna, Regionförbundet och Trafikverket rekommenderas att bygga omstigningspunkter på strategiskt valda platser utmed pendlingsstråken som tillgodoser resenärernas krav på bekvämlighet, så att pendlarna stimuleras att resa kollektivt så stor del av resan som möjligt. Omstigningspunkternas standard kan variera mellan olika platser beroende på vilket resandeunderlag som ska betjänas. Grundkrav måste vara goda parkeringsmöjligheter för bil och cykel, väderskydd (ev. uppvärmt väntutrymme) samt informationssystem som gör att resenärerna hålls underrättade om väntetider m.m.

Vid planering av omstigningspunkter bör stor hänsyn tas till tillgängligheten genom gång- och cykelvägar samt krav på planskildhet.

Rekommendation # 3:11

Utveckla möjligheten att kombinera cykel- och kollektivtrafikresor

Östgötatrafiken, Energikontoret, Regionförbundet Östsam och kommunerna rekommenderas att skapa ett regionalt system för att kunna kombinera kollektivt resande med cykel i en eller båda ändarna av resan. Ett sådant system utformas för att minska restiden sett ur ett "dörr till dörr"-perspektiv.

Rekommendation # 3:12

Öka kapaciteten på Södra stambanan
Trafikverket rekommenderas att öka kapaciteten på Södra stambanan för att säkra en positiv utveckling för pendeltågtrafiken och övrig tågtrafik till, från och genom Östergötland.

En sammanhållen marknad

En bärande idé i det regionala utvecklingsprogrammet är att stora marknader gynnar näringslivsutveckling och skapar fler arbetstillfällen. Ett stort befolkningsunderlag ger även fördelaktiga förutsättningar för organisering av offentlig verksamhet. Stora marknader har större andel lokal ekonomi och mindre andel handel med omvärlden, jämfört med små ekonomier, vilket gör större regioner mer robusta och ekonomiskt hållbara. Östergötland har i flera avseenden varit uppdelat i två marknader, Linköping respektive Norrköping med var sitt omland. Många tjänsteverksamheter har organiserat sig efter denna uppdelning.

Rekommendation # 3:13

Organisera offentlig verksamhet utifrån hela befolkningen

Landstinget och kommunerna rekommenderas att kartlägga och beakta hur olika landstingsverksamheter och kommunala verksamheter, t.ex. sjukvård, gymnasieskola och kulturverksamhet, kan lokaliseras och organiseras för att bättre tillvarata utvecklingsmöjligheter på enskilda orter och i regionen. Landstinget rekommenderas att i samband med planering och beslut kring kollektivtrafiken värdera trafikens samlade samhällsekonomiska och kommunalekonomiska effekter mot bakgrund av de förutsättningar för regionförstoring som kollektivtrafiken ger.

Rekommendation # 3:14

Att näringsliv utnyttjar hela regionens marknad

Företag rekommenderas att i de fall det är relevant, organisera sig så att de utnyttjar hela det marknadsunderlag som finns i den funktionella regionen för att på så vis kunna erbjuda mer kvalificerade tjänster och därmed minska sitt beroende av kompetens utanför regionen.

Näringslivets organisationer rekommenderas att bidra till att öka medvetenheten hos regionens näringsliv om de möjligheter som finns i att se större delen av Östergötland som en gemensam marknad.

Städer och tätorters attraktivitet

Hur städers och orters attraktivitet bedöms är beroende av bedömarens och vad som är utgångspunkten för bedömningen. Den urbana miljön i en större stad har andra kvaliteter än den lilla tätorten på landsbygden, men båda miljöerna kan vara mer eller mindre attraktiva. Om en stad eller tätort värderas som en plats för boende eller som en plats för företagslokalisering kommer delvis olika kriterier att vara avgörande. Utgångspunkten för rekommendationerna här är attraktivitet för boende.

Tillgänglighet, och då i första hand med kollektivtrafik, är en viktig faktor. För att de möjligheter som regionen erbjuder med sin arbetsmarknad och sitt utbud kommer tillgängligheten att vara ett för många avgörande kriterium vid bedömningen av bostadsorter. Se rekommendation 3:6 och 3:7.

Den byggda miljöns estetiska utformning betyder mycket för attraktiviteten. Konkreta, och förhållandevis enkla, åtgärder som det kan handla om är att lyfta fram kulturhistoriskt intressanta miljöer eller att rensa bort inslag i miljön som stör den visuella bilden av staden eller tätorten, och att planera ny bebyggelse med stort hänsynstagande till byggnadernas estetiska kvaliteter. Det "ansikte utåt" som städer och orter uppvisar genom byggnaders och anläggningars exponering i anslutning till genomfarterna kan på många håll förbättras.

Rekommendation # 3:15

Tillvarata kulturella fyrtorn

Kommunerna rekommenderas att utnyttja de kulturella värden och profilområden, kulturella fyrtorn, som tagits fram i samband med den regionala kulturplanen och som kan vara viktiga lokala byggstenar i den regionala helheten.

Rekommendation # 3:16

Attraktiva bebyggelsemiljöer

Kommunerna rekommenderas att intensifiera arbetet med att utveckla tätorternas kvaliteter utifrån ett tvärsektoriellt angreppssätt på:

- funktionsvärden - materiella och organisatoriska funktioner som gör att orten fungerar på ett tryggt och effektivt sätt
- gestaltningsvärden - den byggda och naturliga miljön som ger identitet och kvalitet, gör den vacker, överraskande och spännande
- kulturvärden - det mänskliga livet i staden, möten och händelser

STRATEGI 4**ARBETA FÖR UTVECKLING AV ÖSTERGÖTLANDS ALLA DELAR**

Det finns gles befolkade landsbygdsområden i Östergötland som bara i begränsad omfattning kan dra nytta av regionens täta kärna. För att dessa områden ska utvecklas krävs åtgärder som mer specifikt bygger på de styrkor och möjligheter som dessa områden besitter.

Landsbygdens tätorter

Att säkerställa utvecklingen av tätorterna i regionens geografiskt perifera områden är avgörande för att bibehålla god service i alla delar av regionen.

Rekommendation # 4:1

Koncentrera offentlig service i gles befolkade områden

Kommunerna rekommenderas att koncentrera den offentliga servicen till de tätorter som bedöms ha bäst utvecklingsförutsättningar för att därigenom stärka dessa orter som lokala servicecentra.

Kollektivtrafik och IT

Tillgång till kollektivtrafik är för många en förutsättning för ett kvarboende på landsbygden. Samtidigt är det förenat med stora kostnader att upprätthålla en väl fungerande kollektivtrafik i gles befolkade områden. Det är därför angeläget att ge så många som möjligt tillgång till de samhällsbetalda resmöjligheter som ges - även då dessa i första hand är avsedda för en viss kategori resenärer. Utbyggnaden av bredbandstrukturen i gles befolkade områden kan behöva offentliga stödsatser då marknaden inte klarar av dessa områden, vilket även kan göra e-tjänster mer tillgängliga i dessa områden.

Rekommendation # 4:2

Samordna resor i gles befolkade områden

Kommunerna rekommenderas att samordna skolresor, färdtjänst och linjetrafik till ett utbud för alla resenärer. Samplanera kollektivtrafiken mellan grannkommuner så att kommungränserna inte blir ett hinder för rationell kollektivtrafikplanering.

Överväga att överlämna ansvaret för färdtjänsten samt planering av skolskjutsar till kollektivtrafikmyndigheten för att på så sätt skapa bättre förutsättningar för samordning.

Rekommendation # 4:3

Stärk bredbandsutbyggnaden

Kommunerna och Länsstyrelsen rekommenderas att verka för en utbyggnad av bredband i enlighet med de nationella målen: Att 40 % av Sveriges hushåll och företag har tillgång till nät med kapacitet på 100 Mbit/s år 2015 och 90 % år 2020, för att säkerställa grundläggande kapacitet för Inter-

net, TV och telefoni. I frågan om bredband finns det goda erfarenheter i regionen från samarbetet inom VÖKBY.

Utveckling av det lokala näringslivet

Tillgång till arbete lokalt är för flertalet en förutsättning för ett långsiktigt boende i de delar av den östgötska landsbygden som ligger längst från någon större ort. Att det skapas nya arbetstillfällen och att befintliga så långt det är möjligt kan bibehållas genom utveckling av det lokala näringslivet är därför av stor vikt för landsbygdens framtid.

Servicefunktioner som t ex dagligvaruhan- del kan inte alltid bedriva verksamhet på kommersiella grunder i glest befolkade miljöer. För att kunna behålla en rimlig basservice måste andra lösningar sökas.

Rekommendation # 4:4

Näringslivsutveckling på landsbygden
Kommunerna, Länsstyrelsen och Regionförbundet rekommenderas att inom ramen för givna befogenheter, fortsatt stödja en utveckling av landsbygdens näringsliv genom organiserad rådgivning och ekonomiskt stöd till utvecklingsinsatser säkerställa likvärdiga villkor för kvinnor och män. Kommunerna rekommenderas att, när regelverket (LOU) kring upphandling så tillåter, och det är ekonomiskt försvarbart, utforma upphandlingsunderlag som gynnar lokala företag. Ytterligare ett skäl till att främja lokal upphandling är att detta i många fall även är positivt ur klimat- och miljösynpunkt.

Rekommendation # 4:5

Lokal service genom social ekonomi
Kommunerna rekommenderas att i samverkan med föreningsliv och andra aktörer inom den sociala ekonomin söka alternativa servicelösningar. En väg för att genomföra detta kan vara att utnyttja den möjlighet som finns i LOU (Lagen om offentlig upphandling) att införa sociala kriterier i samband med upphandlingar.

Kultur

I en sammanhållen region måste verksamheter som bidrar till en god livskvalitet finnas tillgängliga i hela regionen om än med de anpassningar som är nödvändiga utifrån lokala förutsättningar. Att verka för att det lokalt ges möjligheter att ta del av levande kultur eller ägna sig åt eget utövande är en viktig del i arbetet för en levande landsbygd.

Rekommendation # 4:6

Kultur på landsbygden

Kommunerna, Regionförbundet och regionens kulturinstitutioner rekommenderas att samverka med föreningsliv, folkbildning och andra aktörer för att vidmakthålla ett kulturliv i regionens landsbygdsområden och då med särskilt fokus på barn och ungdomar.

STRATEGI 5

STÄRKA ÖSTGÖTARNAS MÖJLIGHETER TILL HÖG LIVSKVALITET OCH PERSONLIG UTVECKLING

Utbildning och ungdomar

Utbildning är en av de viktigaste långsiktiga insatserna för samhälls- utveckling. Under senare år har utbildningsresultaten i grundskola och gymnasieskola sjunkit och är nu anmärkningsvärt dåliga. Bl.a. lämnar ca 13 % av eleverna grundskolan utan godkända betyg i kärnämnen. Pojkars läsning har försämrats i alla grupper. Detta är ett misslyckande! Ett medvetet jämställdhetsarbete som stärker både flickor och pojkar är av högsta betydelse. Till allra största delen ligger ansvaret för den uppkomna situationen på kommunerna så som huvudmän för grundskola och gymnasium. Vidare är ungdomsarbetslösheten i Sverige hög i jämförelse med andra länder, trots att Sverige har en högre sysselsättningsgrad än den genomsnittliga EU-nivån. Östergötland har högre ungdomsarbetslöshet än riksgenomsnittet.

Att erbjuda Östergötlands barn och ungdomar bra skolor förbättrar förutsättningarna för en långsiktigt stark regional utveckling, bidrar till god folkhälsa och ökar påtagligt regionens attraktivitet för presumtiva inflyttare. I skolutvecklingsarbetet är det angeläget att upprätthålla ett helhetsperspektiv på individen. Detta innebär att även skapande förmåga, fysisk aktivitet och samhällsdeltagande måste ges utrymme i skolarbetet, vid sidan av de mer akademiskt inriktade ämnena.

Rekommendation # 5:1

Förbättra utbildningsresultaten

Kommunerna och Regionförbundet rekommenderas att lägga mer kraft i arbetet att förbättra utbildningsresultaten i grundskola och gymnasieskola. Detta bör ske baserat på de samtal som förs och de insatser som nu görs, men det finns anledning att ge frågan större tyngd. Målet för detta bör vara att regionen ska utmärka sig genom elevernas goda studieresultat i grundskola och gymnasieskola.

Insatser bör inkludera hela kedjan från utbildningschef, områdesansvarig, rektor, lärarlag och enskild lärare. Senare tids ökade fokus på rektors betydelse för utbildningsresultaten bör beaktas.

Gymnasieutbildningen har en tydlig regional karaktär. Utbudet av gymnasieprogram varierar starkt mellan kommunerna. En kommun har ingen gymnasieskola alls, andra kommuner erbjuder ett begränsat antal gymnasieprogram. Enbart de två största kommunerna har ett komplett utbud av de nationella gymnasieprogrammen. Detta innebär att gymnasieeleverna från alla kommuner, utom de tre största, i stor utsträckning pendlar ut från hemkommunen för sin gymnasieutbildning. Vidare har den samlade kommu-

nala gymnasieutbildningen en stor överkapacitet till följd av kraftigt minskande ungdomskullar och p.g.a. det ökande antalet fristående gymnasieskolor. Den samlade kostnaden för kommunernas överkapacitet (940 tomma platser i den kommunala gymnasieskolan och 780 inom friskolorna) uppskattas till 200 miljoner kr under skolåret 2011/2012.

Det pågår en omvandling av gymnasieskolan i regionen. Flera kommuner genomför förändringar, eller planerar för förändringar av gymnasieskolan p.g.a. ekonomiska svårigheter till följd av minskande ungdomskullar och det ökande antalet friskolor. T.ex. har Valdemarsvik överlåtit utbildningar till Söderköping, Vadstena kommun överväger förändringar i sitt utbud av gymnasieprogram och det förs samtal om utökat samarbete i den västra länsdelen. I Finspång förs samtal om samverkan mellan Bergska skolan och friskolan Curt Nicolin Gymnasiet. Till detta kommer de svaga studieresultaten där enbart ca 2/3 av varje ungdomskull lämnar gymnasiet med godkända betyg.

Rekommendation # 5:2

Öka regionalt samarbete inom gymnasieskolan

För att klara av de kommande nödvändiga förändringarna inom gymnasieskolan rekommenderas kommunerna att stärka den nuvarande regionala samverkan mellan de kommunala gymnasieutbildningarna i länet. En förstärkt process kring gymnasiesamverkan skulle ge bättre förutsättningar att arbeta med kvalitetsförbättring, balansera personella resurser och styra dimensionering och lokalisering av utbildningar ur ett för regionen som helhet mer adekvat sätt. Den samverkan som redan finns och överenskommelser som träffats mellan dess medlemmar, bör vara plattformen för denna process. Ökat regionalt samarbete inom gymnasieskolan bör ske i en process där de kommuner och gymnasieskolor som ser möjligheter att vidareutveckla samarbetet kan gå före i lämplig form och att andra kommuner ansluter när man bedömer det som lämpligt. Vidare rekommenderas att regionen bildar ett samlat antagningskansli.

Det är svårt för ungdomar att i ett allt mer komplext samhälle skaffa sig en bild av vad arbetsmarknaden har att erbjuda. Det är även svårt för vissa delar av arbetsmarknaden att attrahera presumtiva arbetskraft. Detta gäller kanske speciellt de delar av arbetsmarknaden där privatpersoner inte har tillträde, t.ex. tillverkningsindustrin. För att underlätta för skolorna att göra sina studieval på så korrekt och heltäckande information som möjligt, och för att näringslivet och offentlig verksamhet ska förstärka sina möjligheter att rekrytera framtida kvalificerade arbetskraft, är det påkallat att vidareutveckla ett närmare samarbete mellan näringsliv och utbildning och säkerställa att detta görs med ett jämställdhetsperspektiv. I detta arbete är det motiverat att aktivt söka motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval.

Rekommendation # 5:3 Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsliv

Näringslivets organisationer och stora offentliga arbetsgivare rekommenderas att, gemensamt eller var för sig, formulera förslag till hur de kan bidra till förbättrad koppling mellan arbetsliv och skola (grundskola, gymnasium och yrkesgymnasium), och att dessa förslag lämnas till en kommungemensam grupp. Det är dessutom en fördel om fackliga organisationer deltar i detta.

Kommunerna rekommenderas att utifrån arbetsmarknadens förslag och utifrån utbildningarnas behov av olika former av praktik, ta upp samtal med arbetsmarknadens företrädare för att överenskomma om långsiktiga hållbara former för samarbete kring praktik och annan koppling mellan utbildning och arbetsmarknad. Denna rekommendation avser såväl informationsbehovet, att skolungdom får ökad kunskap om arbetsmarknaden, och lärandebehovet, att olika former av praktik ger ett bra och relevant lärande.

Rekommendation # 5:4 Satsa på SYV

Kommunerna rekommenderas att se över arbetet med SYV, som funktion. En väl fungerande studie- och yrkesvägledning förutsätter att SYV är en tydligt integrerad del av skolans verksamhet, utifrån styrdokument och med ett tydligt ledarskap och jämställdhetsuppdrag.

Förstärkt inkludering

Sverige har en betydande invandring från andra länder. Invandringen består dels av flyktingar som lämnar svåra förhållanden i sina hemländer och dels av personer som väljer att flytta till Sverige av andra skäl. Vissa yrkesgrupper rekryteras även aktivt till regionen. I Östergötland har befolkningsökningen de senaste åren till största delen utgjorts av invandring.

Det finns en uppdelning i samhället. Tydligt märks det på hur människor från andra länder inkluderas, eller inte inkluderas, i samhällsgemenskapen. Öppningarna måste ske dubbelriktat, målet kan inte vara att få invandrare att komma till vissa, traditionella svenska arenor. Att dessa kvinnor och män snarast möjligt inkluderas i vårt samhälle är angeläget för såväl individen som för den gemensamma långsiktiga försörjningen och för samhället som helhet.

Vissa bostadsområden i de större städerna i Östergötland har en hög koncentration av arbetslösa och låginkomsttagare. Områdena kännetecknas ofta även av slitna byggnader och nedgångna yttre miljöer. Ofta är denna utveckling självförstärkande när den nått en viss nivå, genom att de som har möjlighet flyttar från områdena till mer välbeställda och mindre socialt belastade bostadsområden. De luckor som uppstår fylls sedan av människor som har svårt att hitta bostad i andra områden. Social exkludering är

inte bra för vare sig de drabbade eller övriga samhällsmedborgare, vilket påvisats genom aktuell forskning där olika länder jämförts.

Rekommendation # 5:5 Ökad inkludering

Kommunerna rekommenderas att vidareutveckla sitt arbete att stärka egenmakten hos socialt utsatta grupper, speciellt i bostadsområden med hög arbetslöshet. Erfarenheten visar att långsiktighet är avgörande för att lyckas i dessa områden. I detta arbete är det angeläget, kanske fundamentalt, att tillvarata lokala initiativ, drivkrafter och förmågor. Verktyg kan vara att stimulera till och skapa gynnsamma förutsättningar för lokal kultur, lokalt företagande, liksom att upprätthålla en god yttre miljö i bostadsområdena. Delaktighet för både kvinnor och män, flickor och pojkar, är en påtaglig framgångsfaktor i denna typ av arbete. Delaktigheten i processen kan ofta vara överordnad de "yttre resultaten". Ev kan ett sammankopplande mellan byalag och stadsdelsorganisationer vara ett sätt att på en personlig nivå stärka kopplingen mellan olika samhällsgrupper.

Rekommendation # 5:6 Handlingsplan för att nå de handikappolitiska målen

För människor med funktionsnedsättningar är det nödvändigt att i största möjliga utsträckning undanröja hinder, t.ex. när det gäller tillgänglighet. Varje kommun rekommenderas att upprätta en handlingsplan för hur de handikappolitiska målen ska kunna uppfyllas. I arbetet med denna handlingsplan bör även näringslivet inkluderas.

Rekommendation # 5:7 Förbättrade insatser för nyanlända och andra invandrare

Arbetet med nyanlända ska ha ett jämställdhetsperspektiv och i alla led möta kvinnors och mäns behov. Att kommunerna, Landsbygget, arbetsförmedlingarna, Länsstyrelsen och Regionförbundet utvidgar arbetet med nyanlända i enlighet med de erfarenheter och kunskaper som finns i regionen, från t.ex. hälsokommunikatörer, barn och ungdomars skolintroduktion, regional yrkes-svenska, samhällsorientering, meritportfölj, samt erfarenheter från andra platser. En ledstjärna i insatser riktade till denna grupp bör vara att strukturerna ska vara stödjande, inte styrande. Vidare bör insatser riktas till alla utifrån behov oberoende av bakgrund och tillståndsgivning (arbetstillstånd, flyktingstatus, uppehållstillstånd genom giftermål, eller annat).

Vid organisering av detta finns det organisatoriska plattformar att utgå från, vilka bör utnyttjas så att det ej byggs upp parallella strukturer. Vid organisering av detta berörs flera olika politikområden och bl.a. politiska nämnder i kommunerna.

Rekommendation # 5:8 Ökad kunskap om segregation och delaktighet

Kommunerna, Regionförbundet och det civila samhällets aktörer rekommenderas, att genom olika insatser öka sin egen och andras kunskap om möjliga åtgärder för att minska segregation, stärka lokal demokrati och människors deltagande på främst lokal nivå, byalag och stadsdelar.

Integration på arbetsmarknaden

Arbetslivet har utvecklats i en riktning där allt större grupper av människor i det närmaste permanent står utanför den reguljära arbetsmarknaden. Vi kan se tendenser till en marginalisering av stora grupper på arbetsmarknaden. Denna situation påvisar behov av en breddning av arbetsmarknaden, där även nämnda grupper inkluderas och behov av att människor ges möjlighet att få sina yrkeskompetenser bedömda.

Rekommendation # 5:9 Yrkeskompetensbedömning

Många människor besitter yrkeskompetenser men saknar dokument som styrker dessa. Detta gäller såväl personer med utländsk, som med svensk bakgrund. Arbetsförmedlingarna, kommunerna, företag, näringslivsorganisationer, Regionförbundet m.fl. rekommenderas att bygga vidare på och skala upp de erfarenheter som gjorts genom projektet KFF – Yrkeskompetensbedömning, vilket genomförts gemensamt mellan Företagarna, kommunerna samt Regionförbundet. Yrkeskompetensbedömning är en konkret form av validering av yrkeskunskaper, vilket avser att förbättra matchningen på arbetsmarknaden.

Rekommendation # 5:10 Vidga arbetsmarknaden

Kommunerna, Af och Fk rekommenderas att tillsammans med det lokala näringslivet samarbeta med den sociala ekonomins parter för att utveckla en kompletterande arbetsmarknad. Tänkbara arbeten att utveckla finns när det gäller förvaltning, skötsel och utveckling av lokala servicelösningar. Dessa kan utföras på uppdrag eller via offentliga upphandlingar med sociala kriterier. Detta kan även ge sänkta kostnader för kommunalt försörjningsstöd. I Regionförbundets rapport "Arbete för alla?", ges mycket kunskap om hur detta kan genomföras. Förutom att bredda arbetsmarknaden kan den sociala ekonomin även vara ett verktyg för att stärka den lokala ekonomin i glest befolkade områden och andra eftersatta områden.

Kultur och folkbildning

Kulturens och folkbildningens arenor ger människor förutsättningar att vara delaktiga i ett offentligt samtal om hur livet och samhället fungerar och om vilka utmaningar och möjligheter som finns i Östergötland. IT ger nya förutsätt-

ningar för delaktighet och decentralisering av verksamheter. Fler tjänster och mer information förmedlas digitalt via Internet och allt fler människor utnyttjar de möjligheter som IT erbjuder. Det är dock stora samhällsgrupper som inte kan utnyttja de möjligheter som IT erbjuder.

I arbetet att främja ett aktivt medborgarskap är bibliotek och folkbildningsorganisationer viktiga, t.ex. för att minska den digitala klyfta som finns i samhället.

Rekommendation # 5:11

Gör biblioteken till informationsnoder
Kommunerna och Regionförbundet rekommenderas att utnyttja och stärka biblioteken som informationsnoder. Biblioteken har en unik ställning med en stark demokratisk prägel. Utnyttja biblioteken för att minska den digitala klyftan, fungera som stödjeppunkter för distansstudier och samhällsinformation.

Rekommendation # 5:12

Tillvarata folkbildningsorganisationerna för att stärka medborgarskapet och en rik fritid
Kommunerna, Landstinget och Regionförbundet rekommenderas att stärka en vidareutveckling av folkbildningsorganisationerna för att främja inkludering, delaktighet och berika invånarnas liv.

Barn, Folkhälsa och Jämställdhet

Människors välbefinnande, folkhälsan, beror på många faktorer. Att erbjuda invånare, och i vissa fall aktivt stimulera enskilda individer, till fysisk aktivitet, kulturellt deltagande, naturupplevelser m.m., bidrar till den allmänna folkhälsan.

Genom sin utsatthet är barnets levnadsvillkor särskilt viktigt att beakta.

Folkhälsa och jämställdhet skär tvärs igenom alla strategier och rekommendationer. För båda dessa frågor är den allmänna kunskapen viktig, vilket understödjer att frågorna kan belysas och beaktas vad det än handlar om. För att öka kunskap och medvetande kring genus och jämställdhet bör arbetet med jämställdhetsintegrering fortsätta. FN:s barnkonvention

Rekommendation # 5:13

Värna barnets levnadssituation
Kommunerna, Landstinget, Regionförbundet, Länsstyrelsen, idrottsföreningar, kulturarrangörer m.fl. uppmannas att värna om barns uppväxt, upplevelser, stödbehov m.m. för att regionen ska uppfylla FN:s konvention om barnets rättigheter.

Rekommendation # 5:14

Stärk förutsättningarna för god folkhälsa
Landstinget rekommenderas att verka för en god folkhälsa genom att t.ex. i större utsträckning ordinera fysiska och kulturella aktiviteter. Kommunerna och Landstinget rekommenderas att dels generellt beakta

förutsättningarna för goda levnadsvanor i allt planeringsarbete och dels aktivt rikta långsiktiga insatser mot grupper med sämre folkhälsa.

Rekommendation # 5:15

Fortsatt jämställdhetsarbete
Regionförbundet tillsammans med andra aktörer rekommenderas att fortsätta stimulera jämställdhetsarbetet i regionen. Bl.a. bör det ur ett jämställdhetsperspektiv genomföras en analys av den demografiska utvecklingen, för att kunna beskriva tendenser, bakgrundsfaktorer och effekter för enskilda kvinnor och män och för samhället som helhet liksom för att finna nödvändiga insatser.

STRATEGI 6

FRÄMJA ETT DYNAMISKT FÖRETAGS- OCH INNOVATIONSKLIMAT I ÖSTERGÖTLAND

Östergötland har potential att stärka utvecklingen i det privata näringslivet. Då näringslivet är en grundsten i samhällsutvecklingen finns det anledning att från offentligt håll genomföra insatser som är direkt riktade mot utvecklingen av enskilda företag.

Företagsstocken i Östergötland utmärker sig bl.a. genom att de medelstora aktiebolagen inte växer i samma utsträckning som sverigenittet. För ett hållbart samhälle är det grundläggande att näringslivet självt minskar sin miljöpåverkan och att det även bidrar till att andra samhällssektorer minskar sin påverkan på miljö och klimat.

Rekommendation # 6:1

Basservice till näringslivet
Kommunerna rekommenderas att säkerställa och professionalisera sin basservice avseende näringslivet, t.ex. bygglov, miljöprövningar, utskänkningstillstånd, m.m. Detta kan med fördel ske i samverkan mellan olika kommuner, vilket är speciellt angeläget för de mindre kommunerna.

Rekommendation # 6:2

Rådgivning till nyföretagande
Kommunerna och Regionförbundet rekommenderas att öka samverkan och förstärka samarbetet med näringslivsfrämjande organisationer för att utveckla tillgång till kvalificerad rådgivning till både kvinnor och män för ökat nyföretagande i länets alla kommuner.

Rekommendation # 6:3

Stimulera entreprenörskap
Kommunerna och fristående skolor rekommenderas att förstärka insatser som syftar till att öka intresset att starta och driva egna företag bland unga pojkar och flickor. Ut-

bildningsaktörerna kan i detta sammanhang använda sig av stödresurser som t.ex. Ung Företagsamhet, Framtidsfrön etc. För detta ändamål bör även användningen av den regionala planen för entreprenörskap i skolan följas upp och utvecklas.

Rekommendation # 6:4

Stärka utvecklingen av befintliga företag
Offentligt finansierade organisationer med syfte att främja utveckling av näringslivet rekommenderas att, i större utsträckning än nu, rikta sina insatser mot alla typer av företag. Utveckling av ledning, organisation, teknik, marknad m.m., är angeläget även i etablerade företag och i mogna branscher. Samtliga aktörer bör säkerställa att insatserna erbjuds och används av såväl kvinnor som män. Vidare bör insatser för att främja samverkan mellan företag förstärkas i syfte att stimulera utveckling av starka kluster.

Rekommendation # 6:5

Utveckla miljöer för innovation och företagsutveckling
Kommuner, kommunala bolag, fastighetsägare och Regionförbundet rekommenderas att vidareutveckla fysiska miljöer som underlättar spontana möten och idéutbyten företag emellan samt mellan företag och idébärare. Möjligheter att utveckla samarbete mellan företags- och utvecklingsparks-miljöer skall sökas. Vidare bör steget efter inkubatorerna förstärkas.

Rekommendation # 6:6

Utveckla tydliga och samordnade erbjudanden
Offentligt finansierade organisationer med syfte att främja utveckling av näringslivet rekommenderas att löpande utveckla samarbetet mellan sig och att utveckla gemensamma och för kunden färre och tydligare erbjudanden. Ägare och finansörer av företagsutvecklande organisationer bör stimulera samarbete och sammanslagningar av verksamheter genom tydlig ägarstyrning. På lång sikt bör näringslivsfrämjande insatser organiseras inom en och samma juridiska person, en så kallad Business Region, med en organisation som säkerställer god lokal förankring.

Rekommendation # 6:7

Stärk samarbetet mellan Linköpings universitet och företag i regionen
Linköpings universitet rekommenderas att vidareutveckla samarbetet med näringslivet i regionen, dels med syftet att erbjuda studenter studierelevanta projekt och utvecklingsmöjligheter i företag och övriga delar av arbetslivet i regionen, dels med syftet att öka den akademiska närvaron och stimulera forsknings- och utvecklingsprojekt i etablerade företag.

Rekommendation # 6:8**Nyttja Universiteten**

Företag i regionen rekommenderas att i större utsträckning kontakta och nyttja Linköpings universitet och andra högskolor och universitet. Genom att ta emot studenter som genomför olika studieuppgifter kan enskilda företag tillföras kunskap och universiteten kan erbjuda relevanta studieobjekt för sina studenter, samt få en återkoppling av relevans och kvalitet i undervisning och forskning. En ytterligare effekt kan bli att företag, speciellt mindre, anställer fler akademiker vilket långsiktigt bör öka deras konkurrenskraft.

Rekommendation # 6:9**Strategisk inriktning mot miljötekniksektorn**

Regionala aktörer rekommenderas att strategiskt inrikta insatser mot företag och andra verksamheter som aktivt bidrar till minskad naturresursanvändning och omställning till förnyelsebara energikällor. En tillväxt inom miljötekniksektorn gynnar miljön och skapar sysselsättningstillfällen. Östergötland har idag en framträdande position inom miljöteknikområdet, en position som bör utnyttjas.

STRATEGI 7**STÄLLA OM ÖSTERGÖTLAND TILL EN ROBUST OCH RESURSSNÅL REGION**

Det finns många skäl att ställa om Östergötland till en robust och resurssnål region. Till viss del kan det som förväntas vara långsiktigt hållbart stå i konflikt med ekonomiska intressen (åtminstone på kort sikt), samtidigt som det utifrån andra aspekter finns goda argument för att det som är resurssnålt även är såväl ekonomiskt som socialt fördelaktigt på lång sikt. En omställning till ett robust och resurssnålt samhälle tar tid och vinsterna förväntas uppstå först på lång sikt. Med tanke på relativt högre framtida kostnader för råvaror, bör en omställning ge regionen goda framtida förutsättningar för stark konkurrenskraft och hög attraktivitet genom god livskvalitet.

Ökad kunskap och förbättrad styrning

För att möjliggöra en omställning till en mer resurssnål region bör kunskapen om och effekter av nuvarande ekonomiska strukturer öka, liksom möjligheter och effekter av en omställning. Effekter bör här belysas ur hållbarhetens alla tre dimensioner. Vidare finns skäl att utveckla samverkan av olika slag för att förbättra styrning och uppnå tydligare resultat.

Rekommendation # 7:1**Utvecklad dialog kring de regionala strategierna**

Regionala aktörer rekommenderas att tillsammans med näringslivet hitta utvecklade former för löpande dialog. Syftet med de fördjupade dialogformerna kan bl.a. vara en koordinerad regional visionsframställning för hållbar utveckling. I dagsläget finns en rad olika strategier för minskad energi- och klimatpåverkan som är dåligt synkroniserade med varandra.

Rekommendation # 7:2**Mätsystem för hållbart välbefinnande**

Regionförbundet och Länsstyrelsen rekommenderas att utveckla ett mätsystem för hållbar regional utveckling som breddar och berikar dagens regionala utvecklingsperspektiv. Regionen behöver ett indikatorsystem för att följa om den regionala utvecklingen sker i en hållbar eller ohållbar riktning. En omvärldsanalys av globala trender bör föregå utvecklandet av mätsystemet.

Rekommendation # 7:3**Kommunala klimat- och sårbarhetsanalyser**

Kommunerna samt övriga relevanta aktörer rekommenderas att göra en Klimat- och sårbarhetsanalys för att få en överblick över klimatförändringarnas konsekvenser på verksamheter och geografiska områden. De rekommenderas följa upp resultaten från denna i en Klimatanpassningsplan med förslag på relevanta åtgärder.

Rekommendation # 7:4**Förstärk frivilligorganisationernas hållbarhetsarbete**

Kommunerna och Regionförbundet rekommenderas att aktivt ta kontakt och stödja frivilligorganisationer verksamma inom miljöområdet och gemensamt med dessa bygga kapacitet för genomförande av olika projekt. Kapacitetsbyggandet kan också syfta till en utvecklad medborgardialog med organisationerna vid beslutsfattande, exempelvis inom fysisk planering. (Se även rek 5:8)

Minskad energianvändning

Den kanske viktigaste omställningen rör energianvändning. I regionen pågår sedan många år en omställning till mer energisnål produktion och till förnyelsebara energikällor eller åtminstone minskat beroende av fossil energi. Omställningen mot minskad energianvändning och minskat beroende av fossil energi bör förstärkas ytterligare.

Rekommendation # 7:5**Främja kollektivt resande framför privat bil till arbetet**

Alla arbetsgivare rekommenderas att erbjuda sina anställda månadskort på Östgötaträffan som löneförmån och, om så är fallet, upphöra att erbjuda friparkering eller parkeringskort som löneförmån.

Rekommendation # 7:6**Intensifiera arbetet för regionalt utbyggd biogasproduktion och distribution**

Den största utmaningen för omställning av energisystemet är att fasa ut fossila bränslen inom transportsektorn. Östergötland har en stark position nationellt inom biogasområdet, en position som kommer förstärkas om pågående etablering av ett Biogas Excellence Center blir verklighet. Biogas är kanske det fordonsdrivmedel med minst samlad negativ miljöpåverkan. Regionala aktörer rekommenderas därför att tillsammans intensifiera arbetet för en utbyggnad av biogasproduktion och biogasdistribution.

Rekommendation # 7:7**Öka materialåtervinningen**

Mängden avfall i Sverige växer. Kommunerna rekommenderas att i samverkan med regionala aktörer kraftsamla för att öka andelen avfall som går till materialåtervinning och organisk rötning. Exempel på åtgärd är att i alla kommuner inför hushållsnära avfallsortering i samtliga hushåll och att fastighetsägare erbjuder hyresgäster källsortering i verksamhetslokaler. Vidare behöver de samhällsekonomiska konsekvenserna av avfallsförbränning kontra materialåtervinning för Östergötlands olika kommuner utredas.

STRATEGI 8**TILLVARATA OCH UTVECKLA ÖSTERGÖTLANDS ATTRAKTIVITET**

Regioner som utvecklas positivt och regioner som lyckats vända en negativ trend har oftast aktivt och medvetet verkat för att stärka bilden av regionen. Östergötland har en svag image på nationell nivå, trots att det finns många styrkor. Det finns en underutnyttjad potential att ta vara på. Vidare krävs det ett samlat marknadsföringsarbete för att paketera och förmedla regionens attraktivitet.

Rekommendation # 8:1**Samling kring regional platsmarknadsföring**

Alla aktörer i regionen rekommenderas att, ansluta sig till och utnyttja den regionala varumärkesplattform som Marknadsbolaget i fjärde storstadsregionen utvecklar i bred samverkan inom regionen.

Kommuner, kommunala bolag, Regionförbundet och andra berörda aktörer rekommenderas att, när den nya varumärkesplattformen för regionen lanseras, genomlysas den egna varumärkesfloran med syftet att ta bort eller minska användningen av varumärken som inte stödjer den regionala platsmarknadsföringen.

Rekommendation # 8:2

Stärk besöksnäringen

Regionförbundet (Visit Östergötland), kommuner, kommunala bolag samt marknadsbolaget rekommenderas att vidareutveckla arbetet med att stärka besöksnäringen, såväl som egen näring som en betydande del av den regionala platsmarknadsföringen. Vidare rekommenderas kommuner och lokala företag att skonsamt nyttja natur- och kulturmiljöer för besöksnäring och rekreation och utveckling av ekoturism.

Rekommendation # 8:3

Skapa stora evenemang och idrott

Kommuner, föreningar, Linköpings universitet samt Marknadsbolaget rekommenderas att verka för att fler stora evenemang med nationell eller helst internationell lyskraft kommer till stånd i regionen och genomförs regelbundet, samt att utnyttja attraktivitetskraften i idrottsarrangemang.

Rekommendation # 8:4

Kultur som signalerar spets

Kommunerna, Landstinget, Regionförbundet och kulturinstitutionerna rekommenderas att använda och synliggöra regionens högklassiga kulturverksamheter för att signalera att Östergötland är en spännande kulturregion.

Rekommendation # 8:5

Stötta bredd- och alternativkultur

Kommunerna, Landstinget, Regionförbundet rekommenderas fortsatt satsa på breddkultur, alternativ kultur, kreativa sektorn, mötesplatser som engagerar nya grupper och ger möjligheter för nya aktörer att delta såväl som kreatörer och som åskådare. Detta bör göras bl.a. för att ge Östergötland ett rykte om att vara en region, där man både tar vara på det kulturella arvet från kvinnor och män och där det händer spännande nya saker.

ORTSBESKRIVNINGAR

Östergötlands mångfacetterade Ortsstruktur är en av regionens viktiga tillgångar genom att den ger många valmöjligheter när det gäller boendemiljöer utifrån individuella önskemål.

Orternas olikheter i storlek, geografiskt läge, historia m.m. gör att de har olika roller och olika förutsättningar för framtida utveckling. Här finns orter som lockat inflyttare genom att de erbjuder en attraktiv boendemiljö och från vilka många dagligen pendlar för arbete och studier. Här finns också utvecklade serviceorter som betjänar ett större omland

och bruksorter som präglas av en lokal arbetsmarknad där en stor del av de boende finner sin utkomst. Medvetenhet om orternas roller och förutsättningar kan bidra till att orternas potential kan tas till vara i planeringen. En positiv utveckling av regionens mindre städer och tätorter gynnar hela regionen men vi måste också acceptera att några orter har sämre utvecklingsförutsättningar, oftast till följd av ett mindre gynnsamt geografiskt läge.

I Ortsbeskrivningen har regionens orter med mer än 500 invånare (med undantag av de största

Linköping, Norrköping, Motala, Mjölby och Finspång) fördelats på nio olika kategorier Kategoriindelningen grundas på orternas geografiska läge, befolkning och befolkningsutveckling, serviceutbud och in- och utpendling, d.v.s. orternas självständighet eller beroende.

Beskrivningen gör inte anspråk på att i alla avseenden ge en korrekt bild, utan ska ses som ett försök att beskriva orternas olika karaktär och utvecklingsförutsättningar och därmed stimulera till en viktig diskussion.

● Ortsbeskrivning grupp A
Mindre ort – funktion som stadsdel till Linköping eller Norrköping. *Ekängen, Ljunga, Slaka.*

● Ortsbeskrivning grupp B
Stadsdelsliknande utpendlingsort, relativt stort invånarantal med underlag för viss service. *Ljungsbro/Berg, Åby/Jursla, Krokek/Strömsfors, Svärtinge, Sturefors.*

● Ortsbeskrivning grupp C
Ort med relativt stark pendling till regioncentrum, stabil och relativt ung befolkning och relativt god servicenivå(?). *Mantorp, Borensberg, Linghem, Rimforsa, Vikingstad.*

● Ortsbeskrivning grupp D
Mindre utpendlingsort med stark bindning till regioncentrum, låg servicenivå och stabil eller svagt växande befolkning. *Kimstad, Grebo, Norsholm, Brokind.*

● Ortsbeskrivning grupp E
Relativt självständiga orter med en inte otydlig centrumfunktion, normal åldersfördelning, stabil eller svagt minskande befolkning. *Söderköping, Åtvidaberg, Skärblacka, Boxholm, Skänninge.*

● Ortsbeskrivning grupp F
Ort som varit "starkt" centrum och fortfarande har kvar en viss centralitet – är kommunhuvudort och har en stabil eller vikande befolkning. *Vadstena, Kisa, Valdemarsvik, Ödeshög, Österbymo.*

● Ortsbeskrivning grupp G
Små orter med perifert läge till regioncentrum, kraftigt vikande service och krympande befolkning. *Gusum, Rejmyre, Lotorp, Ringarum, Tjällmo.*

● Ortsbeskrivning grupp H
Liten ort med stor inpendling, minskande befolkning och sämre pendlingsmöjligheter till regioncentrum. *Väderstad.*

● Ortsbeskrivning grupp I
Liten ort med jämförelsevis stor centrumfunktion. *Östra Husby.*

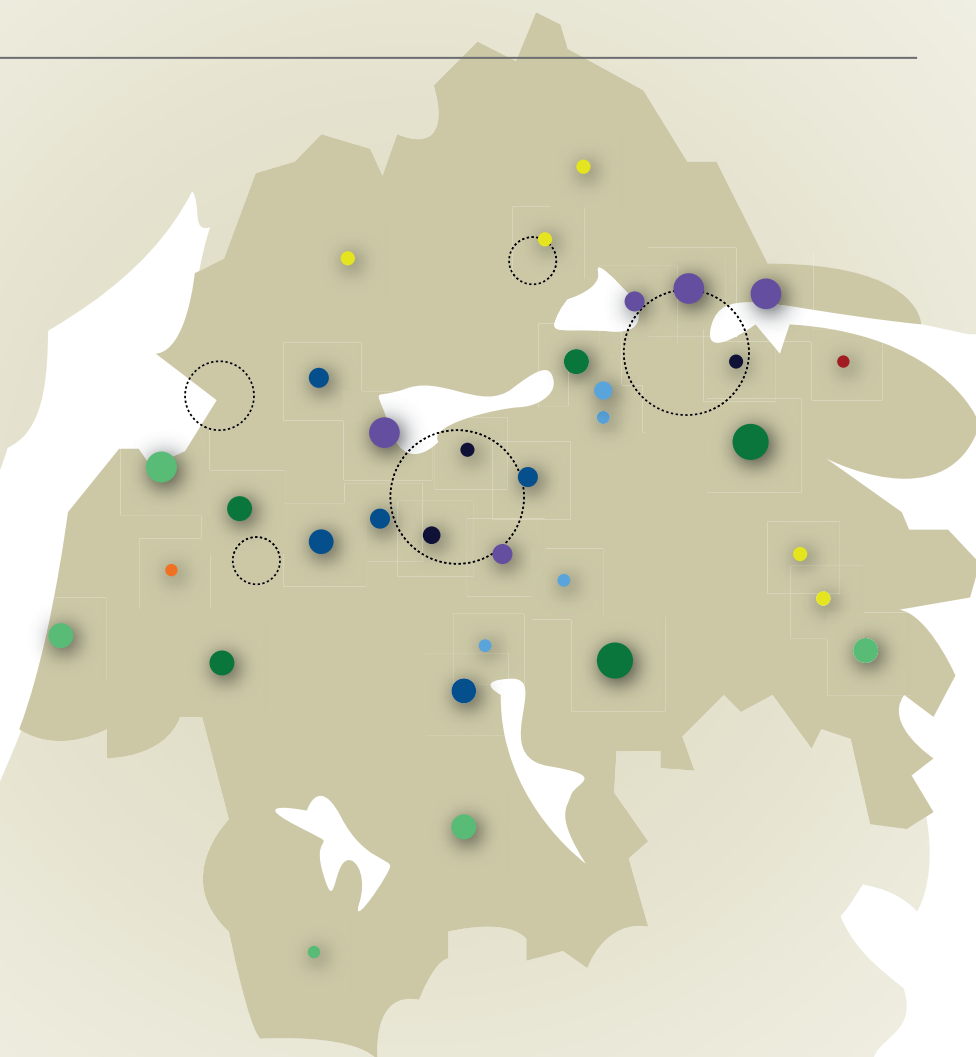

FOTO: MARKNADSBOLAGET FJÄRDE STORSTADSREGIONEN

6. GRUND- RESONEMANG

Att formulera en regional utvecklingsstrategi är framåtsyftande och utgör ett försök att blicka in i framtiden. Detta kräver en förståelse för hur samhället fungerar och vilka krafter som påverkar utvecklingen.

När vi blickar framåt bör vi fundera över följande: Någon gång i framtiden kommer människor att fundera över hur vi tänkte år 2011. De kommer att utvärdera våra resonemang och den kunskap de bygger på. Och de kommer att fundera över varför vi gjorde som vi gjort, och om vi på bästa möjliga sätt använde den kunskap som då fanns tillgänglig.

I detta kapitel redovisas de mest grundläggande tankarna för vår syn på hur samhället fungerar och utvecklas. Denna kunskapsbas bildar, tillsammans med det fristående dokumentet Regionbeskrivning Östergötland, underlag för analys av regionens möjligheter. Kapitlet är indelat i fem avsnitt. Vi har valt att formulera fyra utvecklingspelare som var och en illustrerar grundläggande drivkrafter för utvecklingen. Som ett tvärgående moment och en plattform för alla fyra pelarna presenteras en helhetssyn i avsnitt ett.

SAMHÄLLSUTVECKLING HÅLLBAR UTVECKLING

GEOGRAFI

DEMOGRAFI

BILDNING &
UTBILDNING

DEMOKRATI &
MEDBORGAR-
KULTUR

HELHETSSYN

Hållbar utveckling

Begreppet "hållbar utveckling" lyftes fram av Brundtland-kommissionen år 1987 och formuleras som "en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov". Begreppet beskrivs oftast utifrån tre dimensioner: ekologisk, ekonomisk och socialt. Se **FIGUR 1**.

Den ekologiska dimensionen utgör ramen. Den ger oss tjänster vi behöver för att leva och utvecklas, så kallade ekosystemtjänster, som ett stabilt klimatsystem och en trygg energiförsörjning. I en hållbar utveckling utnyttjas dessa tjänster från ekosystemet till att producera ekonomiska värden i den takt naturen klarar av att återskapa dem. Ekonomin i sig är inte ett mål utan ett medel för livskvalitet åt alla.

Ett gemensamt mönster på global nivå inom såväl ekonomin, total miljöpåverkan samt energianvändning är en exponentiell utveckling under det senaste halvsekle. Se **FIGUR 2**. Människans och alla andra levande organismers livsbetingelser kommer att försämrats om denna utveckling inte bryts. Tecken på försämrade möjligheter till livsmedelsförsörjning, i form av krympande fiskfångster och lägre spannmålsproduktion/capita, är synliga redan idag.

Flera av jordens resurser kan fritt utnyttjas och jämföras med en allmänning. Begreppet "allmänningens tragedi", innebär att fritt tillgängliga resurser ofta överutnyttjas på ett sätt som långsiktigt förstör det ursprungliga värdet. Se **FAKTARUTA**.

Vårt nuvarande globalt dominerande marknadssystem har gett en mycket kraftig ekonomisk tillväxt men det är ett system med otillräcklig ekologisk reglering och med bristande förmåga att upprätthålla finansiell stabilitet. Även socialt skapar och upprätthåller systemet skillnader såväl globalt som lokalt. En ständig ekonomisk tillväxt betyder inte kontinuerliga förbättringar på alla områden, och en tillväxt som inte tar hänsyn till ekologisk eller social fördelning är inte hållbar i längden.

De senaste åren har det kommit allt mer forskning och rapporter som visar på behovet av och möjligheterna med en annan inriktning på den gängse politiken inom ekologi, ekonomi och i förlängningen sociala förhållanden. Det handlar bl.a. om ett nytt synsätt på ekonomisk tillväxt och välfärd och hur det kan göras.

Bruttonationalprodukten (BNP) som lämpligt mått på ett lands ekonomiska tillstånd har flera brister. BNP saknar en balansräkning och säger inget om våra samlade tillgångar ökat eller minskat, till exempel sjunker inte BNP av ett nedbrunnet hus. Vidare finns det varor och tjänster som inte har något pris, däribland flertalet ekosystemtjänster. BNP säger inte något om ekonomisk fördelning i samhället.

För att belysa skillnaden mellan ekonomiskt välstånd och välbefinnande har en beräkning av det ekonomiska välfärds- och hållbarhetsmättet Genuine Progress Index (GPI) för Östergötland

mellan åren 2000 och 2006 utförts. Beräkningen visar att under denna tidsperiod överensstämmer inte utvecklingstrenden för den regionala motsvarigheten till BNP, bruttoregionalprodukten, med GPI. I strävan efter regional utveckling i Östergötland finns det alltså anledning att beakta de tre ovanstående faktorerna.

Global ekonomisk utveckling

Förändringar av världsmarknadspriser har en direkt påverkan på den östgötska ekonomin. I **FIGUR 3** här intill framgår att:

- Den globala samlade BNP:n har nästan tredubblats under perioden 1980-2008 räknat i fasta priser.
- Under perioden 1980 – 2002 har index för råvarukostnaden mer än halverats för att från 2003 ändrat riktning och börjat stiga. Perioden 2003-2008 är dock fortfarande för kort för att påvisa en långsiktigt förändrad trend speciellt med hänsyn till finanskrisen 2008-2009, men det är en indikation på en förändring. (Startåret 1980 kan vara något missvisande p.g.a. de näraliggande "energikriserna" i slutet av 70-talet.)
- Industribetarlönen i Kina har under perioden 1986-2009 ökat från en faktor 12 till faktor 168, alltså 14 ggr! (med år 2005 = 100).

Jordens befolkning uppgår till ca 7 miljarder människor år 2011 och förväntas kulminera vid ca 10-11 miljarder år 2050. Kina och Indien utgör tillsammans ca en tredjedel av jordens befolkning. Ländernas befolkningsstorlek i kombination med deras mycket kraftiga ekonomiska tillväxt under flera decennier, gör att de har betydande inverkan på den globala ekonomin. Denna enorma köpkraftsökning innebär ökad efterfrågan på många varor och därmed kan priset påverkas om det uppstår knapphet på olika varor och produktionsresurser. Vidare kan vi räkna med att tillväxtländer i allt större utsträckning kommer att konkurrera med kunskap och välutbildad arbetskraft. Kvalificerade tjänster och produkter kommer därmed att vara en mindre lättframkomlig väg på den globala marknaden, men samtidigt ytterst viktiga. Det är därför rimligt att förvänta sig högre relativa priser för råvaror (som produktion från jord och skog samt vatten och mineraler) och lägre pris för kunskap och kvalificerad arbetskraft. För Östergötland skulle detta innebära att våra tillgångar i form av jord, skog, rent vatten och eventuellt mineraler kommer att öka i relativt värde.

Tillförsel och användning av energi

Den kanske enskilt viktigaste förändringen kan vara en kraftig ökning av kostnaden för energi. Åren innan finanskrisen 2008-2009 föregicks av en snabb prisökning på råolja. Prisökningen uppstod huvudsakligen på grund av att oljeproduktionshastigheten inte längre klarar av att möta storleken på efterfrågan.

Mängden producerad olja har planat ut sedan

2005. Se **FIGUR 4**. Med allra största sannolikhet kommer oljeproduktionstoppen ("peak oil") att nås inom det regionala utvecklingsprogrammets tidshorisont. Oljetoppens inträde kommer troligen att åter öka transportkostnadens betydelse för avståndet mellan produktion och marknad; det lokala kommer att gynnas på bekostnad av det globala.

Det finns en växelverkan mellan ekonomisk utveckling och energianvändning. Den starka tillväxttakt som vi sett sedan andra världskrigets slut hade inte varit möjlig utan tillgång till billig energi. Den globala energianvändningen har fördubblats under de senaste 40 åren. Efterfrågan på energi har i sin tur drivits på av en stark global ekonomisk tillväxt som varit möjlig genom en generös lånegivning från banker till stater, företag och privatpersoner. Som följd har den privata skuldsättningen ökat. Omfattningen av finanskrisens effekter tyder på att skuldsättningen tillsammans med högre energipriser skapat en mer komplex och instabil världsekonomi.

Den stora klimatutmaningen

Den fossila energianvändningen har snabbt ökat koncentrationen av växthusgaser i atmosfären. En i stort sett enig forskarkår bedömer att jordens klimat håller på att förändras och att detta beror på mänsklig påverkan. Jordens medeltemperatur har ökat och förväntas öka ytterligare. Det finns kvalificerade argument för att vi måste göra något åt klimatet nu, annars står vi med betydligt större kostnader och oöverskådliga konsekvenser i framtiden. Det finns därför anledning att hålla en beredskap och planera för ändrat klimat och mer extrema väderfenomen, något som även föreskrivs kommunerna i den nya Plan- och Bygglagen.

Den nationella miljöpolitiken

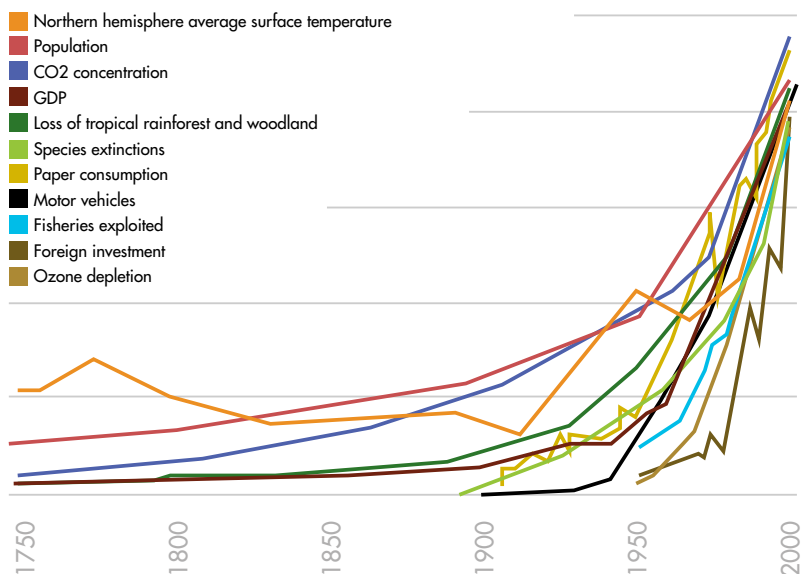
Det svenska miljömålssystemet är paraplyet i den svenska miljöpolitiken. Bland de 16 miljökvalitetsmålen finns mål för energi och klimat Sedan 1990 har utsläppen av växthusgaser, svaveldioxid och kväveoxider minskat i Sverige, samtidigt som BNP har vuxit. I Östergötland har växthusgasutsläppen minskat med ca 20 %.

Det finns studier som pekar på att en bidragande orsak till att utsläppen minskat är att delar av den produktion som tidigare ägde rum inom landets gränser har flyttat utomlands. Sett utifrån vad vi konsumerar ligger utsläppen enligt beräkningar på en högre nivå än från ett produktionsperspektiv.

Med anledning av trenden inom konsumtionens klimatpåverkan finns anledning och tro att de åtgärder som krävs för att undvika ett skenande klimatsystem är mer långtgående än vad som tidigare har antagits. Utmaningens omfattning understryks av den brittiska regeringens hållbarhetskommission. I en uppmärksam rapport visar de att med en fortsatt ekonomisk utveckling behöver den tekniska utvecklingen bli upp till 130 gånger (beroende på graden av global ekonomisk utjämning) jämfört med nuläget om rekommendationen från FN:s klimatpanel IPCC

(1) De tre dimensionerna av hållbar utveckling. Adams, W.M: The Future of Sustainability: Rethinking Environment and Development in the Twenty-first Century. (2006) utvecklad 2009-02-16. (Wikipedia)

(2) Resursanvändning
Gustafsson, Ingemar; Schlyter, Carl: Bortom tillväxtens dilemman. Den motståndskraftiga och resurseffektiva ekonomin. (2011)

ALLMÄNNINGENS TRAGEDI

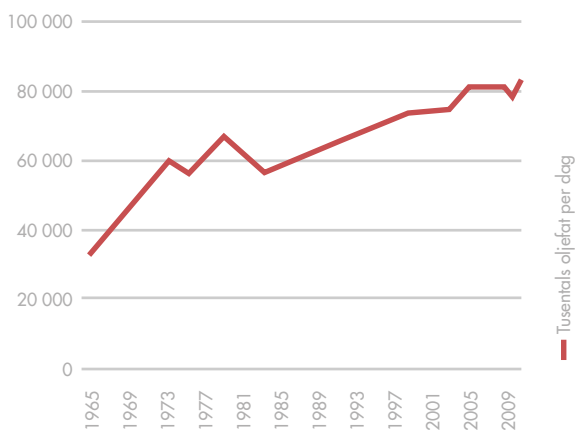
Allmänningens tragedi eller allmänningens dilemma kommer från det engelska uttrycket "tragedy of the commons". Det var biologen Garrett Hardin som på 1960-talet såg hur naturresurser överexploaterades världen över och myntade begreppet. I korthet handlar det om hur gemensamma resurser riskerar att överutnyttjas om alla bara ser till sitt eget bästa. Flera personer har tillgång till resursen, men varje persons an-

vändning av den minskar andras tillgång. En långsiktig förvaltning och användning kräver att människor samarbetar, exempel på allmänna resurser är fiskekvoter, dricksvattenförsörjning och bevattnings.

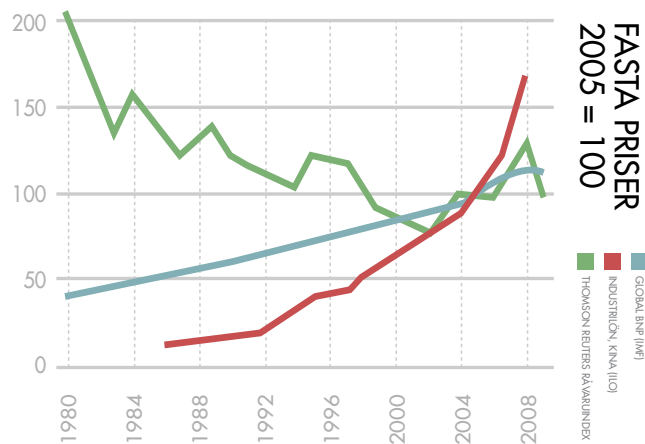
Inom den ekonomiska teorin har den rådande lösningen på detta varit endera privatisering eller statlig kontroll. En tredje lösning har införts av Ellinor Ostrom, pristagare av Sveriges riksbanks pris i ekono-

misk vetenskap till Alfred Nobels minne år 2009. Ostrom har under flera år analyserat hur gemensamma resurser förvaltas världen över och konstaterat att de gemensamt ägda ofta förvaltas överraskande bra. Hennes teori kan bli tillämplig på exempelvis föroreningar i luften och världshaven.

(Källa: Kungl. Vetenskapsakademien)

(4) Global oljeproduktion. British Petroleum: BP Statistical Review of World Energy. (2011).

(3) Global BNP, Rävarindex och Industrilön i Kina i fasta priser. (Thomson Reuters råvaruprisindex innefattar så väl utvunna råvaror, som mineraler och petroleum som odlade, t.ex. livsmedel och bomull, dock ej fisk.)

om 80 % lägre utsläpp till år 2050 ska uppnås.

Det är inte helt otroligt att framtiden kommer kräva en lägre ekonomisk tillväxttakt för att kunna nå klimatmålen. Enligt en rapport om hållbarhet i RUP från Naturvårdsverket är det två konflikter mellan hållbar miljö och ekonomisk tillväxt som dominerar. Dessa är:

- Konflikten om markanvändning
- Konflikten mellan regionförstoring och energianvändning.

Lägre tillväxt behöver inte vara synonymt försämringar av välfärden. En lägre tillväxttakt har, åtminstone i teorin, visat sig fullt möjlig utan att öka arbetslösheten eller förvärra fattigdomen. Viktiga förutsättningar vid ett sådant scenario har visat sig vara högre andel offentliga investeringar, arbetstidsförkortning samt en lägre produktivitet utveckling.

GEOGRAFISK-EKONOMISK UTGÅNGSPUNKT

Det finns starka samband mellan ekonomisk utveckling, befolkningstäthet och den infrastruktur som knyter samman orter och verksamheter. I detta avsnitt redogörs för dessa samband.

Befolkningstäthet och ekonomisk tillväxt

Varför tenderar befolkningen att koncentreras till vissa platser och varför uppstår det förhållandevis fler arbetstillfällen i stora befolkningskoncentrationer än i små? Att förstå dessa samband och veta hur man ska förhålla sig till dem, är grundläggande för att staka ut utvecklingsstrategier för regionen.

All produktion kräver någon form av mänskligt arbete. Människor har alltid en geografisk hemvist. Det finns ett tydligt statistiskt samband mellan arbetsmarknadsområdets storlek och sysselsättningstillväxten, vilket påvisar det stora arbetsmarknadsområdets förmåga att generera arbetstillfällen. Se **FIGUR 5** här intill.

Den grundläggande förklaringen till det starka sambandet mellan närmarknaders storlek och tillväxt är volym och mångfald. Med det senare menas förekomsten av olika sorters ekonomiska verksamheter – varor, tjänster och kompetenser. En större närmarknad ger utrymme för flera olika sorters ekonomisk verksamhet att täcka sina kostnader. Detta grundläggande samband är mycket starkt för både företag och hushåll. I en större ort byggs därmed en robustare ekonomi genom mångfalden och alternativa användningar för investeringar, samt allmänt mer begränsade affärsrisker. Se **FIGUR 6** intill.

Den ökande befolkningstätheten i växande orter förstärks dessutom genom naturliga demografiska effekter. De som flyttar till täta miljöer är oftast människor i reproduktiv ålder, vilket innebär att födelsetalen oftast är högre där.

Det finns även vissa krafter som verkar mot befolkningsmässig förtätning och vissa typer av verksamheter som inte främjas av stora närmarknader. Dessa är dock mycket svagare. Produktlivscykel för vissa varor och tjänster är sådan att de i en mogen fas främst söker låga kostnader och därmed väljer etablering i mer glest befolkade områden, ett exempel är callcenter. Även verksamheter som kräver stora markytor drivs ut från områden där markpriserna är höga.

För Östergötland innebär sambandet mellan befolkningstäthet och sysselsättningstillväxt, att det är angeläget att främja funktionellt sammanhållna marknader i regionen. Detta är möjligt framför allt i regionens kärna. För de delar av regionen som inte med rimliga restider kan integreras i den funktionella kärnan måste strategin bli att främst satsa på näringar som inte kräver stora närmarknader, t.ex. varuproduktion, besöksnäring och distansförmiddad tjänsteproduktion.

Angränsande funktionella regioner

Den större region med vilken Östergötland har starkast funktionell koppling till är Stockholms-

TRANSPORTINFRASTRUKTUR ROLLER OCH ANSVAR	Staten	Regionen	Kommun	Landsting	Bolag
Vägar	X	X ⁽¹⁾	X ⁽²⁾		
Järnvägar	X	X ⁽³⁾	X	X	
Flyg	X		X ⁽⁴⁾		X
Hamnar, farleder	X		X		X
Kollektivtrafik (trafikering)	X ⁽⁵⁾	X	X	X	X

(7) (1) Regionerna har ansvar för prioritering av åtgärder på det statliga vägnätet som tas upp i de regionala länsplanerna (LTP). Vidare kan regionerna medfinansiera åtgärder på det nationella vägnätet med medel från den regionala länsplanen. (2) Kommunen tar ibland ansvar för medfinansiering för statliga vägar. (3) Regionen kan medfinansiera åtgärder på järnvägsnätet med medel från den regionala länsplanen. (4) Kommuner kan äga flygplatser. (5) Staten genom Trafikverket (f.d. Rikstrafiken) lämnar bidrag till kollektivtrafik under vissa förutsättningar.

regionen. Relationen till Stockholms arbetsmarknadsområde tenderar att stärkas med ett ökat resande under en lång period. Vid sidan av Stockholmsregionen har Östergötland framför allt funktionell koppling mot: sydvästra Sörmland och norra Jönköpings län.

Regionplanekontoret har i RUFS (Regional utvecklingsplan för Stockholm) gjort en utblick i östra Mellansverige som även inkluderar Linköping-Norrköpings-regionen. Den sannolikt allt starkare koppling till Stockholmsregionen kommer på lång sikt att ha effekter för Östergötland och innebära såväl hot som möjligheter. I denna förändrade relation är det en styrka för Östergötland att utveckla en så stark intern funktionell region som möjligt.

Infrastruktur, Kommunikationer och Tillgänglighet

Infrastrukturen behövs för att människor ska kunna förflytta sig till arbete, studier, service m.m., liksom för att transportera varor. Utvecklingen av infrastrukturen och transportsystemet har påverkat olika verksamheters och människors geografiska rörlighet och skapat skalfördelar för olika verksamheter.

Studier som gjorts indikerar att produktiviteten höjs i näringslivet när infrastrukturen förbättras. Investeringar i infrastrukturen har således betydelse för den nationella och regionala ekonomiska tillväxten.

- Lägre transportkostnader och kortare transporttider ökar marknadsstorleken och därmed produktion och inkomster. Marknadsvidgningen gäller såväl inköp som försäljning av varor och tjänster och leder till sänkta kostnader p.g.a. stordriftsfördelar. En utökad arbetsmarknad ger dessutom företagen ett större urval av kvalificerad arbetskraft - matchningen på arbetsmarknaden förbättras.
- De minskade transportkostnaderna leder till ökad konkurrens, vilket i sin tur resulterar i ökad produktivitet.
- Minskade transportkostnader kan även påverka företagens lokalisering.

Ansvar för olika former av infrastruktur är uppdelat på flera parter. Staten, regionerna, kommunerna, landstinget och även bolag har ansvar för olika delar av infrastrukturen, både när det gäller drift och investeringar. Detsamma gäller för kollektivtrafiken.

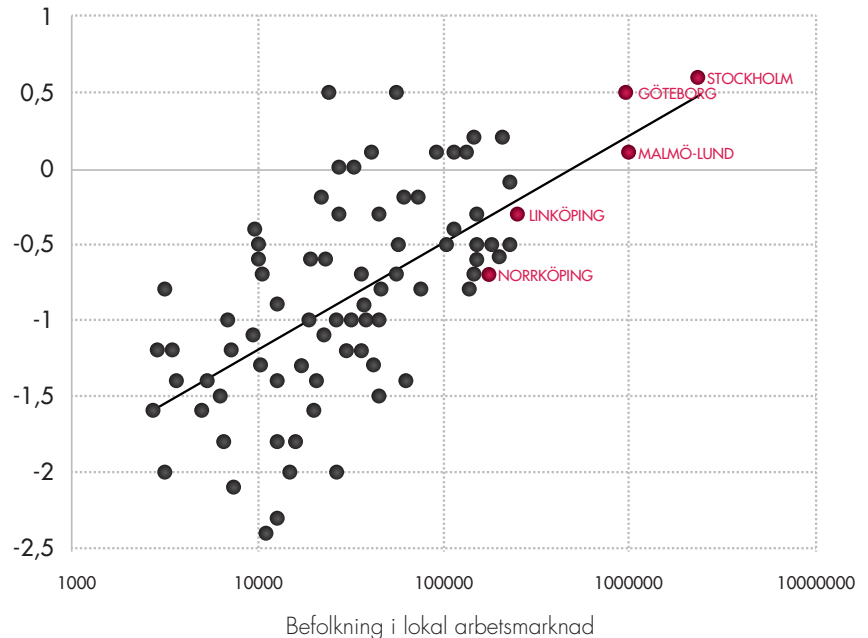
Se **FIGUR 7** här intill.

Kollektivtrafik

En väl fungerande infrastruktur som knyter ihop Östergötlands ortssystem till en flerkärnig stadsregion, med en snabb och effektiv kollektivtrafik, är ett medel för regionförstoring. Den stora utmaningen för en konkurrenskraftig kollektivtrafik utöver tillförlitlighet, komfort etc. är att förkorta restiderna. Även kostnaderna i förhållande till bilresande är en viktig faktor. För

Storlek och sysselsättning 1990-2008

Årlig sysselsättningsstillväxt

(5) Samband mellan storlek på lokal arbetsmarknad och sysselsättningsstillväxt.

(6) Samband mellan marknadsstorlek och tillväxt.

att klara detta behöver stråktänkandet utvecklas enligt nedan:

- Knyta samman de större orterna i varje stråk
- Utveckla en snabb och frekvent kollektivtrafik i varje stråk
- Framkomlighet för kollektivtrafiken i stråken ska garanteras
- Till stråken bör samordnad linje-/områdestrafik ansluta i strategiska noder
- Även tätortstrafiken bör omfattas av stråktänkandet

Principskissen nedan illustrerar regionens strategiska regionala linjenät, d.v.s. det som regionen ansvarar för. Ryggraden i kollektivtrafiken är pendeltåget. Express- och pendelbussnätet säkrar i första hand snabba förbindelserna mellan regioncentrum och de yttre delarna av regionen som saknar tågtrafik, men kompletterar också i vissa fall pendeltågtrafiken. Till detta regionala stomlinjenät bör en samordnad linje- eller områdestrafik av mer yttäckande karaktär ansluta i strategiska noder. Se **FIGUR 8** här intill.

De faktorer som är viktigast och som får människor att resa mer med kollektivtrafiken är dess användbarhet, produktfördel samt att man har kunskap om kollektivtrafiken. Kvinnor betonar, i större utsträckning än män, också trygghet och säkerhet som en viktig faktor när det gäller valet av färdmedel. Det är också viktigt med ett bra och stabilt utbud även utanför den egentliga högtrafiktiden, vilket är angeläget speciellt för kvinnor som i större utsträckning reser under lågtrafik och i mindre utsträckning än män har tillgång till bil. Andra faktorer som kvalitet, prisvärdhet och att kollektivtrafiken är socialt accepterad, gör främst resenären mer nöjd med sitt val, men påverkar inte i någon större utsträckning hur ofta man reser. Se **FIGUR 9** intill.

Faktorer som gör kollektivtrafiken användbar är således sådana basala saker som:

- Restid, så kort som möjligt
- Linjesträckning, så få byten som möjligt
- Att avgångstiderna stämmer med resbehovet
- Tillgänglighet, både i form av antal avgångar samt avstånd till hållplats
- Dessutom har senare års omfattande förse- ningar tydligt påvisat ytterligare en viktig faktor:
- Tillförlitlighet, att tidtabellen hålls

Som visas i diagrammet ovan är kunskapen om kollektivtrafiken också viktig för resfrekvensen. Därför är det av största vikt att det är enkelt att åka och betala samt att informationen är lättillgänglig. Om kollektivtrafiken blir allt för komplicerad kommer detta att påverka resandet negativt.

Dessutom har kollektivtrafiken en stor fördel för stadsmiljön. Biltrafiken är mycket ytkrävande i form av vägar och parkeringsplatser. En minskad biltrafik ger därmed bättre förutsättning att skapa attraktiva stadsmiljöer, då markytor frigörs.

LÄN OCH KOMMUN	Andelen med faktisk tillgång till fiber eller fiber-LAN 2010			
	Tätbebyggt		Glesbebyggt	
	Befolkning	Arbetsställen	Befolkning	Arbetsställen
Riket	38,56%	38,13%	7,87%	5,85%
Östergötlands län	46,06%	43,59%	7,98%	6,26%
Boxholm	42,92%	53,54%	21,47%	14,21%
Finspång	30,75%	29,32%	5,76%	2,28%
Kinda	34,46%	39,72%	27,42%	29,28%
Linköping	56,25%	54,96%	10,06%	2,70%
Mjölby	32,94%	31,85%	10,54%	7,55%
Motala	11,14%	15,87%	0,71%	0,67%
Norrköping	57,50%	48,99%	2,44%	0,49%
Söderköping	4,63%	3,30%	0,00%	0,00%
Vadstena	11,64%	16,10%	28,13%	29,47%
Valdemarsvik	3,55%	4,97%	0,00%	0,39%
Ydre	63,56%	72,16%	19,39%	12,12%
Åtvidaberg	25,26%	29,31%	6,81%	2,62%
Ödeshög	52,83%	42,79%	16,43%	18,21%

(10) Tillgång till fibernät i Östergötlands kommuner. Post- och telestyrelsens bredbandskartläggning år 2010.

IT-infrastruktur

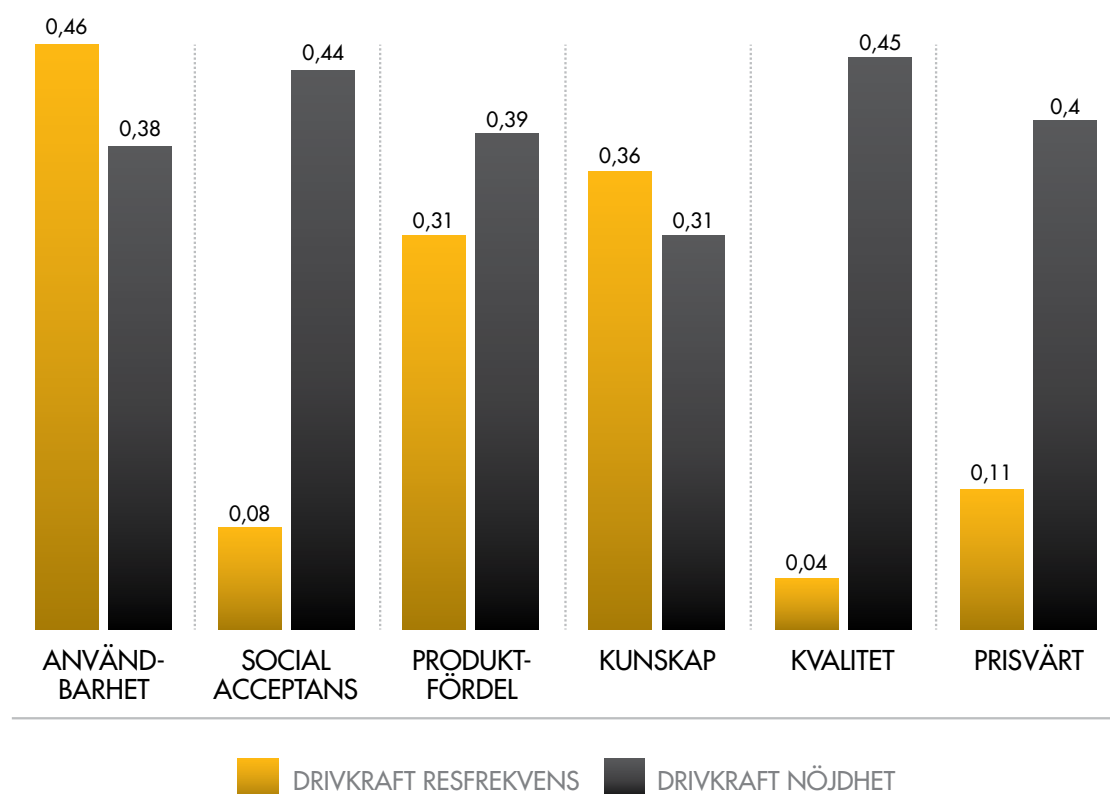
Tillgång till bredband och Internet ses idag som lika nödvändig och självklar som tillgången till vägar och elektricitet. En undersökning från Företagarna som genomfördes år 2010 visade att företagen ser god bredbandstillgång, postdistribution och bensinmackar som de tre viktigaste serviceområdena. Hela 97 procent av företagen ansåg att bredband var viktigt eller mycket viktigt för deras verksamhet. Tillgången till bredband måste därför ses som en förutsättning för den ekonomiska tillväxten i länet.

Nya tjänster utvecklas och användningsområden ökar, vilket ställer ökade krav på nätens kapacitet och tillgänglighet. De kopparnät som idag finns är gamla och av mycket varierande kvalitet. Kostnaderna för att underhålla kopparnäten, framför allt på landsbygden, bedöms som höga, och kan leda till att telefoni och data trafik behöver gå genom de fibernät som nu är under utbyggnad.

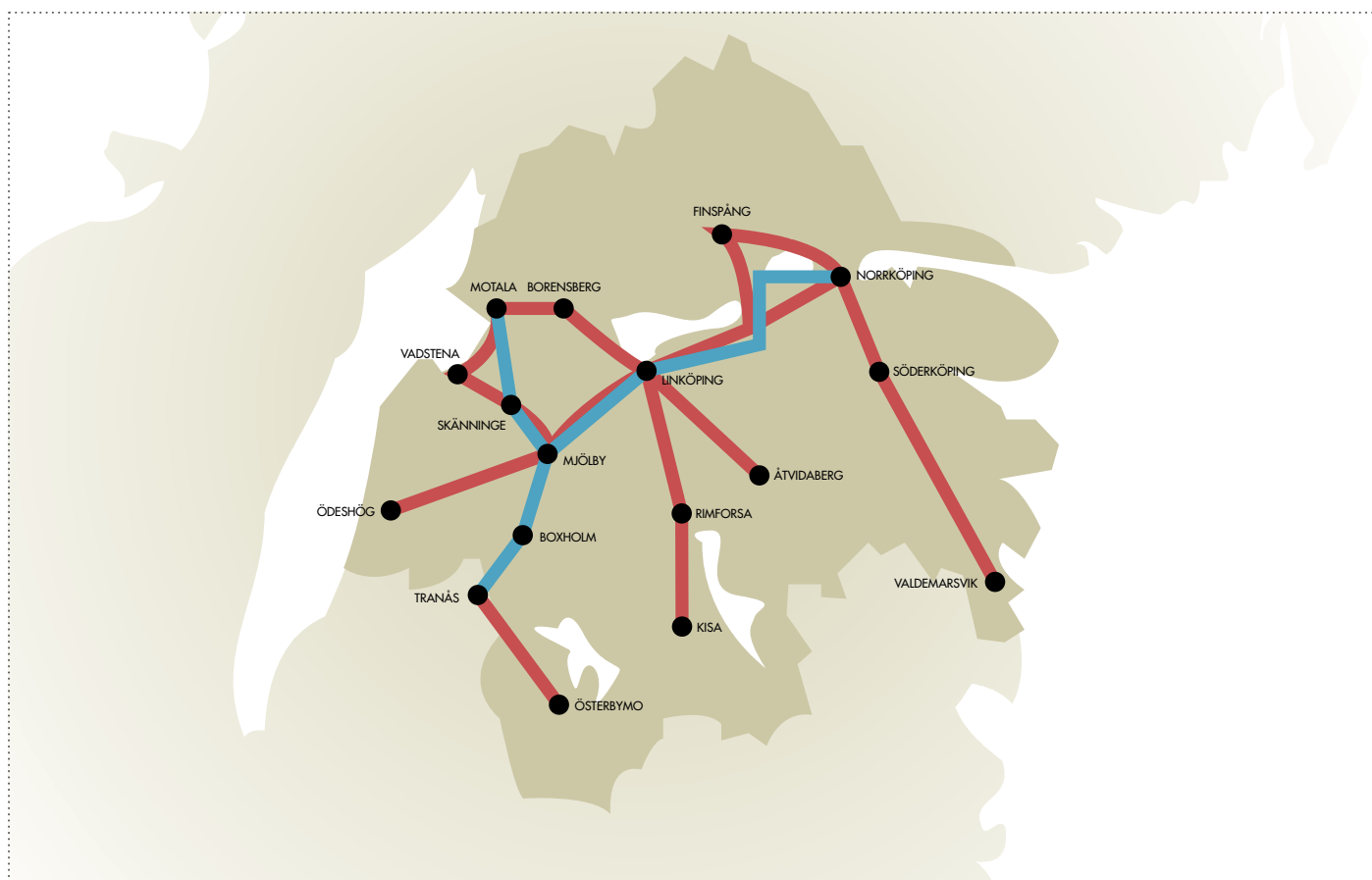
När mer och mer information och service, även samhällsviktig sådan, förutsätter tillgång till en fungerande bredbandsstruktur är det viktigt att denna är öppen, robust och har så hög kapacitet att den i sig inte utgör några nyttjandebegränsningar. Viktigt är också att dessa högkapacitetsnät når så många hushåll och företag som möjligt.

I tätbebyggda områden sker en kontinuerlig utbyggnad av nät med hög kapacitet. I den nya plan- och bygglagen har elektroniska kommunikationer utpekats som ett allmänt intresse. I bygglovärenden finns nu både möjligheter och skyldigheter att hantera bredbandsstrukturen och även möjligheten att göra markreservationer har förtydligats.

Av **FIGUR 10** här intill framgår tillgången till fibernät som den har beskrivits i Post- och telestyrelsens bredbandskartläggning år 2010.

(9) Faktorer som påverkar valet att resa kollektivt. Börjesson, Mats: Transportidé, (2008)

(8) Karta över kollektivtrafikens stomlinjenät. Pendeltåg blått. Expressbuss rött.

BEFOLKNING

Åldersstruktur och ekonomisk tillväxt

Befolkningens åldersstruktur är en grundläggande faktor för bedömning av framtida utveckling av regionen. Åldersstrukturen har mycket stor inverkan på den ekonomiska utvecklingen samt styr i stor utsträckning behov av undervisning, omsorg och sjukvård. Vidare är åldersstrukturen relativt väl förutsägbar genom att det i stort är samma människor nu som om t.ex. 20 år, de är bara 20 år äldre. Det är även möjligt att bedöma framtida födelseöverskott respektive födelseunderskott. Den största osäkerheten i bedömning av framtida befolkningsstorlek är in- och utflyttning till och från regionen.

Det centrala sambandet mellan åldersstruktur och ekonomisk utveckling är hur stor andel av befolkningen som är i arbetsför ålder, vanligen 20-64 år. Det är denna grupp som ska försörja hela befolkningen. Värdet av det som produceras i ett samhälle avgörs av antalet arbetade timmar, samt produktiviteten i de arbetade timmarna. Stor arbetskraft och hög sysselsättningsgrad ger många arbetade timmar, medan produktiviteten är ett mått på värdestegringen. Produktiviteten är i sin tur delvis beroende av befolkningens kompetens. Se **FAKTARUTA** om regionens befolkningsutveckling och **FIGUR 11**.

Sverige och Östergötland är nu i slutet av en period med en ekonomiskt fördelaktig befolkningsstruktur. Under de närmaste 20 åren kommer andelen av befolkningen i arbetsför ålder att sjunka. Detta talar för en avtagande BNP-tillväxt om det inte kompenseras av ökande produktivtetsutveckling. Befolkningen i Östergötland har en åldersstruktur som stämmer väl överens med riket som helhet. I **FIGUR 12** visas ålderstruktur för Östergötlands befolkning år 2010 samt en framskrivning för år 2030.

Åldersstrukturen skiljer sig påtagligt mellan olika delar av regionen. De gles befolkade delarna har en relativt stor andel äldre, vilket medför att befolkningen där på sikt tenderar att krympa. De centrala delarna av regionen har en relativt gynnsam ålderstruktur. Befolkningstillväxtens två komponenter, födelseöverskott och flyttnetto, tenderar även att samverka. De platser som har positivt flyttnetto, får med tiden även ett födelseöverskott genom att inflyttarna till största delen är unga vuxna. Andra sidan av myntet är att utflyttningssorterna får en oproportionerligt stor andel äldre människor.

Folkhälsa

Kvinnors och mäns välbefinnande är tvivelsutan utgångspunkten för utvecklingssträvanden. Men, välbefinnande går inte enkelt att definiera och är dessutom inte det samma för alla människor. Utöver detta är grunden för mänskligt välbefinnande ett komplext fenomen. Socialt hållbar utveckling är en av tre dimensioner inom begreppet Hållbar utveckling. Då social hållbarhet inte är ett väldefinierat eller i större utsträckning ett

praktiskt tillämpat begrepp används i det regionala utvecklingsprogrammet begreppet Folkhälsa, som praktisk tillämpning av dimensionen social hållbarhet. Statens Folkhälsoinstitut, FHI, skriver: "Det övergripande målet för folkhälsa är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen".

Utbildningsnivå, sysselsättningsgrad, arbetsmarknad, inkomst och näringsliv utgör socioekonomiska förutsättningar som påverkar människors hälsa och livssituation i allra högsta grad. Individer som har arbete, god ekonomi och lång utbildning har oftare bättre hälsa, än de som står utanför arbetsmarknaden.

Både de samhälleliga och individuella förutsättningarna är av stor betydelse vid individernas val av livsstil och levnadsvanor. Planering av cykelvägar, promenadstråk med gatubelysning, och närhet till grönområden fria från buller och avgaser, samt ett utbud av service, kultur- och fritidsaktiviteter, liksom tillgång till bra matvaror påverkar medborgarnas hälsa och välbefinnande. Tillgång till barnomsorg på tider utanför kontorstid, tillgång till heltidsarbete och kontroll över arbetet är viktiga för kvinnors och mäns hälsa. Att skapa diskussion om maskulinitetsideal och normativa bakgrunder till mäns riskbeteende är av vikt.

Folkhälsans bestämningsfaktorer har stor relevans i det regionala utvecklingsarbetet. Förutsättningarna för goda levnadsvanor kan i stor utsträckning påverkas av politiska beslut. Se **FIGUR 13** Folkhälsans bestämningsfaktorer intill. Av bilden framgår att de sociala faktorerna ligger närmast individen och har störst betydelse. Utanför den ringen ligger levnadsvanor, vilket i sin tur påverkas i stor utsträckning av samhällsstrukturen.

Hälsoläget i befolkningen beskrivs i regel i termer av hur invånarna själva upplever sin hälsa, men även medellivslängd och dödlighet är viktiga indikatorer för hälsostatus i befolkningen och befolkningsgrupper.

Folkhälsa i detta breda perspektiv lyfts av många fram som en betydelsefull faktor för den ekonomiska utvecklingen och tillväxten. Det finns alltså en ömsesidig påverkan mellan folkhälsa och ekonomisk utveckling.

BILDNING, UTBILDNING OCH ARBETSMARKNAD

Bildning och utbildning

I ett långt och globalt tidsperspektiv finns entydiga samband mellan utbildning och utveckling, såväl demokratisk som ekonomisk. Utbildning betraktas och motiveras ofta utifrån två olika huvudperspektiv:

- Medborgar- och demokratiperspektivet
- Arbetsmarknadsperspektivet

Demokratiperspektivet lägger ett stort egenvärde vid kunskap, att det är en viktig del för en individs personliga utveckling och ett samhälles demokratiska fundament. Sveriges långa bildningstradition har ofta en grund i demokratiper-

spektivet. Arbetsmarknadsperspektivet grundas mer på ekonomisk nytta, baserat på tanken att utbildning ska ge avkastning i form av högre inkomster och ökad produktivitet.

De utbildningar som är mest relevanta att organisera utifrån ett regionalt perspektiv är gymnasie- och yrkesutbildningar. Dessa utbildningsgrupper har en funktionell geografi som till stor del överensstämmer med arbetsmarknaden. Nyttan av utbildning grundade på arbetsmarknadsperspektivet delas av tre parter i samhället:

1. Individen som genom bättre utbildning blir mer produktiv och kan öka sina inkomster.
2. Arbetsgivaren som med högproduktiv arbetskraft blir mer konkurrenskraftig.
3. Samhället som genom ökad ekonomisk verksamhet får ett större skatteunderlag.

I denna trepartkonstellation får det offentliga en naturlig roll. Om individen själv skulle bekosta sin utbildning skulle utbildningsnivån bli låg, då många inte har möjlighet att bära en sådan investering. Arbetsgivare kan tveka i att investera i en enskild individ, då denna kan byta till annan arbetsgivare. Det offentliga har motiv att stärka skattebasen och kan via skattesystem fördela investeringskostnaden över hela samhället.

Ett universitet bedöms ofta som en positiv faktor för regional utveckling. Det förväntas ha en positiv inverkan på näringslivet genom kvalificerat nyföretagande och tillgång till högutbildad arbetskraft, förutom att ett universitet även ökar en orts attraktivitet.

Arbetsmarknad och utbildningsval

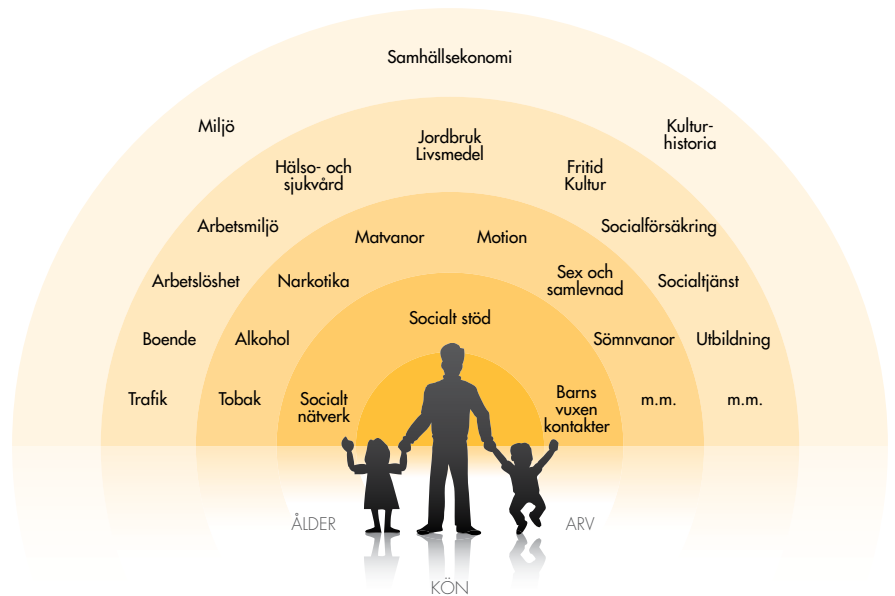
Arbetsmarknadens funktion utgörs i grunden av relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare. Denna primära relation understöds av olika offentliga och privata intermediärer. Se **FIGUR 14**.

För att arbetsmarknaden ska fungera bra, är det avgörande hur välinformerade olika parter är. Arbetsgivare måste vara kända för flickor och pojkar, för att vara tilltänkta som framtida arbetsgivare. Här ligger i första hand ett ansvar på arbetsgivare som måste marknadsföra sig gentemot presumtiv arbetskraft. Vissa yrken och verksamheter kommer flickor och pojkar inte i kontakt med som privatpersoner, det gäller bl.a. tillverkningsindustrin och tjänsteverksamheter som inte vänder sig direkt till privatpersoner. Yrken inom t.ex. restaurang, detaljhandel, vård, lärare, massmedia etc. får eleverna en bild av även som privatpersoner.

En betydelsefull fråga är också matchningen mellan elevernas utbildningsval och arbetsmarknadens efterfrågan. Elevers fria val är en central princip i vårt skolsystem. Om olika parter på arbetsmarknaden önskar en annan fördelning av elever på olika gymnasieprogram, behöver eleverna påverkas att välja annorlunda. Ett sätt att påverka ungdomars utbildningsval kan vara att bibringa dem bättre kunskaper om arbetsmarknaden, vad det finns för olika jobb, vilka som är vanliga och ovanliga, inom vilka det råder arbetskraftsbrist och inom vilka det är hård kon-

(12) Åldersstruktur år 2010. Åldersstruktur framskrivning år 2030. Staplar för Östergötland, Linje för Sverige, Grått: män, Gult: kvinnor. SCB och egen bearbetning.

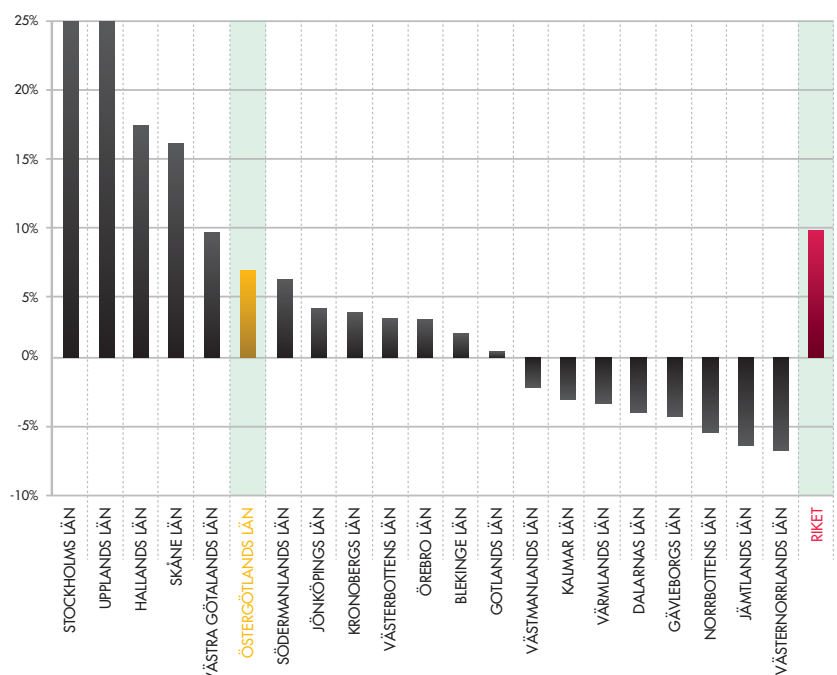

(13) Folkhälsans bestämningsfaktorer
Dahlberg, Göran; Whitehead, Margret: (1991), egen bearbetning.

REGIONENS BEFOLKNINGS-UTVECKLING

År 2010 hade Östergötland ca 430 000 invånare. Under perioden 1970 till 2010 har befolkningen ökat med ca 1200 personer/år. SCB:s framskrivning till år 2030 anger en befolkning på 460 000 invånare.

Befolkningsökningen i Sverige har under perioden 1990 till 2010 varit knappt 10 %. Östergötland växer långsammare än Sverige som helhet, men har den högsta befolkningstillväxten vid sidan av de tre stora befolkningskoncentrationerna (Halland ingår funktionellt till betydande del i Västra Götaland och även i Skåne.)

(11) Befolkningsutvecklingen 1990 – 2010 på länsnivå

kurrens. Ett medel för detta kan vara att utnyttja olika former av praktik på ett mer målinriktat sätt, vilket förutsätter en nära samverkan mellan arbetsgivare och skola.

En annan svårighet på arbetsmarknaden är de stora skillnaderna i tidsperspektiv. Arbetsgivare har ofta svårt att blicka längre fram i tiden än ett år. Utbildningstiderna varierar från tre år och upp till ca åtta år sett över gymnasium och högskola.

KULTUR, DELAKTIGHET, ATTRAKTIVITET OCH FÖRÄNDRINGSFÖRMÅGA

Detta avsnitt handlar om människors förmåga och behov av kultur och kreativitet, delaktighet, samt vår vilja att förbättra våra levnadsbetingelser. Kulturens kraft, samhällets sociala kitt och möjligheten att attrahera människor till en plats är framträdande i avsnittet. Gemensamt för dessa faktorer är att människor intuitivt uppfattar dem som betydelsefulla och centrala i vårt samhälle, men att de är svåra att mäta och beskriva i konkreta termer.

Konst och kultur

I en framgångsrik region har kulturen en viktig plats. Den skapar egna värden, som är viktiga för människor och ger samhället en grund att utvecklas från. Värden, som går utöver det traditionella tillväxttänkandet, och som inte bygger på att kultur ska göra kvinnor och män friska, anställningsbara eller spendersamma. Men kulturen kan också samspela med andra intressen och samhällsområden, berika dem med kompetens och innehåll. Medvetenheten om konstnärernas roll och om hur våra byggda miljöer formas, behövs för att vi ska få bostads- och arbetsmiljöer som är både tilltalande och stimulerande.

Människor har i alla tider uttryckt känslor och gestaltat upplevelser genom konsten. Kvinnor och män berättar om sig själva, sina liv och om hur samhället fungerar och förändras. Man berikar också livet genom att skapa och omge sig med vackra saker, musik och miljöer. Men, livet har också mörkare sidor som måste bearbetas, gestaltas och berättas om.

Grunden för kulturområdet är konsten. Konstformerna är numera sällan renodlade, utan finns i otaliga blandformer. Ofta är de knutna till olika medier. Den digitala tekniken och utvecklingen inom medieområdet har i grunden förändrat förutsättningarna att både skapa, sprida och ta del av konst och kultur.

Att främja kulturen

Behovet av att ge kulturen och kulturskapandet utrymme är stort, även om förutsättningarna varierar mellan orter och samhällsgrupper. Kulturen skapar mening och betydelse för utvecklingen av demokrati, yttrandefrihet och samhällsrygghet. Det är en regional uppgift att skapa en kulturell infrastruktur, som gör att kultur finns som en resurs i det lokala livet oavsett bostadsort och social bakgrund.

Många människor ägnar sig åt eget kulturska-

pande. Det sker på olika ambitions- och kvalitetsnivåer, men oavsett på vilken nivå man är verksam, behövs handledning, material, lokaler etc. Många kan ordna dessa förutsättningar på egen hand, men för andra är samhällets stöd viktigt.

Bland unga människor är det många som får ett kulturintresse väckt och som vill gå vidare. Också här har samhället en roll. Det är viktigt med amatörkultur, bredd och mångfald. Men det måste också finnas en spetskultur, där det finns resurser och kunskaper. Det är kulturinstitutionernas roll och uppgift att vara förebild och inspiratör inom sina genrer. Genom den offentliga finansieringen har institutionerna förutsättningar att producera konserter, utställningar, teaterföreställningar och andra kulturprogram, utan att behöva göra avkall på de konstnärliga ambitionerna.

Den offentligt subventionerade kulturen ska utformas så att den intresserar och attraherar alla. Det samlade kulturutbudet ska vara så brett och mångfacetterat att det uppfattas som intressant för många olika målgrupper.

Konst och kultur kan ur ett samhälleligt perspektiv betraktas som forskning och utveckling och förtjänar därför ett stöd från det offentliga. För att berika människors liv och tillvarata konstnärernas förmågor måste konsten ges goda förutsättningar att utvecklas i Östergötland

Medborgarskap - demokrati

I ett öppet samhälle pågår ständigt ett offentligt samtal om hur livet och samhället fungerar och om vilka utmaningarna och möjligheterna är inför framtiden. Det handlar om vilken tillit vi människor har till varandra, om hur vi tänker oss att under ordnade former tillsammans ansvara för det samhälle som vi är en del av. Kulturens roll i detta är tvådelad. Dels erbjuder kulturen genom ord, ton, bild och form verktygen till att uttrycka åsikter, formulera idéer och beskriva händelser och upplevelser. Dels erbjuder kulturen arenor för det offentliga samtalet.

Att vi lever i ett demokratiskt samhälle är det ingen tvekan om. Formellt sett är demokratin välordnad i Sverige. Men ett fördjupat medborgarskap kräver att alla medborgare har intresse av att vara delaktiga och har tillgång till verktyg och arenor, som gör detta möjligt. Just nu upplever vi en digital revolution, som genom de sociala medierna lyfter de enskilda människornas möjligheter att vara delaktiga och påverka. Utmaningen är att se till att alla är med i den utvecklingen, och att de gamla verktygen och arenorna integreras med de nya. Det nya skapar nya möjligheter, men de ersätter inte det gamla behovet av offentliga, fysiska mötesplatser.

Bildning, kultur och hälsa

De senaste åren har forskningsresultat gett allt starkare vetenskapligt stöd för det som vi länge intuitivt vetat, att kvinnor och män som ägnar sig åt meningsfulla saker har en bättre hälsa än de som inte gör det. Här visar forskning och erfarenheter att de upplevelser, som människor får genom kultur- och naturaktiviteter, har stor betydelse för hur man mår. Att vandra i natu-

ren, påta i trädgården, lyssna på en konsert eller sjunga i en kör sänker stressnivån, återställer blodtrycket, påskyndar läkning och ökar känslan av välbefinnande.

Bildningsverksamhet har stor betydelse för välbefinnandet och välfärden. Lärandet är en drivkraft genom hela livet. Det kan röra sig om teoretiska ämnen, men ofta handlar det om det handburna lärandet som finns i olika former av kulturellt skapande. Här har folkbildningen traditionellt sett en viktig roll som plats för musikutövande, hantverk, konst och slöjd, dans och rörelse.

Särskild omsorg har samhället om målgrupper som har särskilda behov. Om man sätter behov och tillgänglighet i stället för efterfrågan i centrum, är det lättare att identifiera dessa målgrupper och planera för dem.

Biblioteken och folkbildningen har alltid haft en betydelsefull roll som kulturbärare och kunskapskälla. I dagens digitala samhälle ökar ständigt omfattningen på informationshantering och kunskapsökande. I detta sammanhang är bibliotek fortsatt en central demokratisk institution och kan bl.a. bidra till digital delaktighet och utgöra fysiska miljöer för självstudier och distansutbildning.

Kultur och folkbildning är en plattform för det sociala kittet. Gemenskap och tillförlit är tillgång för Östergötlands utveckling.

Bilden av en region

Om en region ska växa befolkningsmässigt måste den attrahera människor. För att göra det måste den erbjuda värden som ger attraktivitet, men dessutom måste dessa värden vara kända.

Marknadsföring av en plats skiljer sig betydligt från marknadsföring av en produkt. En plats måste erbjuda och utlova mångfald för att passa många olika smakriktningar, önskemål och livsskeden. Här blir mångfald en styrka och inte en svaghet. Men mångfalden ställer krav på marknadsförarna. Det gäller att våga välja och välja bort. Att satsa extra mycket på de områden som sticker ut och förstärker platsens unika profil.

Platsens varumärke byggs av många samverkande delar, och den yttersta faktorn är politiken. Till skillnad från företags- och produktvarumärken, finns det attityder att påverka och intressen att ta hänsyn till på alla nivåer - från allmänheten till näringslivsföreträdare och politiska ledare.

Turismen är ofta den mest naturliga arenan för traditionell marknadskommunikation. I övrigt är det till stor del medias rapportering, rykten och omvälvande händelser, gamla föreställningar samt egna upplevelser som bygger våra uppfattningar om städer, regioner och länder. Möjligheterna att marknadsföra en plats genom reklam är mycket mer begränsad jämfört med en produkt.

Kulturen gör regionen attraktiv genom att göra den synlig och igenkännbar. Alla regioner och platser som vill bli kända, besökta och valda för etableringar och boende, lyfter fram det som är speciellt och unikt. Ofta hämtas innehållet från kultur- och naturområdet. Kulturella och naturbaserade s.k. fyrtorner kan ges en större betydelse när det handlar om att hjälpa oss att känna

och vara stolta över vår region. I de här frågorna skulle kultur- och naturområdet på ett bättre sätt kunna verka hand i hand med dem som arbetar med turism och platsmarknadsföring.

Bilden som förmedlas av och om en plats måste överensstämma med verkligheten. Till detta kommer vikten av att den bild som förmedlas är samstämmig, att olika aktörer har en gemensam nämnare samt att det finns en igenkänning mellan olika aktörers beskrivning av regionen.

Marknadsföring av östgötaregionen är en fråga där det finns en tydlig regional relevans och ett framträdande behov av, och möjligheter för offentligt agerande

Förmåga att förändra

- Låna storlek. Aktörer i den flerkärniga regionen kan utnyttja hela regionens befolkningsunderlag på ett medvetet och strukturerat sätt och därmed få ett marknadsunderlag som lyfter regionen i ortshierarkin.
- Komplementaritet. Orter kan genom sina olika särdrag i näringsliv, boende, handel, nöjen m.m., komplettera varandra och därmed sammantaget erbjuda en större mångfald än den enskilda orten.
- Sammanföra resurser. Orter kan göra gemensamma investeringar av en storleksordning som den enskilda orten inte klarar av. På motsvarande sätt kan olika aktörer hemmahörande i olika orterna vinna skalfördelar genom att driva verksamheter gemensamt.

Förmågan att utnyttja dessa möjligheter avgörs av den samlade regionala organiseringsförmågan, vilken beror av rumslig-funktionella, politisk-institutionella och kulturella faktorer.

Empiriska observationer beskriver hur sam-

arbete mellan orter i samma funktionella område växer fram gradvis. Stegen i samarbete kan benämnas Nätverkande, Samordning, Samverkan och Samarbete, där varje steg manifesteras i handling och formalisering.

Frivilligt samarbete på den regionala nivån måste utvecklas successivt. Detta samarbete kan få kraft av en gemensam föreställning om nytta och mål, samt utvecklas stegvis vartefter förtroende mellan parterna och insikt om nyttan växer sig starkare.

I Sverige kan vi finna exempel på hur vissa regioner har lyckats samla viktiga aktörer att agera samordnat och gemensamt driva frågor och verksamheter. Inte minst har detta varit framgångsfaktorer för Skåne och Västra Götaland när de, som försöksverksamhet, bildat självstyrelseorgan. Likaså är ofta Norrlandslänen skickliga att uppvisa intern samling när det gäller bl.a. agerande gentemot staten.

För att stärka en region av Östergötlands karaktär är det ytterst betydelsefullt, att största möjliga andel av befolkningen är sammanflätad i en gemensam arbetsmarknad och att rent allmänt stärka regionens dynamik. Genom samverkan och samarbete mellan det offentliga, det privata näringslivet och den civila sektorn kan utvecklingsarbetet bli mer framgångsrikt. Genom att utnyttja det beslutsutrymme och uppdrag som kommunerna och landstinget har, kan de aktivt stimulera och stärka den funktionella sammanflätningen av regionen.

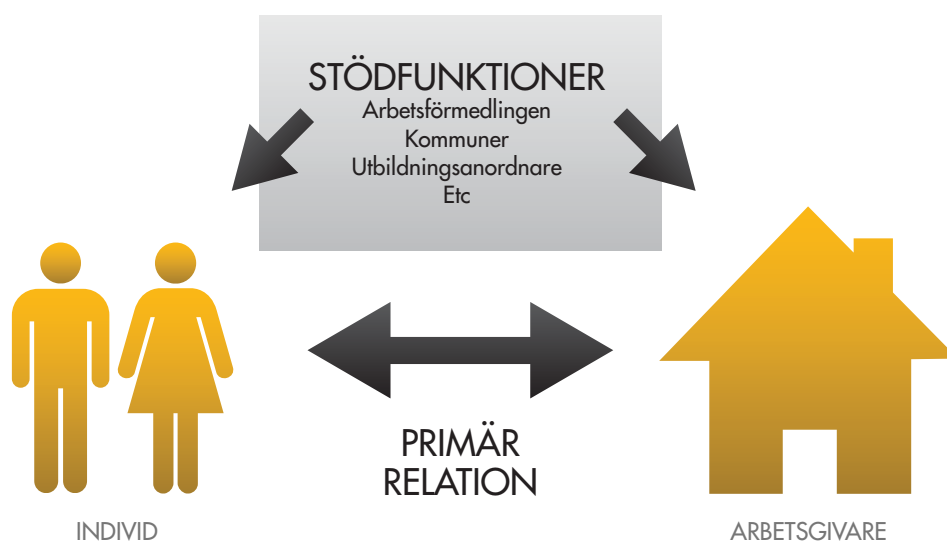
Under de senaste 5-10 åren kan en ökad samsyn kring regionens utveckling noteras mellan olika regionala aktörer. Inom vissa områden har det gjorts klara framsteg. Samtidigt finns det områden där samverkan i Östergötland kan förbättras betydligt. Några konkreta exempel på

ökad regional samsyn och samverkan är:

- Att kollektivtrafiken ses som ett verktyg för att stärka utvecklingen av en sammanhållen arbetsmarknadsregion.
- Samverkansavtal inom gymnasieutbildningarna.
- Lång tradition av samverkan inom kulturområdet.
- Pågående förstärkt samverkan mellan de kommunala biblioteken.
- Att de allra flesta av regionens kommuner deltagit i arbetet med Översiktlig planering som bas för ett mer utvecklat strategiskt regionalt utvecklingsarbete.
- Att regionens kärna förstärks genom att Linköpings och Norrköpings kommuner utarbetat en gemensam översiktsplan, bildat en gemensam räddningstjänst, utvecklat samarbete på flera andra områden, samt har en långsiktig samverkansplan och ett gemensamt politiskt arbete.

Det finns alltså betydande skäl att i en flerkärnig region som Östergötland aktivt verka för regional samordning, samverkan och samarbete på alla plan och i alla frågor, då det inte kan förväntas uppstå spontant i samma utsträckning som i en monocentrisk struktur.

Oberoende av regionkommunindelningen kommer den funktionella regionen för Östergötland att vara den samma för den tidshorisont som RUP blickar mot, även om vissa funktionella samband utanför Östergötland kan förstärkas efter en regionkommunbildning. Behovet av ett aktivt organiserande inom dagens funktionella region kvarstår alltså, även om och när Östergötland ingår i en större regionkommun.

PROCESSEN FÖR FRAMTAGNING AV RUP

Det regionala utvecklingsprogrammet har utarbetats i en bred dialog med regionala aktörer där regionförbundets medlemmar, kommuner och landsting, har varit de viktigaste. Vid framskrivningen av RUP har givetvis även stor kunskapsinhämtning varit nödvändig, vilket vid flera tillfällen har skett tillsammans med olika regionala aktörer. Vidare så grundas RUP även på avslutade och pågående regionala processer, olika utredningar och dokument samt överenskommelser som fattats i regionen. Viktiga utgångspunkter för och inspel till utformningen av RUP, samt aktiviteter inom ramen för själva processen att utforma RUP är följande:

- Genom det föregående regionala utvecklingsprogrammet förankrades idén om en flerkärnig utveckling i regionen. Det finns nu en stor kunskap om och uppslutning kring begrepp som arbetsmarknadsområden, regional sammanflätning och regionförstoring. Detta har påtagligt underlättat samverkan mellan länets kommuner, inte minst mellan de mindre och de större kommunerna.
- Två enskilda viktiga projekt som möjliggjort att ta ytterligare steg framåt i det regionala utvecklingsarbetet är projekten Översiktlig planering och Storstadsprojektet.
- Vidare så har följande projekt och aktiviteter bidragit till möjligheterna att vidga och förstärka RUP: Etableringen av Energikontoret Östra Götaland, Regionens Folkhälsopolicy och Folkhälsoprojektet FRUSAM.
- Under förarbetet med RUP har hållits fem kunskapsseminarier med 25-50 deltagare vid vardera seminarium.
- Kommunstyrelsen eller kommunstyrelsens presidium har besökts i alla utom en av länets kommuner, liksom landstingsfullmäktige.
- Ett stort antal presentationer har gjorts i olika sammanhang.
- Möten har hållits med speciellt inbjudna personer eller organisationer.
- Under remissperioden hölls tre remissseminarier då utformningen av remissversionen diskuterades med ca 25 personer vid vardera tillfället.
- På förfrågan från flera kommuner förlängdes remissperioden.
- Efter remissperiodens utgång hölls två temaseminarier direkt riktade till regionförbundets medlemmar. Vid seminarierna lyftes frågor som av någon anledning behövde behandlas, t.ex. p.g.a. målkonflikter, feltolkningar, intressekonflikter.

RUP I PLANERINGS- SAMMANHANGET

Regional utveckling sker i ett samspel mellan lokala, regionala, nationella och internationella aktörer. Det regionala utvecklingsprogrammet (RUP 2030) är en samlad strategi för regionens utveckling och ska binda samman de planeringsprocesser som är viktiga för regionens utveckling. För att de utvecklingsintentioner som beskrivs i RUP 2030 ska förverkligas så måste olika aktörer i sin planering förhålla sig till det regionala utvecklingsprogrammet som en gemensam utgångspunkt, d.v.s. programmet ska vara vägledande för arbetet med andra relevanta program och planer som utarbetas av kommunala, regionala och nationella aktörer.

De rekommendationer som införts i RUP 2030 syftar till att konkretisera vilka åtgärder som är önskvärda från olika parter. För att ytterligare tydliggöra intentionerna i RUP 2030 kommer under hand ett antal insatsprogram för olika sakområden att utvecklas som komplement till huvuddokumentet.

Exempel på regionala program där det är särskilt viktigt att RUP 2030 får vara vägledande är Länstransportplanen och det Regionala trafikförsörjningsprogrammet. Andra planerings- och programdokument som har tydliga kopplingar till strategierna i RUP 2030 är Kulturplanen, den Folkhälsopolitiska policyn, regionens Innovationsstrategi och de regionala Miljömålen. Ett arbete har inletts för att efterhand öka samspelet mellan den regionala planeringen och kommunernas översiktsplaner.

De regionala utvecklingsprogrammen ska också ligga till grund för de nationella program som utarbetas för att reglera hanteringen av EU:s strukturfonder.

EU:s Europa 2020-strategi ”smart och hållbar tillväxt för alla” har utgjort en bakgrund i arbetet med RUP 2030 liksom Sveriges nationella reformprogram 2011.

LÄRANDEPLANEN

För att säkerställa kvalitet och förbättring i det regionala utvecklingsarbetet har Regionförbundet i enlighet med uppdrag från regeringen fastställt en lärandeplan. Centrala moment i denna lärandeplan är att fastställa en procedur kring uppföljning av och beslut om utvecklingsinsatser. För Regionförbundet Östsam innebär denna struktur bl.a. att:

- Alla insatser ska grundas på fakta och en analys av rådande förhållanden, vilket ibland innebär ifrågasättande av etablerade föreställningar.
- Vid initiering av nya insatser ska alltid erfarenheter från tidigare insatser beaktas.
- Alla insatser ska regelbundet följas upp i regionförbundets beslutande organ.

Vid utformning av det regionala utvecklingsprogrammet har dessa punkter varit en bas. Bl.a. är RUP strukturerad och utformad på basis av erfarenheter från föregående RUP. Stor vikt har lagts vid att bredda frågorna, lyfta målkonflikter, vara proaktiv, samt utforma en tilltalande och lättillgänglig skrift utan att göra avkall på stringens och kunskapsbas.

UPPFÖLJNING

Det regionala utvecklingsprogrammet ska vara styrande och/eller vägledande för ett flertal olika aktörer som på ett eller annat sätt arbetar med regionala utvecklingsfrågor. De insatser som ska leda till en utveckling av regionen fördelar sig således på olika parter. Uppföljning och utvärdering av de direkta insatserna måste ske av, eller på initiativ av, den part som har ansvaret för en viss verksamhet.

För att kunna bedöma om utvecklingen går i den riktning som anges i målen för det regionala utvecklingsprogrammet, är det angeläget att kontinuerligt kunna följa regionens utveckling över tid. För att möjliggöra jämförelser bör denna uppföljning ske på ett över tiden likartat sätt och man bör utgå från relevanta indikatorer som sammantaget ger en bild av utvecklingen.

Som ett stöd till uppföljning ska Regionförbundet Östsm årligen ta fram en uppsättning indikatorer som gemensamt ger en bild av utvecklingen i Östergötland. Indikatorerna ska presenteras på ett sätt som möjliggör jämförelse med utvecklingen i andra delar av Sverige. Indikatorerna ska när så är relevant, möjligt och önskvärt, ge en bild som visar på likheter och skillnader mellan könen, mellan personer med olika nationell bakgrund och personer i olika åldrar. De indikatorer som presenteras ska finnas inom områdena:

- Befolkningsstruktur och befolkningsutveckling
- Sysselsättning
- Näringslivets och arbetsmarknadens struktur och dynamik
- Utbildning och kompetensförsörjning
- Arbetsproduktivitet och försörjningsförmåga
- Rörlighet av människor och regionförstoring
- Miljö och energi

REFERENSER

Berglund, M. Grön tillväxt? Svensk miljöpåverkan ur ett konsumtionsperspektiv med tillämpning av input-output analys

Dockerty, Iain; (2004) Regional Studies, Vol 38.4, pp 445-456
European Values Study Group och World Values Survey Association (2005). "European and World Values Survey Integrated Data Files, 1999-2001"

Giritech (2012) Flexibelt arbete. Lösningar för ett hållbart arbetsliv i en föränderlig värld

Gemensam översiktsplan för Linköping och Norrköping (2010)

International Energy Agency (2011) World Energy Outlook. Executive summary

Infrastrukturinvesteringar och regional utveckling (2006);
"En sammanställning av ex-post studier", Inregia, Stockholm

Jackson, Tim (2009). "Prosperity without growth? The transition to a sustainable economy"

Leggett, J. (2006) Till sista droppen: Den kommande oljekrisen och de nya lösningarna.

Malmaeus, M (2011) Potential consequences of low or no economic growth in Canada and Sweden

Meddelande från Kommissionen (2010). "Europa 2020. En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla". KOM (2010).2020 slutlig

Meijer, Evert, flera papers (2008), Delft University, Nederländerna

Naturvårdsverket, rapport 5711; Sternrapporten – en genomgripande analys av klimatförändringens ekonomi (2007).

Naturvårdsverket (2011) Klimatomställningen och det goda livet.

Sonesson, Mikael (2009). "En hållbar välfärd?"

Stiglitz, Joseph E.; Sen, Amartya och Fitoussi, Jean-Paul (2009). "Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress"

Strömquist, Ulf; (2007); Linköping – Norrköping Gemensam marknad och framtid, TyrénsTemaplan.

Tapper, Hans; (2010) Östergötlands ekonomiska utveckling 1990 – 2007, Regionförbundet Östsm

United Nations Development Program (2004). "Human Development Report"

Wilkinson & Pickett; (2009), Jämlikhetsanden

www.ostsam.se